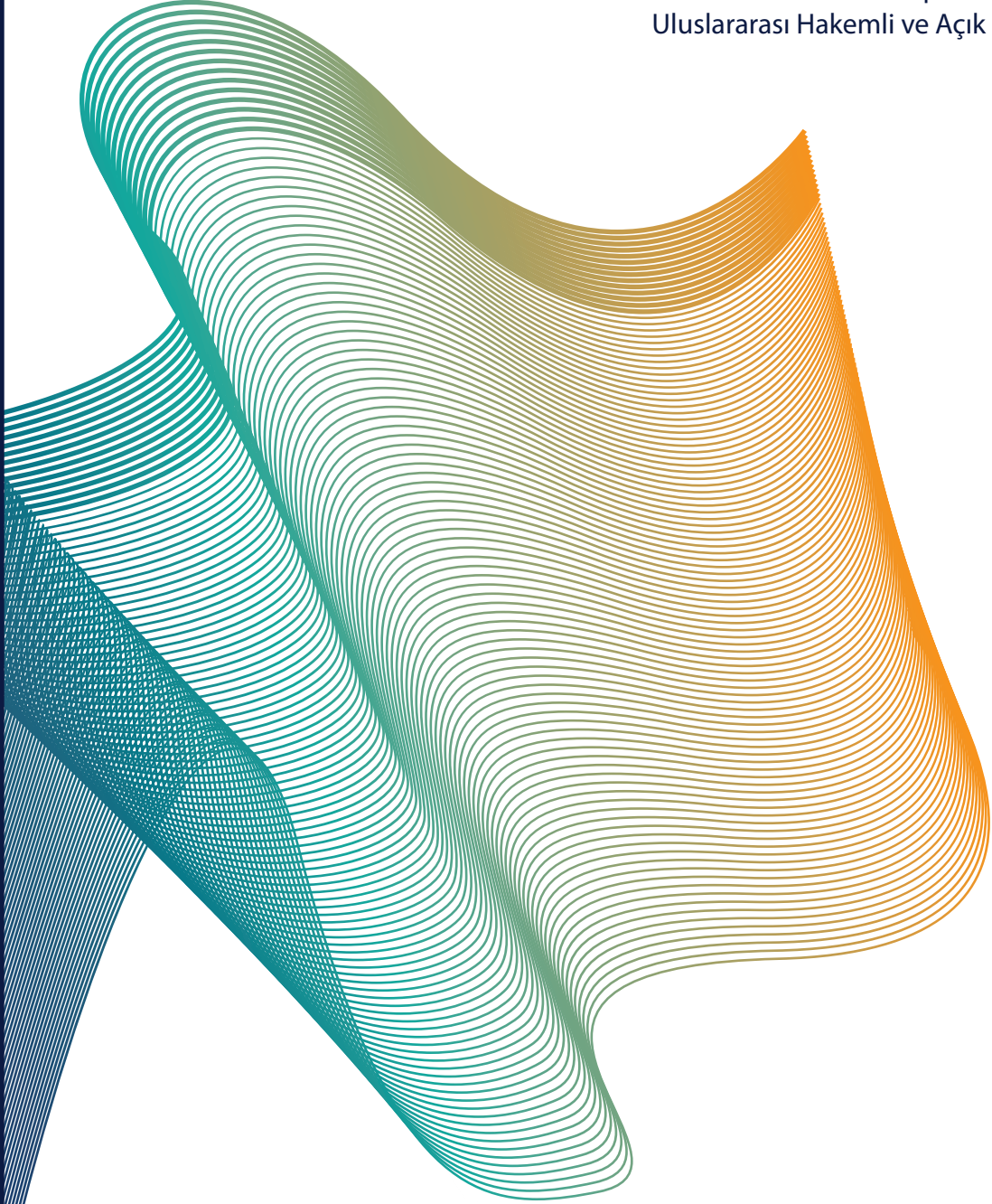

JOURNAL OF AWARENESS

International Peer-Reviewed and Open Access Electronic Journal
Uluslararası Hakemli ve Açık Erişimli Elektronik Dergi

ratingacademy.com.tr/ojs

Volume / Cilt : 3

Year / Yıl : 2018

Issue / Sayı : 4

E-ISSN : 2149-6544

DOI : 10.26809

JOURNAL OF AWARENESS

ABOUT THE JOURNAL / DERGİ HAKKINDA

OWNER / SAHİBİ

Rating Academy Ar-Ge, Yazılım, Danışmanlık, Yayıncılık, Eğitim ve Organizasyon Ltd. Şti.

EDITORS / EDITÖRLER

Assoc. Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University/*TURKEY* (Chief Editor)

Assist. Prof. Dr. Nilay KÖLEOĞLU, Çanakkale Onsekiz Mart University/*TURKEY* (Co-Editor)

SECTION EDITORS / ALAN EDITÖRLERİ

Assist. Prof. Dr. Halide OKUMUŞ, Çanakkale Onsekiz Mart University/*TURKEY*

Assist. Prof. Dr. Fatih KANA, Çanakkale Onsekiz Mart University/*TURKEY*

WEB EDITOR / WEB EDITÖRÜ

Lecturer **Cumali YAŞAR**, Çanakkale Onsekiz Mart University/*TURKEY*

Contact / İletişim:

Sarıcaeli Köyü ÇOMÜ Sarıcaeli Yerleşkesi No: 276 D-I, Çanakkale / TÜRKİYE

Gsm : +90 555 477 00 66

E-mail : joa@ratingacademy.com.tr ; msahin@ratingacademy.com.tr

Web: <http://ratingacademy.com.tr/journals/index.php/JoA>

ABSTRACTING & INDEXING

	CEEOL (Central And Eastern European Online Library)			OPAC Plus
	Infobase Index			Directory of Research Journals Indexing (DRJI)
	Bielefeld Academic Search Engine (BASE)			World Wide Science
	Google Scholar			German National Library of Science and Technology (TIB)
	ASOS Index			Scilit
	AcademicKeys			Scipio.ro
	I2OR			OAJI
	Scientific World Index			Cite Factor
	Polish Scholarly Bibliography (PBN)			Journal Factor
	Cosmos Impact Factor			ScopeMed: Directory of Medical Articles
	Research Bible			Digital Object Identifier System
	Scholarsteer			CrossRef

	Root_Index			Budapest Open Access Initiative
	PKP Index			DIIF
	Journal Index			OCLC WorldCat
	Scientific Indexing Services (SIS)			German Journal Database (ZDB): Zeitschriftendatenbank
	ISIFI			Turkish Journal Park Academic
	International Society for Research Activity (ISRA)			Electronic Journals Library
	<i>Society of Economics and Development</i>			The Library of Congress
	<i>Harvard Library HOLLIS</i>			Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)

EDITORIAL BOARD / EDİTORYAL KURUL

- [Adrian RUNCEANU](#), Constantin Brancusi University from Targu Jiu, Romania
[Agnieszka SZPLIT](#), The Jan Kochanowski University, Poland
[Andrea QUINTILIANI](#), Pegaso Telematin University, Italy
[Andreas YUMARMA](#), President University, Indonesia
[Ayhan ESI](#), Adiyaman University, Turkey
[Araz ASLANLI](#), Azerbaijan State Economics Üniversitesi, Azerbaijan
[Francisco Fernando Ribeiro RAMOS](#), Coimbra Business School, Portugal
[Goran PERIC](#), Business School of Applied Studies, Serbia
[Hasan KAPLAN](#), Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
[Helena SANTOS-RODRIGUES](#), Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Portugal
[Irvan TRANG](#), Sam Ratulangi University, Indonesia
[Lyudmila ZINCHENKO](#), Bauman Moscow State Technical University, Russian Federation
[Mahmaod Ibrahim AL-RAWAD](#), Al Hussein Bin Talal University, Jordan
[Mario J. PINHEIRO](#), Universidade de Lisboa - UL, Portugal
[Michał CHMIELECKI](#), Clark University, United States
[Mumtaz Hussain SHAH](#), University of Peshawar, Pakistan
[Neşet AYDIN](#), Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
[Octavio REYES](#), Universidad Virtual del Estado de Guanajuato (UVEG), Mexico
[Olayinka Idowu KAREEM](#), Philipps University of Marburg, Germany
[Özge UYSAL ŞAHİN](#), Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
[Paola FERRETTI](#), Dipartimento di Economia e Management University of Pisa, Italy
[Sameh AJLOUNI](#), Yarmouk University, Jordan
[Sibel GÜVEN](#), Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
[Slobodan Rajko ČEROVIĆ](#), Singidunum University, Serbia
[Turgay BERKSOY](#), Marmara University, Turkey

JOURNAL OF AWARENESS

THE REVIEWERS IN THIS ISSUE / BU SAYININ HAKEMLERİ

Atila YÜKSEL, Aydın Adnan Menderes University, Turkey

Aysen ŞİMŞEK KANDEMİR, Kocaeli University, Turkey

Didem SAYGIN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Emel ADAMIŞ, Bursa Uludağ University, Turkey

Gülnur AYDIN, Aydın Adnan Menderes University, Turkey

İrfan MORINA, University of Prishtina, Kosova

Latife Ceyda İRKİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Meltem İRTEŞ GÜLŞEN, Anadolu University, TURKEY

Mevlüt CEYLAN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Nihal EMİNOĞLU, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Özge UYSAL ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Seniha KRASNIQI, University of Prishtina, Kosova

YAYIN İLKELERİ

1. Dergide yayınlanmak üzere gönderilen yazıların daha önce **başka bir yerde yayınlanmamış olması veya yayınlanmak üzere gönderilmemiş olması** gerekir. Daha önce **konferanslarda sunulmuş ve özeti yayınlanmış çalışmalar**, bu durum belirtilmek üzere kabul edilebilir. Ayrıca, çalışma **bir kurum tarafından destek görmüşse veya tezden üretilmişse** çalışmanın başlığına verilecek dipnotla bu durumun belirtilmesi gerekir. Yayın için gönderilmiş çalışmalarını herhangi bir nedenle dergiden çekmek isteyenlerin bir yazı ile dergi yönetimine başvurmaları gerekir. Yayın kurulu, gönderilmiş yazılarda makale sahiplerinin bu koşullara uymayı kabul ettiklerini varsayar.
2. *Journal of Awareness*'e sunulan makaleler, başka bir çalışmadan kısmen ya da tamamen kopyalanmamış (plagiarizm) olup olmadıkları "iThenticate" tarama programı ile kontrol edildikten sonra hakemlere yollanır. Plagiarizm tespit edilen makaleler hakeme yollanmadan yazara iade edilir.
3. Yayın kurulu, yayın koşullarına uymayan yazıları yayınlamamak, düzeltmek üzere yazarına geri vermek, biçimce düzenlemek yetkisine sahiptir. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, yayın kurulunun uygun gördüğü en az **iki hakem** tarafından değerlendirildikten sonra yayınlanması uygun görülürse dergide basılır. Bir hakemin olumlu diğer hakemin olumsuz görüş verdiği makaleler **üçüncü bir hakeme** gönderilir. Hakemlere gönderilecek yazılarda yazarın kimliği saklı tutulur.
4. Yazılar, Makale Takip Sistemi üzerinden elektronik ortamda gönderilmektedir. Bu sisteme Anasayfada yer alan "**Makale Gönder/Takip**" linkinden ulaşılabilir. Söz konusu sisteme kayıt yapıp makale gönderildikten sonra hakem süreciyle ilgili gelişmeler ve hakem değerlendirme raporları yazarlar tarafından kolaylıkla takip edilebilir.
5. Derginin yayın dili **Türkçe ve İngilizce**'dir. Türkçe makalelerin İngilizce başlığı ve özeti bulunmalıdır. Türkçe makalelerin Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'ne ve Yeni Yazım Kılavuzu'na uygun olması gerekir.
6. Makale gönderen yazar; ad ve soyadını, akademik ünvanını, çalıştığı kurumu, telefon numarasını, elektronik posta adresini, varsa çalışmasını destekleyen kurumu belirtmelidir.
7. Yayınlanan her türlü çalışmanın yayın hakkı dergiye aittir.
8. Dergiye gönderilen yazılara **teelif hakkı ödenmez**. Yayınlanan makalelerin teelif hakkı Dergiye aittir.
9. Dergide yayınlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarını bağlar. Yazıların bütün hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
10. Makale İnceleme ücreti yok
11. Makale yayınlama ücreti yok

PUBLICATION POLICIES

1. All manuscripts proposed to the **JoA** should not be previously published or submitted for publication elsewhere. The studies or their summaries which were presented in a conference or published can be accepted if it is stated in the manuscript before. Besides that if the study is supported by an institution or produced from a thesis, this must be footnoted on the title. If the studies were wanted to be revoked by any reason, it is needed to apply to the admin with a letter. Publication committee considers that the authors will keep the rules as editorial principles and author guidelines.
2. *The manuscripts sent to JoA are controled with "iThenticate" screening program in terms of having plagiarism.* If there is no plagiarism, they are sent to referees. But if there is a plagiarism, these manuscripts are sent back to writers without sending referee.
3. Publication Committee entitled to reject the manuscripts if not conformable with the conditions concerning the ortography and grammar or return back to the authors for correction or reform them. All manuscripts submitted to **JoA** are sent to at least **two referees** after the initial review of the editorial board with respect to formatting and content. After having positive feedbacks from both of the referees, the manuscripts are published. In case of having one positive and one negative feedback from the different referees, the manuscript is sent to a **third referee**. The reviewers are not apprised of the authors' names or institutions in the submitted manuscript; and authors are not told the identity of the referees.
4. Manuscripts are sent to online Manuscript Submission System and Information about the referee process for your manuscripts is given through Online Manuscript Submission System. Reviews can also be seen through this system from the following link " <http://ratingacademy.com.tr/journals/index.php/JoA/user/register> "
5. Manuscripts are wellcomed both in **Turkish** and **English**. Turkish manuscripts are required English title and abstract.
6. The author's name, surname, title, instution, phone number and e-mail adress must be added.
7. Copyright (printed or electronic) of the manuscripts are belong to **JoA**.
8. **No copyright payment.**
9. The responsibility of the idea exists in the published articles belongs to the authors
10. No article processing charges
11. No article submission charges

YAYIN ETİK KURALLARI

Journal of Awareness (JoA), yayın sürecinin her aşamasında etik davranış standartlarını benimsemeyi ve bunları yerine getirmeyi taahhüt etmektedir. Yayın Etik Komitesi (Committee on Publication Ethics - COPE), Açık Erişim Akademik Yayıncılar Derneği (Open Access Scholarly Publishers Association - OASPA) ve Cambridge Journals Etik Standartları ve Prosedürleri tarafından sağlanan genel etik yönergelerine sıkı bir şekilde bağlıdır. Bu yönergelerde belirtilen ilkelere ve genel yayın şartlarına bağlı olarak, mesleki ve etik standartlara göre editörler, hakemler ve yazarlar aşağıdaki sorumlulukları almalıdır. Yayın sürecinin düzgün ve etiğe uygun şekilde işlemesi bu sorumlulukların yerine getirilmesine bağlıdır.

Editörlerin Görevleri

- ❖ Baş editor ve ilgili editörler, dergiye yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların, 10 gün içinde, değerlendirmeye alınıp alınmadığını yazara bildirmelidir. Editör ve yardımcı/alan editörleri gönderilen çalışmaların hangilerinin yayınlanması gerektiğine karar vermekten sorumludur.
- ❖ Editörler dürüst, tarafsız, şeffaf ve bütünlük arz edici bir editorial politika izlemelidir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar Baş editör veya ilgili editörler tarafından öncelikle intihal ihtimaline karşı kontrol edilmelidir. Bu aşamada intihal ihtimali olan çalışmalar, Baş editor ve ilgili editörler tarafından reddedilir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalarda yer alan yayınlanmamış yöntem ve bilgiler, yazarın açık yazılı izni olmaksızın hiçbir kimse tarafından kendi çalışması içinde kullanılmamalıdır.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar; yazarların sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri ile dini inançları göz önüne alınmaksızın, sadece entelektüel değerleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar, Baş editor ve ilgili editörler tarafından çalışmanın yazar(lar)ı, hakemleri, yardımcı/alan editörleri ve yayıncı dışında hiç kimseye ifşa edilmemelidir.
- ❖ Baş editor ve ilgili editörlerin dergiye gönderilen çalışmaların başka bir yazar ve/veya kurum ile çıkar çatışmasının olduğunu tespit etmesi halinde, çalışma yayın/değerlendirme sürecinden çekilmelidir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmaların kabulü veya reddi ile ilgili son görüş baş editöre aittir. Editör çalışmanın özgünlüğü ve önemi gibi hususları dikkate alarak kararını vermelidir.
- ❖ Baş editör, dergiye gönderilen çalışmaların kabulü için yazarlara dergideki herhangi bir makaleye veya başka bir çalışmaya atıf yapması konusunda telkinde bulunmamalıdır.

Hakemlerin Görevleri

- ❖ Editör veya yardımcı editörler tarafından kendisine değerlendirme için gönderilen çalışmayı değerlendirme konusunda çalışma ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını hisseden ya da ivedi bir değerlendirme yapamayacak durumda olan bir hakem, editörü bu durumdan haberdar ederek değerlendirme görevinden ayrılmalıdır.
- ❖ Hakemler, gizlilik ilkesine riayet ederek değerlendirmesini yapmalıdır. Editörler dışındaki kişilere çalışmalar gösterilmemeli ve başkalarıyla çalışma hakkında tartışma yapılmamalıdır.
- ❖ Hakemler, inceleme sürecinde elde etmiş olduğu ayrıcalıklı bilgi ve fikirleri gizli tutmalı ve kişisel çıkarı için kullanmamalıdır. Ayrıca hakemler, değerlendirmesini yaptığı ve henüz yayınlanmamış çalışmanın verilerinin herhangi bir parçasını kullanmamalıdır.

- ❖ Hakem eleştirileri nesnel olarak yapılmalıdır. Yazara karşı hiçbir kişisel eleştiri yöneltilmemelidir. Hakemler, fikirlerini açık biçimde destekleyen argümanlarla ifade etmelidir.
- ❖ Hakemler değerlendirilen çalışmanın daha önce yayınlanmış başka bir çalışma ile arasında esaslı bir benzerlik veya örtüşmeyi tespit etmeleri halinde, durumu editöre iletmelidirler.
- ❖ Hakemler, yazarı ile aralarında rekabet, işbirliği veya başka türlü ilişki veya bağlantılar bulunduğunu tespit ettiği çalışmaları değerlendirmemelidir.
- ❖ Hakemler çalışmaları kendilerine verilen süre içinde, zamanında değerlendirmelidir.

Yazarların Görevleri

- ❖ Yazar(lar), aynı çalışma metnini aynı anda birden fazla dergiye göndermemelidir.
- ❖ Yazarlar çalışmalarına ilişkin verileri etik ilkeler çerçevesinde toplamalıdır. Yayımcı, editör ve hakem, çalışmanın dayanağını oluşturan ham verileri yazar(lar)dan talep edebilir.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmalar, yeterli düzeyde kaynak bilgisi ve ayrıntı içermelidir. Hileli ve bilinçli yanlış ifadeler etik olmayan durumlara yol açacağından kabul edilemez.
- ❖ Yazarlar tarafından dergiye gönderilen çalışmalar özgün olmalı ve çalışmanın özgün olduğu garanti edilmelidir. Eğer gönderilen çalışmalarda başkalarının çalışmalarını ve/veya kelimeleri kullanılıyorsa uygun bir şekilde atıf yapılmalıdır. Ayrıca yapılacak alıntı da bilimsel etik ve dergi yazım kurallarına uygun olmalıdır. Yazarlar gönderdikleri çalışmalarının esasını etkileyen önceki yayınlara atıf yapmak zorundadır.
- ❖ Yazarlar gönderdikleri çalışmaları destekleyen kuruluşları, finansal kaynakları veya çıkar çatışmasını beyan etmekle yükümlüdür.
- ❖ Dergiye gönderilen çalışmanın tasarımına, uygulanmasına veya yorumuna katkı sağlayan her kişi, çalışmada belirtilmelidir. Önemli katkıda bulunan tüm katılımcılar ilk yazarı takiben listelenmelidir. Bunun dışındaki kişiler ise çalışmanın “Teşekkür(Acknowledgement)” kısmına ilave edilmelidir.
- ❖ Yazar, dergide yayınlanmış çalışması içerisinde önemli bir yanlışlık veya kusur tespit ederse, bu durumu acil olarak dergi editörüne veya yayıncıya bildirmek ve mevcut yanlışlığın veya kusurun düzeltilmesi için editörle işbirliği yapmak yükümlülüğündedir.

ETHICAL GUIDELINES

Journal of Awareness (JoA) is committed to meeting and upholding standards of ethical behaviour at all stages of the publication process. It strictly follows the general ethical guidelines provided by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) and Cambridge Journals Ethical Standards and Procedures. Depending on these principles and general publication requirements, editors, peer reviewers, and authors must take the following responsibilities in accordance to professional ethic and norms. The proper and ethical process of publishing is dependent on fulfilling these responsibilities

The Responsibilities of Editor(s)

- ❖ The editor in chief and relevant editor(s) should acknowledge receipt of submitted manuscripts to the authors within ten days. The editor in chief and relevant editor(s) have responsibility in order to determine which of the submitted manuscripts could be published.
- ❖ Editors should adopt editorial policies that encourage maximum transparency, complete, impartial and honest reporting
- ❖ The submitted manuscripts will be controlled by the editor and the associate editor(s) in case of the plagiarism possibility. In this stage, the detected plagiarized manuscripts by the The editor in chief and relevant editor(s) will be rejected by the editor and associate editor(s). No way that the plagiarized manuscripts will be taken in the consideration process.
- ❖ The unpublished data and method in the submitted manuscripts should not be exploited/use by anyone in her/his study without the written permission of the author.
- ❖ The submitted manuscripts should be evaluated in accordance to the framework of solely intellectual norms in regardless of social, religious, cultural, economical background.
- ❖ The submitted manuscripts should not be disclosed no one other than the reviewer, the publisher, the editor assistants and the author(s) of such manuscripts by The editor in chief and relevant editor(s).
- ❖ When obtained interest struggle/conflict among the submitted manuscripts and other author(s) and/or institution, such submitted manuscripts should be recuse himself or herself from the review process.
- ❖ The final decision concerning the acceptance or rejection of the submitted manuscripts belongs to the editor in chief. This situation will be decided with reference to the originality and significance of the submitted manuscripts.
- ❖ The editor in chief should not oblige the authors to cite any articles or papers in the journal as the submitted manuscripts of the authors to be able to accept in the journal.

The Responsibilities of Reviewer(s)

- ❖ The reviewers have responsibility to the editor to inform the editor and the associate editors regarding the review process of the submitted manuscript in case the reviewers do not feel enough qualified in order to review the assigned manuscript of if they cannot complete the review process on time.
- ❖ The reviewers should complete her/his task in the respect to principle of secrecy. Reviewers should not share or discuss any data regarding the submitted study with no one except the editors.

- ❖ The reviewer should not disclose and share any data/content and opinions of the submitted manuscripts and should not use personal interest. Furthermore, the reviewers should not use any data of the unpublished paper.
- ❖ The criticism of the reviewers should be based on objective and scientific perspective and also the reviewers should avoid from personal criticism against the author(s). The reviewers are supposed to support her or his opinions by providing clear and tangible proofs.
- ❖ If the reviewers detect any similarities between the assigned manuscript and another published articles in the journal or in an another journal, they are supposed to notify the editor about this situation.
- ❖ The reviewers should not take any part in evaluation process of the submitted manuscripts with author(s) who have competition, cooperation or other kind of relations or links.
- ❖ Reviewers should conduct the work they agree to evaluate on time.

The Responsibilities of the Author(s)

- ❖ The author(s) should not send the same study manuscript to more than a/one journal simultaneously.
- ❖ The authors should gather the data relating the studies in the framework of principle of ethic. The publisher, the editor and the reviewer could demand the raw data from the author(s) which the study is based on.
- ❖ The studies which are sent to the journal should provide details and references/sources in an adequate level. Dishonesty and incorrect statements are unacceptable due to causing unethical principles.
- ❖ The submitted manuscripts should be original and the originality of the study should be ensured by the author(s). If others' papers and/or words are used in the context of the submitted manuscript, the reference should be provided in accordance to appropriate style. Also excerpts should be in an appropriate style in accordance to the writing rules of the journal and scientific ethics. The authorities are supposed to refer to other publications which effect the essence of their submitted studies.
- ❖ The authors are supposed to notify a conflict of interest, financial sources and foundations if any of them are supported their studies.
- ❖ All the person(s) who contributed to the submitted manuscript in the respect of design, interpretation or implementation should be written on the submitted manuscript. All participations contributed in essence, should be listed respectively. Also apart these persons should be added to the part of "Acknowledgement".
- ❖ If the author detects any flaw or error(s) in the context of the submitted manuscript, the author is responsible to urgently notify this situation to the editor or the publisher in behalf of collaboration in order to correct such error(s) or flaw(s).

JOURNAL OF AWARENESS

JOURNAL OF AWARENESS (JoA)

E-ISSN: 2149-6544

Volume / Cilt: 3

Issue / Sayı: 4

Year / Yıl: 2018

CONTENT / İÇİNDEKİLER

Referred Manuscripts / Hakemli Makaleler

ETHNO-CULTURAL ANALYSIS OF THE TEXTS OF TURKIC EPIC STORIES

Nurida NOVRUZOVA.....1-14

TÜRKİYE'DE SADIK HİDAYET

SADIQ HEDAYAT IN TURKEY

Şadi AYDIN.....15-24

CYCLE TOURISM AS AN ALTERNATIVE WAY OF TOURISM DEVELOPMENT IN ÇANAKKALE, TURKEY

Erol DURAN & Figen SEVİNÇ & Serhat HARMAN.....25-34

KÜLTÜR EĞİTİMİ OLARAK TÜRK-ALMAN GÖÇMEN YAZINI

TURKISH-GERMAN IMMIGRANT LITERATUR AS A CULTURE EDUCATION

Hikmet ASUTAY.....35-40

MATEMATİK ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN 3D YAZICILARLA ÜRETİMİ VE EĞİTİMCİYE SAĞLADIĞI KATKILAR

CONTRIBUTION TO MATHEMATICS TEACHING MATERIALS PRODUCTION AND EDUCATION WITH 3D WRITERS

Mehtap YILMAZ & Mehmet ALGİL.....41-52

JOURNAL OF AWARENESS

A SURVEY ABOUT UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTION OF POST-TRUTH ON SOCIAL MEDIA

Bahattin YALÇINKAYA & Ayşegül Hülçen DÖNMEZ & Furkan AYDIN & Nida KAYALI.....53-64

SASANI KÜLTÜRÜ VE İSLAM'IN ÇATIŞMA ALANI: İRAN

THE LAND OF CONFLICT BETWEEN SASSANID CULTURE AND ISLAM: IRAN

Şadi AYDIN.....65-76

JOURNAL OF AWARENESS

ETHNO-CULTURAL ANALYSIS OF THE TEXTS OF TURKIC EPIC STORIES

Assoc. Prof. Dr. Nurida NOVRUZOVA

Baku State University, Baku/AZERBAIJAN

E-mail: n.nurida@yahoo.com

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 9 October 2018 Accepted: 29 October 2018</p>	<p><i>Each ethnic-national culture is considered the descendant of the nation which he or she belongs to. Because the attitudes and relationships between personality and society, culture of speech, the way of thinking are shaped and improved by the influence of culture and language they belong to. In the ancient Turkish texts, emotions such as love, praise, inauguration, admonition are expressed by different means, through elliptical constructions of the language. In the text, these expressions expressed in the wedding, engagement, naming ceremonies, pre-war meetings and gatherings, joyful and sad moments in the ethnic groups and tribes, related to the situation and reasons express the value given to the world and to life by the Turks. The expression of such emotions took place in all ancient Turkish texts, including the Book of Dede Korkut, in the form of applauses, praises, naming rituals.</i></p> <p><i>Our goal is to analyze their meanings of use and compare the roles of expression such as applause, praise, swearing-in, naming in the attitudes and destiny of the people. Because the ethno-cultural heritage of characters, as well as the genetic memory of the culture they carried are expressed and protected in the texts consist of applauses, praises, naming rituals used in the Book of Dede Korkut. At the same time, the ideas of the characters about good and evil are well-expressed in this type of the epic stories.</i></p>
<p>Keywords: <i>Epos, Dede Korkut, applauses, praises, regional culture</i></p>	
<p>DOI: <i>10.26809/joa.2018445550</i></p>	

1. ETHNO-CULTURAL SENSE OF THE TEXT OR NOTION OF "CONCEPT".

"Cognitive progress" has become one of the determinants of linguistic development in recent years of the twentieth century (Kubryakova, 1994, 34-47). The essence of cognitive linguistics is given in the "brief dictionary in the cognitive linguistics": "Cognitive linguistics is nothing but a triumph of semantics, which is not divided in linguistic and extralinguistic" (Kubryakova, 1996: 41).

The main unit of cognitive linguistics is the concept that is regarded as a lexeme in language. The lexeme and the concept, which have some similarities with each other, also have different features. Thus, the concept has a combination of components (conceptual signs) and semes (semantic signs), while lexeme has semes that combine semantic signs. Therefore, the word with polysemy (multiple meanings) is regarded as a concept with different layers. Consequently, the concept is a semantic formulation that characterizes the linguistic-cultural features and ethno-cultural carriers in this or that form.

The first thing to notice in the core of the concept is its expressive meaning. This conceptual meaning always lies within inside it. In addition, cognitive layers are preserved in the core of the concept. The text made and the outlooks of the people have a great role in the discovery of these layers.

The concept is closely linked to people's national culture, national character, behavior and mentality of the people, and can therefore be understood as a moving point of any nation that can go in two directions:

- I. Learning a conceptual sphere of a nation and identifying its national identity by analyzing the concept of moral culture;
- II. The analysis of the internal structure of the concept in the direction of analysis of its new layers. The Anthroponomical concept in the artistic text reflects each of these aspects in its specific form, depending on the group style, in the image of anthroponomy. Concept has national, group and individual forms.

1.1. The concept of "Love" in the Turkish texts

In national concepts, psychological forms, such as feelings, wishes, emotions, fears, are selected by different expression images. All the psychological categories are natural for him. Another distinct aspect is that in the context of tense psychological situations, this concept comes in different forms. Here's a great deal of language-rich vocabulary, the ability to Express words with multiple meanings, and possibilities to express semantic depth.

The concept of Love in the Turkish epic texts is the essential and is quite different from the others. In most cases, ordinary words are presented in poetic form, in a different way in the epic stories. As a result, there is an art concept, which is to express what is beyond their scope and boundaries. Of course, these elements belong to the general style of each nation. Sometimes, during the epic text analysis, the concept of the nation is identified as an artistic style stunt with some signs. Now, the capabilities of the text are expanding and paradigms of the different semes of a lexeme can be given within a single text, which is more common in the verbs, but it is possible to use it in other units of the language as well as common names.

Of course, in the epic text, the function of concepts of **love and kinship** is related to their semantics, which reveals the cultural and historical information of the ethnos and creates a complex of different associations. It creates different imaginations in people's minds, characterized by their national culture, national character, national attitude, moral values and mentality, and therefore, semantically they are difficult to analyze.

There are various tools for expressing concepts as a language unit in the epic text. This episode shows itself in a slightly different way. Thus, in the epic text, the expression forms of the concepts are rich and varied, as it is a collection of general, ethnic taste and national ethics and morality norms. The degree of such conformity depends on the level of imagination of the people who create the epic. Consequently, the concept can be different in the individual epic style.

2. THE EXPRESSION OF LOVE THROUGH APPLAUSES IN THE TEXTS OF BOOK OF DEDE KORKUT

The Book of Dede Korkut is entirely a monument of the language, history, traditions and land of the Oghuz Turks. Because epic stories in the Book of Dede Korkut are the artistic mirror for the historical past of "Azerbaijanis, Turkmens and Turks" (V. Jirminski: 519). As it emerged in the Caucasus atmosphere (Bartold: 475, Kononov: 195), it also reflects the national ethical character of the Turks living here.

The concept of Love is expressed in interesting styles in the rich language and style of "Book of Dede Korkut". Taking into account that the monument of BDK is a textual event realized by the code of epic word of the world model (Rzasoy S. 2004.14), then the clarification of the origin of rituals and concepts in the epic texts will also help to understand the national-ethnic ideas of ancient Turks. The total number of applauses in the "Book of Dede Korkut", which is a monument of Oghuz Turks, is 95. (Encyclopedia of Book of Dede Korkut: 2000, 459). The 10 applauses of these are repeated in different stories: *Agh sakalu baban yeri uchmagh olsun!* (Let the father's place be paradise!) *Haq yandiran chiraghin yana tursin!* (Let you be with the light that is burning rightness!) *Kadir Tanri seni namerde mohtac eylesun, xanim!* (Let Almighty God never abandon you to the guile of the treacherous, lady!) (BDK; 41).

The form of expression for the comprehension of love is expressed with applauses in the ancient Turkish texts. The applauses represent the polar of powers of goodness and create a wide and rich system of imaginations in the Book of Dede Korkut., (Mammadov, 1999: 176). The applause expressions in the text of the epic are generally expressed in the form of imperative with the word of "olsun" ("let it be"): *Yerli siyah taghlarin yikilmasin.* (Let your local black arches not fall) *Kolgelice kaba aghacin esilmesin.* (Let your big shade tree never be cut down), *Kanatlarinin ucu kirilmasin.* (Let the tip of your wings not break). *Chapirken beyaz-boz atin budremesin.* (Let your white-grey horse not stumble while riding). *Chalishirken qara polat qilincin gorelmesin.* (Let your black sword not lose its sharpness while working), *Qara olum geldiginde kechit versun.* (Let the black death not happen). *Saghlighla saghincin, dovletin heqq artirsin.* (Let the country increase your rights with the health). *Hep akan gorkli suyun kurimasin.* (Let your clear running waters never run dry) (BDK; 37-48).

The Oghuz Turks would make applauses to good people, saints and those who do good deeds (Novruzova N. 2015: 241). The applause in the imaginations of Oghuz Turks had its own beliefs and attitudes. According to the beliefs of the Oghuz Turks, prayers are not kept unrealized, they have found their owners. The applause has also psychologically strong influence, for this reason, the Turks escaped from badness, and prayers said was converted into actions that led to the way, which opens to the spiritual rise. (Hajiyev, 1999, 73). Turks, who believed that applause and prayers had a great influence on human nature and future, said in that time that "the applause of gentlemen was applause, the curse of them was a curse" (BDK: 97).

2.1. Grammar forms of expressions of applauses in the Book of Dede Korkut's texts

The feeling of love in these epic texts is expressed with the word of "canim" (my dear) and morphological forms "-can (dear), -im, -um, -cighim, -cighim; -ciq, -cik, -cuq, -cuk" (possesive affixes): *Dilin uchun oleyin, gelincigum, Qar yuzerine qan dammish kimi qizil yanaklum!* (May I die for your tongue, my love! My love with golden cheek like the blood leaking in the snow!) (BDK:93)

The tendency of applauses to the second and third person reveals the modality of wish. The wishes to the second person are imperative: *Xanim Qazan, unim anla, sozun dinle!* (My Khan Kazan, understand the voice, listen to the word!) (10:68). *Kutlu olsun dovletinuz-dedi* (Congratulations for your country-he said) (BDK: 63), *Qara bashim qurban olsun, oghul sana! Aghiz dilden bir kach kelme xeber mana-dedi* (Let my miserable head sacrifice to you, my son! Give me the news to me- he said) (BDK: 39).

2.1.1. The expressions using with the affixes of predicate "-Sin,-sin,-sun,-sun" (let it be)

Qanadlarin uclari qirilmasin! (Let the tip of your wings not break), *Chaparken aghboz atin budremesun!* (Let your white-grey horse not stumble while riding), *Chalishanda qara polat*

uz qilincin, gudelmesun! (Let your black steel sword not lose its sharpness while working), Durtusherken ala konderin ufanmasun!! (Let your spare not break while fighting!), Heq yandiran chiraghin yana tursun. (Let you be with the light that is burning right!) Qadir tanri seni namerde mohtac eylesesun, xanim (Let Almighty God never abandon you to the guile of the treacherous, lady!) (BDK:41). This form is still used in modern Azerbaijani language. *Halalin haram gormesin; Chiraghin sonmesin; Evinden ev toresin; Elin ellerde qalmasin; Emelin uzune gulsun. (Let your allowed not see forbidden; Let your lamp not switch off; Let your house bring the house; Let your hand not stay in the hands; Let your deed laugh to your face.)*

2.1.2. Applauses arising from with the imperative form “Olsun” (let it be)

The applauses as the form of expression of love represent the polar of the blessed powers in Dede Korkut. The element “Olsun” (let it be) as imperative form is used in the expression of applauses. The applauses tended to the second person is also used with the word “olsun” (let it be): *Agh bircheklu anan yeri uchmagh olsun! Agh saqallu baban yeri uchmagh olsun! (May your white-haired mother's and white-bearded father's place be paradise!)*

In modern Azerbaijani and Turkish languages, there are still many applause forms using “olsun” as imperative form: *Zehnin iti olsun Elin sayali olsun, İshin avand olsun, İshin ters gelmesin, Yeddi oghlan babasi olasan, Yaxshi gun yarashighin olsun, Suyun gelmish, choreyin bishmish olsun, Tehnen dolu olsun, Haqqin qapisi uzune achik olsun (Let your mind be sharp, your hand be blissful, Let your work be luck, let your work go in its way, let you be the father of seven sons, let the good day be your adornment, Let your water come, your bread bake, your provisions be full, Let the gate of truth open for you!)(12:128).*

The applauses and curses as stylistic-expressive means expresses impressively in Dede Korkut. The applauses and prayers in Epos are mythical. Because “the world of belief in the Oghuz is a dream-and-beauty world”. The space of Dede Korkut is a communicative space where the wishes of heroes come true" (Rustam Kamal, 2013: 42). The applauses and the curses are also described as the ethno-cultural memory of the characters and the essence of the culture in which they are carriers. So the thoughts of the characters are profoundly understood in terms of good and evil. Prayers of heroes are not just “a matter of faith, but the form of relationships between social status and wish- desire modality”. (Kamal 2013, 42) *Yerli siyah taghlarin yikilmasin., Golgelice kaba aghacin kesilmesin., Qanadlarinin ucu qirilmasin., Chapirken beyaz-boz atin budremesin., Chalishirken siyah polat qilincin godelmesin. Kara olum geldiginde kechit versun. Saghlighla saghincin, dovletin heq artirsin. Hep akan gorkli suyun kurimasin (Let your local black arches not fall, Let your big shade tree never be cut down, Let the tip of your wings not break, Let your white-grey horse not stumble while riding, Let your black sword not lose its sharpness while working, Let the black death not happen, Let the country increase your rights with the health, Let your clear running waters never run dry) (BDK:42).*

2.1.3. Expressing of the meaning of applause and praising in the forms of the verb

Some of the applauses in the texts of Dede Korkut have been used with verbal adjective. Praises with the form of verbal adjective are mostly used.: *-an, -en (-yan, -yen), -mish, -mish, -mush, -mush,* in the few cases, the affix of *-dighim* created the images of praise expressions. (Ergen Muharrem, 1989:33-36). These forms mean different times as well as the different tones of love of speaker to the lover: *Goz achuban gordugum, Konul verib sevdigim, Koch yigidim, shah yigidim, Tatlu damak verib sorushdugum, Bir yasdikta bash koyub imishdigum (My love whom I saw, whom I gave my heart, my courageous, my shah brave, whom I asked with sweet lips, whom I slept with upon the same pillow) (BDK:83).* The simile and metaphor are used to praise the lover in these texts.

Praises and sayings in this epos texts were more commonly used in the contemporary Azerbaijani Turkic, with the most –an, - en (-yan,- yen) affiliation. *Qaranqu aksham olanda guni toghan, Qar ile yagmur yaghanda er kimi turan Qaraghac atlari kishneshtiren, Kizil deve gordugunde kuyruk chirpib kan oylan!*. *Avazi kaba kopekleri ghagha salan! Chakmakluca chobanlari dunle yuguren! Kara bashum kurban olsun, kurdum sana!* (When the night grows dark, then you come your day. When it rains and snows, then you stand bravely. You make the Karaghac horses utter a neigh. When you see some gold camel, your drive them along with your tail. You fight with the fierce barking dogs; You make run through the night the shepherds who kindle their fires. May my luckless head be a sacrifice to you, my wolf.) (BDK: 45).

2.1.4. -Chik + expression of applause with the affiliation

In the Turkish language, the -chik suffix is used for the expression of caressing. Sometimes the suffixes – chik, -cik,-cuk, -cuk are used only or adding possessive case in the first person to these suffixes in Dede Korkut's texts: *Dilin ichin oleyim gelincigim! Yoluna qurban olayim, gelincigim! Yalansa bu sozler, gercek olsun, gelincigim* (May I die for your tongue, my love!, May I sacrifice in your way, my love! May my words come true, If I love, my love) (BDK: 66).

2.1.5. The expression of applause with the repeating of words and phrases

In the texts of Dede Korkud a saying, repeating itself at the beginning and at the end of the sentence shapes the beauty of the expression and strengthens the meaning. *Gozum, gozum ay gozum! Oghul, oghul, ay oghul. Canim parsi oghul! Kara bashim kurban olsun yigit sana! Aghzin ichin olegim, dilin ichin oleyim. Hey kirk eshim, kirk yoldashim! Kirkiniza kurban olsun benim bashim!* (My eye, My eye! My son, my son! Part of my soul! May luckless head sacrifice to you, young!, May I die for your mouth!, May I die for your tongue! My forty wives, forty wives! May my head sacrifice to all of you!) (BDK: 93).

Repeated sayings link the text both grammatically and meaningfully. These repetitions can sometimes be varied and additions are made. The additions are made to these repetitions and they express the peculiarities of the characters. *Yalab-yalab yalabiyani ince tonlum! Yer basmuyib yuriyen, Qar yuzerine qan tammish kibi kizil yanaklum! Kosha badam sighmayan tar aghizlum! Kalemchiler chaldighi kara kashlum! Kumrasi kirk tutan kara sachlum! Aslan urighi, sultan kizi! Oldurmeye men seni kiyarmiydim?* (My elegant tone, my love with golden cheek like the blood leaking in the snow, walking tenderly! With a mouth too small for two almonds! With brows like a tightened bow! With long black hair that falls to her feet, Heart of Lion, Girl of Sultan! How can I kill you?) (BDK: 93).

3. FORMS OF APPLICATION WITH APPLAUSE AND PRAISE

The expression of the feelings of love refers to the value for the world and humanity of those who speak in this language. The concept of love is expressed in the words and phrases said to close people. Like all ancient Turkic texts, the notion of love is used in applying to the people who have close relations, as man-God, mother-son, father-son, husband-wife, brother-brother, and bravebrave.

The applause and prayers addressed to God are: Urdighin ulamiyan ulu Tanqri! Bastighun belirtmeyn belli Tenqri! Gorurdugun goge yetiren gorklu Tenqri! Qanqadighin qehr eden qahhar Tanqri! Birligine sighindim chelabim, kadir Tenqri! (You are higher than the highest, God!, Who moves with silent footsteps! Glorious God, who send mortal man to heaven, But angered, He destroys the objects of His wrath!, Almighty Allah, I affirm your oneness!) (BDK:96).

The applause and praise addressed from khatuns (women) to their husbands: *Bashim baxti, evim taxi! Xan babamin goygusu, Kadin anamim sevgisi, Ata-anam verdugu, Goz achuban gordugum, Konul verib sevdigim., Begh yigidim Qazan!* (The crown of my head, the throne of my house, son-in-law of my father, my love, whom my parents advice, whom I saw while opening my eyes, whom I gave my heart, my brave Kazan!) (BDK: 72).

The applause and praise addressed from the husband to his wife: *Beri gelgil, bashim baxti, evim taxi! Evden chixib yugurende serv boylum! Topughunda sarmashanda qara sachlum! Kurulu yaya benzer chatma qashlum! Kosha badam sighmayan dar aghuzlum! Guz almasina benser al yanaqlum. Qavunum, verelim, golegim!* (Come here, my love, the crown of my head, and the throne of my house! Walking along so tall, like a cypress tree, With long black hair that falls to her feet, With brows like a tightened bow; With a mouth too small for two almonds; Her red cheeks like the apples of autumn. My melon, my lady, my love!) (BDK:35).

The applause and praise addressed to the brother: *Kalmish yigit arkasi! Bize miskin umudu! Bayandin Xanin goygusu! Tulu kushun yavrisi, Turkustanin diregi! Amit soyinin aslani, qaracughin kaplani, Konur atin ayasi, xan Uruzin babasi! Ay Qazan xan, unim anla, sozum dinle (10:63). Veya: Karshi yatan kara taghim yuksegi, qardash! Aqintili gorklu suyimin tashkini, qardash! Guclu belim kuvveti, qarannu gozlerimin aydini, qardash!*(BDK:100). (Support of young warriors in time of distress! The hope of the poor! Son-in-law of Bayandin! The young of the full–feathered bird! The main pole of all Turkestan! The lion of Emet Stream! The tiger of Karachuk! Owner of brown horse! Grandfather of Khan Uruz! Understand the voice, listen to the word (10:63)! Or the head of my arch, brother! The flood of my flowing water, brother! My power, the light of my dark eyes, brother!)

The applause and praise in the appealings between mother and son: *Ne bileyin, oghul bu qezalar sana haradan geldi? Ol gozunde canin varsa, oghul, xaber mana. Qara bashim kurban olsun, oghul, sana! Aghiz-dilden bir kach kelme xeber mana-dedi* (How we know? Why do these accidents happen, son? If your body retains any life, let me know! Let my miserable head sacrifice to you, son! Give me the news!-he said) (BDK: 39).

Sometimes, the love of a son for his mother is related to her status in the family. When expressing his love for the mother, he reminded her labor after his birth: *Beru gelgil, aq sutun emdigim!* (Come closer, my mother, whose milk I once drank!) (10:87). The most important indicator of parent-child love in Oghuz is loyalty to family honor. Therefore, Uruz agreed with his own death not to let his mother know his enemies: *Uruz aydir: Aghzin kurusun ana, Dilin churisin ana! Ana hakki-Tanri hakki denilmeseydi, galgubanu yerimden turaydin, yakanla boghazindan tutaydim...Koy meni qadin ana chengele ursunlar. Koy etimden cheksinler. Anlar bir yediginde sen iki yegil! Seni kafirler bilmesinler, tuymasinlar. Ta kim sasi dinlu kaferin doshegine varmayasan. Saghraghin surmiyesen. Atam Qazan namusini simayasan. Saqin-dedi* (Uruz said: May your mouth be dreid up, Mother, May your tongue rot! If the right of mother isn't equal to the right of God, I should at once cut off your lovely head. I should at once spill out your red blood on the earth. Let them kill me. Let them eat my meat! When they eat once, eat twice! Let unbelievers not to suspend! Don't spoil my father's honor! He said silently) (BDK:47).

There is a feeling of great love in the address of the son to the mother, and there is no formalism as his address to his father. The father's love for the son is given by artistic attributes too. *The light of my eye, my son, my lion, my hero are mostly used: The words such as light of my eye, my son, my lion are mostly used: Yuca daghim zirvesi, kururu oghul! Karanlik chokmush gozumun ishighi, nuru oghul! İgidim Uruz, aslanim Uruz, Agh sakali babana kiyma oghul! The peak of High Mountain, my son! The light of my dark eye, my son! My brave Uruz, My lion Uruz, Don't be harmful to your white–bearded father!* (BDK: 220).

It is true that the mother's love for the son is more subtle and emotional than the father's love for the son: *Dunlugu altin ban evimin ebzesi oghul, Oghul, oghul, ay oghul! Tokuz ay tar karnimda goturdugum oghil! On deyende dunyaya geturdugum oghul! Tolmasi beshikte beledigim oghul!* (The backbone of my house with its chimneys of gold, son, my son, son! Son, whom I carried nine months in my narrow womb! Whom I bore in the tenth month and swaddled in the cradle with care!) (BDK:47).

3.1. Praises related to social relations

Love of Parent-child based on the perfect morality with the rich history. (In the Dastan, the feeling of love between grown-up and child is expressed in the form of their addressing to each other., Grown-ups usually address the children as “young man”: “Where are you coming, young man?” (BDK: 87).

The little ones also appeal to grown up according to their position in their tribe. In these titles, the expression of love is expressed in the aesthetic feelings of the attitude between man (woman) and the woman (man), mother-father toward child, child toward them, the brother toward brother, and the brother toward the sisters.

In Dede Korkut, the attitude of a man towards women is different, but is almost identical to the general context. The man is addressed to his wife not only with love, but also with great respect. Dirsā Khan who has been dishonored by Bayandir Khan because he does not have his children, addresses his wife with affectionate words: *Beru gelgil bashim baxti, evim taxti! Evden chixib yugurende serv boylum! Topughunda sarmashanda qara sachlum! Kurulu yaya benzer chatma kashlum! Kosha badam sighthayan tar aghuzlum! Guz almasina benzer al yanaklum! Kavunum, verelim, dolegum!* (Come here, my love, the crown of my head, the throne of my house! Walking along so tall, like a cypress tree, With long black hair that falls to her feet, With brows like a tightened bow; With a mouth too small for two almonds; Her red cheeks like the apples of autumn. My melon, my lady, my love!) (BDK: 35).

In the texts of Dede Korkut, the lady's appeal to men is more poetic and emotional. Lover's appeal to each other is expressed in different ways with emotional expression of love: *Vay, al duvaghim iyesi! Vay, alnim-bashim umiri! Vay, shah yigidim, shahbaz yigidim. Toyunca yuzune baqmadighim, hanim yigit! Goz achuban gordigim, gonul ile sevdigim, bir yasdikta bash koydughum! Yolunda oldugum! Kurban oldughum! Vay Qazan begin inaghi! Vay qalin Oghuzun imrencisi Beyrek! (Oh, the owner of my red trousseau! Oh, the promise of my forehead, Oh, my fine young hero! My handsome man! My young khan, whose face I have not yet gazed upon enough! My darling, whom I saw at a glance, Whom I loved with my heart, With whom I shared a pillow, For whose sake i would die and sacrifice my life. Oh, Kazan begh's dear friend! Oh, Khan Beyrek, the symbol of the Oghuz Khanate!)* (BDK: 58).

In the story of Deli Domrul, the father of Domrul said: *Oghul, oghul ay oghul! Canim parasi oghul! Toghdughunda tokuz bughra oldurdugum aslan oghul! Dunlugu altun ban evimin ghebghesi oghul! Qaza benzer kizimin-gelinimun chichegi oghul!* (My son, son, my son! The part of my soul! For whom I once had slaughtered nine camels! Backbone of my house with its chimneys of gold! A flower to my gooselike daughters and brides!) (BDK: 81). It is clear from this that the son of a boy is important for his family and tribe.

Mothers' love expressions are emotionally and impressively expressed: *Gorurmusun ay oghul neler oldu? Canim oghul! Qalkubani yerinden uri turghil! Qirk yigidin boyina alghil! Babani ol qirk namerdden kurtarghil! Yuru, oghil!* (Did you see what happened, my son! My life, my son! Stand up and rescue your father from forty treacherous! Go, my son!) (BDK: 40).

The son is considered as the protector of the house, hearth and land in the nation of Oghuz. At the same time he is considered as the guardian of justice and guardianship

(Jamshidov, 1969, 253). In the Oghuz tribes there were some perfect ethical-moral ties between parents and children that as the children protected the rights of their parents, at the same time, parents protected the rights of their children. (Regardless of whether they were boys or girls). In the Dastan, the love of the brother toward brother (in the cases of Kazan and his brothers, Sedrak and Egrek) is given more clearly. Sedrak did not go to the gerdek of bride (a special place chosen for the bride in the boy's house at the wedding) till he rescued Egrek, his elder brother from captivity. *Mere qavat kizi, agham bashina yemin etmishim, donmegim yok- dedi. (He said that I swear to the head of my owner, I will not return).* The loyalty to swearing is the main features of Oghuz heroes. To break promise is equal to the death in Oghuzs. In the meeting of Sedrak with Egrek, their brotherly love is expressed emotionally and effectively: *Aghzin uchun oleyim qardesh! Dilin uchun oleyim qardesh! Ermi oldin, yigitmi oldin qardesh! Qaribligha qardashin isteyu senmi geldin qardash? (I could die for your mouth, my brother! I could die for your tongue, my brother! Have you grown into manhood already, my brother? Did you ride so far just to search for your brother, my brother?) (BDK: 115).*

4. THE TRADITION OF “NAMING” IN TURKS AND ITS NATIONAL AND ETHNIC MEANING

In Epos, as well as in Dede Gorgud, it is interesting to see the rituals reflecting the national- ethnical traditions of the Turks, their historical-ethical character, mythological thinking. One of such ancient and important rituals associated with the lifestyle, tradition and Outlook of the ancient Turks is naming (giving name). Naming is one of the most ancient and important traditions of the Turkic peoples. Because a name is the most important fact that confirms the creature and existence of man. In mythical thinking of the Turks, the name is a symbol of creation; it has already been created before the man. According to the ancient mythical thought of the Turks, the sacred names were covertly called or other names were called because they were forbidden to sound. Creation of the universe according to mythology of Altai Turks, which connects the creation of the world, is also related to the naming. According to Oghuzname, the world emerged with the word "Bolsun ki!" (let it be). The tradition of the meaning and selection of names in the national idea of Turkish peoples is due to their mythical thinking. The names allow the Turks to learn about the politics of the Turks, sources of mythical thinking, their initial beliefs, their primitive views.

A similar mythical meeting is also given in the naming ritual given in the Book of Dede Korkut. The performer of the naming ritual is Dede Korkut. According to the Dede Korkut story of famous Azerbaijan thinker and playwright M.F. Akhundov, Dede Korkut gave the name not only to the heroes of Oghuz, but also everything-objects, plants, events and made a mistake when he called the four things: *Geline ayran demedim men Dede Khorkhud. Ayrana doyran demedim men Dede Khorkhud. İyneye tiken demedim men Dede Khorkhud. Tikene soken demedim men Dede Khorkhud. (I didn't call the bride as ayran (sour milk), me, Dede Khorkhud, I didn't call the ayran as saturated, me, Dede Korkut, I didn't call the needle as sewing (sour milk), me, Dede Korkut, I didn't call the sewing as disassembling, me, Dede Korkut.), (Hadjiyev: 2002,14).*

It is interesting that in this example, the name of Dede Korkut is given as Khorkhut. According to T. Hadjiev, this was due to the fact that the author could have received this text from Evliya Chelebi, the Turkish traveler of XVII century or from the Central Asian folklore (Kazakh). (Hadjiev, 2002:14).

4.1. Description of the naming ritual in the Book of Dede Korkut

The naming is not a simple ritual in the Turks, but it means the origin, the first, the beginning of everything and in the book of Dede Korkut, this mission falls on Dede Korkut, Korkut Ata. The book's naming ritual is different from the ancient mythical thought. So, in the

ancient Turkish mythical thinking, the names create before the things, people, that is, the name is more initial. In the book, the naming of braves is more of a public meaning. It does not give birth to children when it comes to the traditions of Oghuz Turks. Upon reaching the age of maturity, the name is based on his braveness shown. The name is not given away to the braves, simply not given. When they reach the age of maturity, they gain themselves by their intelligence, strength and personal qualities. Because it is life, respect, high moral guarantee in the Oghuzs.

Oghuz braves earn their names for their deeds when they reach the age of 15-16 – at the age of youth. “*Ol zemanda bir oghlan bash kesmese, kan dokmese, ad komazlardi.! (If the man cannot cut the head, shed the blood, he will not gain the name!)*” (BDK; 53). Not gaining the name was a great misfortune while reaching the age of fifteen or sixteen. Because getting a name is a right for independent life. In the story of Bamsi Beyrek when Baybore heard the braveness of his son Bamsi he said:” Mere, benim oghlim bashmi kesdi, qanmi dokdi?” Beli, bash kesdi, qan dokdi, adam axtardi!”-dediler. “*Mere, bu oghlana ad koyasinca varmidir? - dedi.*” Beli, sultanim, artiqdir!” –dediler. (*Did my son cut the head, shed the blood? Yes, he did-they said. Did he gain the name?- he said. He had already gained- they said.*) (BDK; 54) Hence, the public opinion defines the naming of the brave.

A ceremony-ritual is held in the honor of the brave who is given the name in the Oghuz Turks and a good horse for riding, a crown, a wealth of gifts are given to him. “*Dedem Qorqut geldi, oghiana ad kodi. Aydir: Sozum dinle, Baybore beg! Allah-teala sana bir oghul vermish, tuta versun! Aghir sancaq goturende musulmanlar arxasi olsun,! Qarshu yatan qara qarli taghlardan ashar olsa, allah-teala senin oghlina ashut versun. Sen oghlani “Bamsi” deyu oxsharsan.; bunin adi Boz ayghirliq Bamsi Beyrek olsun! Adini ben dedim, yashini allah versun”- dedi. Qalin Oghuz begleri el goturdiler, dua qildilar” Bu ad bu yigite qutlu olsun!” dediler. (Dede Korkut came and gave the name to the boy and said: Listen to me, Baybore! Allah gave you the son and made him beneficial! Let all Muslims support him! Let Allah help your son! You caressed your son as “Bamsi”. Let his name be Bamsi Beyrek of the grey house! I gave his name, and may Allah give him the years of life! The gentlemen of Oghuz raised their hands, prayed and congratulated.)*” (BDK; 54).

In the story of “Boghach Khan, Son of Dirse Khan” of the book, Boghach also shows the braveness, deserves to be named. Dede Korkut comes, names the brave and praises him: “*Chaghirdilar. Dedem Qorqut gelir oldi. Oghlani alib babasina vardi. Dedem Qorqut oghlanin babasina soylamish, gorelim ne soylamish: Hey Dirse Xan! Oghana beglik vergil, Taxt vergil, - erdemlidir! Boyni uzin bedavi at vergil, Biner olsun, hunerlidir! Agh ayildan tumen koyun vergil, Bu oghlana shishlik olsun, erdemlidir! Qaytabandan qizil deve vergil bu oghiana, Yuklet olsun, hunerlidir! Altun bashlu ban ev vergil bu oghlana, olget olsun, erdemlidir! Chikin qushlu cubbe ton vergil bu oghlana, Geyer olsun, hunerlidir! (When they called for Dede Korkut, he came. He took the young man to his father and said to him: O Dirse Khan! Give this young man a principality now! Give him a throne for the sake of his virtue! Give him also a Bedouin horse, he can ride – such a capable man. Give him ten thousand sheep to make shish kebab for himself, he has virtue. Give him next a red camel from out of your herd. Let it carry his goods, he has virtue. Give a large lavish tent with a golden pole to provide him with shade. Give a suit to this man and a coat that has birds on its shoulders. Let him wear both of these, he has a skill.)*” (BDK; 36).

In this text, exclamation and address (hey Dirse Khan), imperative form of the verb “-gil” (vergil), “ol” (be) (“*binar olsun*”, “*shishlik olsun*”, “*yuklet olsun*”, “*kolge olsun*”, “*geyer olsun*” (let it be thousand, let it be shish kebab, let it be carried, let it be shade, let it be for wearing) give the text emotionality and uplift. These expressions create a special beauty in the

epic texts. In the texts of the Book of Dede Korkut, the national characteristic of the text is expressed more clearly in the form of appeal. The text expresses the love of the social environment and the community to the brave.

5. NATIONAL AND ETHNIC MEANINGS OF THE CONCEPT “SWEARING-IN” (INAUGURATION) IN THE TURKISH TEXTS

Swearing-in is a ceremony held to strengthen the word, “fulfilled with confirmation of the truthfulness of what is said and promise by witnessing of a holy being”. Swearing-in is widely spread in all nations, and it is expressed differently in different languages and cultures. In the culture of the Turks, including the Azerbaijanis, it existed in the political, legal and social life from ancient times and was widely used today at the individual level.

In general, it is said that the words related to swearing-in are related to the beliefs. Along with Buddhism, shamanism, all monotheistic religions-in Judaism, Christianity, and Islam-also contain words, phrases, and different customs related to swearing-in.

The roots of the swearing by sacred being dates back to the Sumerians, even to the ancient Egyptians. It is known from the ancient times that the Turks swore by swords and weapons. There is more people that associate the worshipping of Turks to the sword with Buddhism. Actually, the worship to any subject is related to the belief of Buddhism. However, historic sources say that Germans, Ancient Greeks, Scythians have traditions such as worshipping to the swords and other weapons.

Especially in the medieval era, taking the swords and swearing of kings and knights are also included in the literary texts and historical films (film of *The First Knight*).

In the swearing-in texts contained, Ahdnames (“the Bill of Oath”) and ancient Turkic texts contain more information about Turks' swearing to the sword. A Turkish monument of the Middle Ages, *Diwan Lughat al-Turk* (“Compendium of the languages of the Turks”) of Mahmud al-Kashgari, has information about swearing of Turks to sword, and considering the sword sacred. The author clarifies the meaning of the verse “*Goy girsin, kizil chiksin*” (“let the earth and sky be my witness”): “This word has another meaning. When a few tribes such as Kyrgyzs, Kazakhs, Yabakus, Kipchaks got out of the sword setting in front of them and said: “*bu goy girsin, kizil shixsin*” (“let the earth and sky be my witness”). It means that if I break my promise (if I lie), let the sword be in my blood, and let it take revenge on me. Because they worshipped to the sword” (Inan Abdulkadir, 281).

In the Dede Korkut text, the tradition of swearing by the weapon of the Oghuz Turks, especially the sword, took place in the story called “*Bamsi Beyrek of the Grey Horse*”. *Beyrek said while swearing: “kilincima toghranayin, oxuma sancilayim, yer kibi kertleyin, toprak kibi savrilayin” saghlikla varcak olursam, oghuza gelub seni helaligha almaz isem”-dedi (“Let me be pared by my sword, let me perforated by my arrow, let me turn the land, if I don’t you get with absolution when I came to Oghuz” – he said) (BDK; 59).*

As swearing-in is a sacred obligation, it is also important for those who violate it to be punished. However, the usual habit of forgiving the violator is included in Turkish texts, including Dede Korkut. *Beyrek* forgave the liar, who brings the story of fake death, wants to *Beyrek’s* fiancée, on condition that he passed under the sword of *Beyrek*. In ancient Turks, the sword was considered sacred, and the passage under it was considered to be sufficient for the forgiving of sins.

Inan Abdulkadir, who writes the use of the word “and (swearing)” in different ways, emphasizes the use of the same word in all Turkic-speaking tribes and clans. This word, which is used in most of the Turkic languages as and, ant (swearing) and it is used as “*andigar*” by

Shamanist Turks-Yakuts “andigar” and “*antah*” by Jewish Turks and Chuvashs. Turks use this word as “*emin etme*” (an assurance). (Inan Abdulkadir, 1998: 279).

It is said that the words of swearing-in are related to the beliefs. There are traditions related to swearing in all of the monotheistic religions, Jewish, Christian, and Islamic, along with Buddhism. In the Islamic community and the figh there is a great importance for assurance. The assurance is divided into two categories: those which are done in the name of Allah and those which are done in the name of the other but Allah. The assurance done in the name of Allah is classified among themselves too. (Zakir Avshar: 16.)

5.1. The traditions of the ancient Turks related to swearing

There are various sources of information related to swearing of ancient Turks. Inan who said that the first knowledge about it dates back to the 1st century B.C. noted the “Andname” (swearing) concluded between Khagan of Hun, Huhunia (Xuhunya) and Chinese ambassadors Chan and Min for the friendship and brotherhood. The text of this and (swearing) was as follows: *Xan ve Hunlar bir sulale teshkil edirler; nesiller boyunca birbirlerini aldatmazlar, birbirlerine hucum etmezler. Oghurluq haqqında birbirlerini xeberdar ederler. Oghrulari cezalandirarlar, zererleri odeyerler, iki terefden birine dushman hucum ederse, esgerleri ile komek ederler. Bu andi kim pozsa, tanrının qezebine gelsin. Nesiller boyunca bu andin cezasi altında inlesin* (Khans and Huns are considered as one tribe; they never lie to each other; they never attacked each other. They always warned each other about robbery. They punished the robbers, paid the loss, helped each other with the army during the attack of enemies. If any man break this oath, let God be angry with him. Let him suffer from punishment for eternity) (Inan Abdulkadir, 1998, 279). The sentence of this sentence was appreciated till the Chinese ambassadors returned to the palace, and ritual sacrifices were required to get rid of its responsibility. An interesting matter is the ceremonies related to ritual sacrifices in order not to be punished while breaking the oath.

Likewise, there are information about the agreement signed between the Uyghur Turks and the head of Chinese army while talking about VIII century in the Chinese sources: *Chinli ordu bashchisi bele dedi: Tan sulalesinden Goy oghluna on min il, Uyghur Xaqanina da on min il. Her iki Hokmdar sulh ichinde olsunlar, hansı bu anlashmani pozarsa, doyushde cani chixsin, nesilleri yox olsun.” And sherabi getirilerken Uyghur Bashbughlari” Senin andina and edirik” dediler. The head of the Chinese army said: “Ten thousand years to the son of Goy from the dynasty of Tan, ten thousand years to Uighur Khagan too, May both of the rulers are in peace, if any of them breaks this agreement, may they be in the war, my they generation destroy”. In addition, when the wine of oath was brought, the Uighur Bashbughlari said, “We swear too”. (Inan Ebdulkarim, 1998: 280).*

According to the Byzantine historian Menander lived in the sixth century, there was such text of swearing referring to the Avar Khagan, Bayan: *Sava uzerinde korpu qurmaqla romalilara zerer vermek niyyetinde isem, men Bayan Xan mehv olum, butun avarlar mehv olsun; goy ustumuze uchsun, Goy tanrının alovlu oxlari bizi oldursun, daghlar ve mesheler uzerimize yixilsin; Sava sulari dasharaq bizleri yutsun-boghsun“.* (“If I’m going to hurt the Romans by building a bridge over the Sava, let me destroy, may all the avars destroy; let the heavens overtake us, and may the **flaming arrows of the heavens shall slay us**, and the mountains and the woods shall fall upon us; The waters of Sava are overflowing towards us.”) (Inan Ebdulkarim, 1998: 280).

As it seems, swearing-in ceremonies indicates the obligations and responsibility of the violator. Also, there are curses for violators. (*hansı bu anlashmani pozarsa, doyushde cani chixsin, nesilleri yox olsun; goy ustumuze uchsun, Goy tanrının alovlu oxlari bizi oldursun, daghlar ve mesheler uzerimize yixilsin; Sava sulari dasharaq bizleri yutsun-boghsun – If any*

man break this agreement, let him die in the fighting, let his generations disappear; let the heavens overtake us, and may the flaming arrows of the heavens shall slay us, and the mountains and the woods shall fall upon us; The waters of Sava are overflowing towards us.). These curses are meant to prevent the parties from violating their obligations.

The perception of swearing is very important in the culture and life of the Turks. And when they swore, they swore to God, the most sacred existence for them, and to the things they worshiped. In ancient traditions of the Turks, there are much swearing connected with the war, obligations taken during the peace process and the description of the ceremonies related to it. Some information about the beliefs and the ceremonies of the Turks is protected in the ancient sources of China, Rome and others. Sedrak didn't go to the gerdek of bride (a special place chosen for the bride in the boy's house at the wedding) till he rescued Egrek, his elder brother from captivity in the Book of Dede Korkut. *Mere qavat qizi, agham bashina yemin etmishim, donmegim yok-dedi*. The loyalty to swearing is the main features of Oghuz heros. To break promise is equal to the death in Oghuzs. In the meeting of Sedrak with Egrek, their brotherly love is expressed emotionally and effectively: *Aghzin uchun oleyim kardesh! Dilin uchun oleyim kardesh! Ermi oldin, yigitmi oldin kardesh! Qaribligha kardeshin isteyu senmi geldin kardesh? I could die for your mouth, my brother! I could die for your tongue, my brother! Have you grown into manhood already, my brother? Did you ride so far just to search for your brother, my brother?*) (BDK: 115).

6. CONCLUSION

Thus, ethno-cultural analysis of Turkish texts helps us to learn the historical ethnographic view of our people, their nationalistic traditions and their mythological outlook. Applauses, texts of swearing, rituals of naming express ethnic and cultural memory of characters and culture which is their genetic carrier. Applause texts usually hold more judgment. Therefore, the applause expressed in imperative forms is stronger, more brilliant. The applauses in texts is in the form of idioms, expressed in the meaning of wish and expressed in different images of modality. The applauses in Epos are told by Dede Korkut. There are six applause text at the beginning of the dastan. *Heq size yaman geyurmesun Dovletiniz payende olsun, xanim hey! El-evunuzde chalib-ayidan ozan olsun! Azib gelen ghezayi tenqri savsin, hanim hey! (Let always be rightness! May your country be stable, lady! Let the ozan play aand dance in your house! Let God save us!)* (BDK: 41). There are 14 applauses in the story of "Boghach Khan, Son of Dirse Khan", and in the story of "How Salur Kazan's House was Pillaged" There is the applause of Salur Kazan's looting. 9 of them are repetitive, but 5 applauses are added: *Ahir-soni ari imandan ayirmasun! Amin deyenler didar gorsin! Agh alninda besh kelme dua kildik kabul olsun! Allah veren umudun uzulmesin! Yighishtirsın turushdursun gunahlarini gorklu Muhammed Mustafa yuzi suyina baghishlasin hanim hey! (May you not part with faith! May those saying "Amen, amen" come to see the face of Allah. May you be always hopefully! May He save you from your sins and forgive them for the sake of Mohammed Mustafa, O my khan!)* (BDK: 51). These applauses are repeated in all stories. Dede Korkut, an elder of the tribe, awards those who deserve applause with applause, those who deserve cursing with curse. In the applause, the meaning is directed to a person and is an individual, expressing the attitude of the person to the addressed person.

And the belief that the sayings of swearing created connected to belief is stronger among others. The colorful forms of the sayings of swearing prove that the culture of the Turks was open to other cultures, and different beliefs, views and customs had been lived and preserved in parallel for a long time.

The naming in the Turks is a public and social issue. The name-giving to the braves in Epos texts have mostly social meaning. It turns out that the name is not given to the children

when they were born according to the traditions of the Oghuz Turks. . Upon reaching the age of maturity, the name is based on his braveness shown. The name is not given away to the braves, when they reach the age of maturity; they gain themselves by their intelligence, strength and personal qualities.

REFERENCES

- Abdulla Kamal (2009), From the myth to the writing or epic among the mysteries. Part I, Baku.
- Demirchizade A.(1959); (1999), The language of the epic stories of Book of Dede Korkut, Baku.
- 16.Haciyev. T.(2002), About the identity of Dede Korkut again, Dede Korkut Magazine, 2002 // II.Baku.
- Novruzova N.S.(2015) Basic approaches to the study of the text: Theories. considerations. problems. Baku, 258 p.
- Inan Abdulkadir (1998) Swearing in the ancient Turks and Folklore; AU; DTCF Review, Vol. VI, Issue 4, Ankara, p. 279.
- Bartold V.V. (1962), The book of my Dede Korut. M-L. Ergen Muharrem(1963), The book of Dede Korkut. II İndex –Grammer. Ankara.
- Aliyev Yadigar. “Book of Dede Korkut and phonological structure of artistic text , Baku, 2006.
- Aliyev Yadigar . “Book of Dede Korkut and structural-semantic organizing of artistic text. Baku, 2005
- Alizade S. (1999), Manuscripts of Vatican and Dresden of the Book of Dede Korkut// Book of Dede Korkut-1300. News of Baku State University, Series of Humanitarian Sciences, Bakiu
- Alizade S.(2001), Linguistic-textual features of Turkmen edition of “Dede Korkut”, Scientific-literary collection of “Dede Korkut”, 1, Baki, 2001;
- Bartold V.V. (1968), the Turkic Epic of the Caucasus. Compositions, Moscow.
- Dede Korkut Encyclopedia (2000). I, Vol. II. Baku.
- Ergen Muharrem. (1989), The book of Dede Korkut. V. I Ankara.
- Haciyev T.(1999), Dede Korkut: our language, our thought. Baku.
- Jirminsky V.Sh. (1974) Turkic heroic epos, Moscow.
- Kononov A.N. (1958), Foreground Turkmen, M-L., 1958.
- Kubryakova E.S. Demiankov V.Z., Pankrats U.G., Lusina L.G. (1996) .The brief dictionary of cognitive terminology / Under general ed. E.S .Kubryakova. -M.
- Kubryakova E.S. (1994) The initial stage of the formation of cognitiveism: linguistics - psychology - cognitive science // Questions of linguistics. a. - № 4 - p. 34-47.
- Rzasoy Seyfaddin.(2004) Paradigms of Oghuz myth, Baku.
- Zakir Avshar “Biat dan Yemine” (Turkiyyat journal ,2012, issue-10. p. 16.)

TÜRKİYE'DE SADIK HİDAYET SADIQ HEDAYAT IN TURKEY

Doç. Dr. Şadi AYDIN

Mevlana Üniversitesi, Mevlana Sosyal Araştırmalar Merkezi
Konya/TÜRKİYE, E-mail: tayyaraydin@yahoo.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş: 30 Ağustos 2018 Kabul: 10 Ekim 2018</p>	<p>Türklerle İranlılar binlerce yıldır hem Orta Asya hem de Anadolu'da birbirlerine komşu olarak yaşarlar. Kültürel iletişim ve etkileşimleri kaçınılmazdır. Dil ve kültürel unsurları birbirine girmiştir. Elbette binlerce yıl devam eden Turan-İran mücadelesi farklı alanlarda bugünün şartlarında kendine özgü hususiyetleriyle devam etmektedir. Türkler X. asırdan itibaren Orta Asya steplerinden İran coğrafyasına doğru inerek devletleşmişlerdir. Şu kesin olarak söylenebilir ki; X. yüzyıldan sonra İran coğrafyasında İran asıllı bir devletten söz etmek neredeyse mümkün değildir. Ancak Türkler bu coğrafyada Fars edebiyatına sahip çıkmış ve ondan istifade etmiştir. Dolayısıyla Fars edebiyatının altın asrının Selçuklu dönemi olması tesadüfi değildir.</p> <p>Her iki millet aynı coğrafyada kader birliği içindedir. XIX. yüzyılda imparatorlukların dağılma sürecinde de her iki millet aynı kaderi paylaşmıştır. Dünyanın siyasi, coğrafi, kültürel ve fikri çehresini değiştiren hadiseler benzer bir şekilde her iki coğrafyada da aynı zamanda yaşanmıştır. Avrupa ülkelerine yapılan seyahatler, oralarda siyasi elçi bulundurma, ilim adamlarının ve öğrencilerin Avrupa'ya gitmesi, Daru'l-Fünun ve matbaanın kurulması, meşrutiyet düşüncesi ve meclisin kurulması, gazete yayımlanması her iki coğrafyada yaşanan benzer muasır olaylardır.</p> <p>Bütün bu değişikliklerle beraber edebiyat ve edebi meselelere bakış, edebiyatın toplumsallaşması gibi düşünceler her iki ülkede edipileri, eski edebi formları ve içerikleri terk etmeye ve yeni şeyleri yeni edebi formlarla söylemeye sevk etmiştir. Hikaye, roman, tiyatro, serbest şiir ve gazete Avrupa'nın tesiriyle kabul ettiğimiz öğelerdir. Eskiden edebiyatın merkezi İstanbul ve İsfahan iken şimdi o merkez Paris ve Londra oluyordu.</p> <p>İşte bütün bu değişim sürecinde İran meşrutiyeti zamanında doğan Sadık Hidayet kendi zamanının edebi anlayışı içinde Farsçanın ilk romanı sayılabilecek dünyaca ünlü (Büf-i Kür) Kör Baykuş romanı ve daha onlarca hikayesi ile toplumsal problemleri yeni edebiyat formuyla anlatmaya çalışarak toplumu irdelemiştir. Biz bu çalışmamızda Türkiye'de Sadık Hidayet'in eserleri üzerine yapılmış akademik çalışmaları, çevirileri, makaleleri ve diğer araştırmaları bir bibliyografya denemesi olarak değerlendireceğiz.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Fars Edebiyatı, Sadık Hidayet, Meşrutiyet.</p>	
<p>DOI: 10.26809/joa.2018445551</p>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 30 August 2018 Accepted: 10 October 2018</p>	<p><i>For thousands of years Turks and Iranians have been living as neighbours in Central Asia as well as in Anatolia. Cultural contacts and interactions between these two communities have been inevitable. The linguistic and cultural elements on both sides have been effected by each other. Of course, the age-old Turan-Iran rivalry is continuing with a distinct feature according to the contemporary circumstances. Since the 10th century, Turks have migrated from Central Asia to the traditionally Iranian geography and have established nation-states. It can be undoubtedly said that after the 10th century it is not possible to talk about a state in the Iranian geography that traces its roots only to Iran. The Turks in this region have adopted the Persian literature and have benefited from it. Therefore, the golden century of Persian literature being experienced under the Seljuk dynasty is not just a coincidence.</i></p>
<p>Keywords: Turkish Literature, Persian Literature, Sadiq Hedayat, Constitutionalism.</p>	<p><i>Both the societies in this region share a common fate. During the collapse of colonial empires in the 19th century both communities had gone through a similar period. The events that have altered the world's politics, geography, culture and thoughts have been witnessed in a similar manner and at the same time in both the territories. The journey to the European countries, appointment of political envoys there, outflow of scholars and students to Europe, establishment of Darul-Funun and printing houses, emergence of constitutional ideas and establishment of parliaments and spread of newspapers took place at both the places.</i></p>
<p>DOI: 10.26809/joa.2018445551</p>	<p><i>With all these changes there has also been a change in the perspective towards literature and literary issues. The ideas like socialization of literature have forced scholars in both the countries to drop the old literary format and substance and to explain new things in new literary styles. Stories, novels, theatres, free verses and newspapers are examples of the literary elements that have been adopted under European influence. Istanbul and Isfahan- once the centers of literature- were replaced by Paris and London.</i></p> <p><i>Sadiq Hedayat who was born during this transformational era and the period of constitutionalism in Iran, published a world famous novel called Bûf-i Kûr (The Blind Owl) with the understanding of the time he lived in. Bûf-i Kûr (The Blind Owl) can be considered as the first novel in Persian literature. Sadiq Hedayat closely analyzed the society by trying to describe the social problems in the tens of other stories he authored in the new literary format. This paper will discuss translations and academic works undertaken in Turkey on Sadiq Hedayat's published works.</i></p>

1. GİRİŞ

Türkler İslam dairesine hakkıyla girdikleri zaman Arap ve İranlıların ortak mahsulü olarak klasik bir edebiyat ve ona bağlı bir takım genel edebiyat esasları yerleşmişti. Dil, vezin, edebi şekil ve türlerde, hayat ve kâinat hakkındaki anlayışlarda, estetik bakışta müşterek ve değişmez bazı kurallar vardı ki, onların dışına çıkmak mümkün değildi. İslam kültür ve medeniyetine dâhil olan her millet, kendi kültür ve medeni unsurlarını ne kadar muhafaza ederse etsin, duygu ve düşüncelerini o kalıplarla ifadeye mecbur olacaktı. Sadece Türkler değil, İslam dairesine giren diğer milletler de bu İslami ümmet edebiyatı kaide ve kalıplarına uymaya mecbur olmuşlardır. İslam sonrası İran şiiri, Arap şiirini kendine misal kabul edip başlamış ve bazı ilavelerle tekâmül etmiştir. Aynı şekilde Türk edebiyatı da İslami İran şiirini örnek alarak başlamış ve kendine has ifade derinliği ile gelişmiştir (Aydın, 2009: 177). Türk Divan edebiyatının ilk üstatları tabiatıyla şark-İslam klasikleri, yani eski Arap ve İran şairleridir. Çünkü İslami Türk edebiyatı başlayıp gelişmeden önce şarkın bu iki büyük edebiyatı, kendinden sonrakilere örnek olabilecek bir tekâmül derecesine varmıştı. İslami edebiyatın vezinleri, şekilleri, edebiyat neveleri, kültür ve felsefe kaynakları, tarih ve mitoloji kültürü, şiir ve sanat anlayışları, hatta mevzuları belli olmuş ve bunların çok sayıda şaheserleri yazılmış bulunuyordu (Banarlı, 1997: 340).

Türk edebiyatının İslam medeniyeti kadrosu içinde doğmuş olan Divan edebiyatından sıyrılarak Avrupaî bir karaktere bürünmeye başlaması XIX. asrın ikinci yarısına rastlar. İslami edebiyatın bütün özelliklerine sahip olabilmek için XI. asırdan XV. asra kadar uzun bir intibak devresi geçirdikten sonra XIX. asrın ortalarına kadar gelişip kökleşerek Türk aydınlarının gözündeki değerini koruyan Divan edebiyatı, bu asrın ikinci yarısında yetişen idealist, çok kabiliyetli yazarlarla şairlerin çok dinamik ve sürekli çabaları ile kırk yıl gibi kısa bir süre içinde yerini hızla batılı bir edebiyata bıraktı. XIX. asır sona ererken, Türk edebiyatı da Batı edebiyatının hemen bütün türlerinde büyük bir başarıya ulaşmış bulunuyordu. 1839 yılının, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı medeniyeti ile olan münasebetlerinde çok mühim bir yeri vardır. 3 Kasım 1839'da İstanbul'da şimdiki Gülhane Parkı'nda okunduğu için Gülhane Hatt-ı Hümayunu diye de anılan bir ferman, Osmanlı İmparatorluğu'nun, üstünlüğünü her alanda artık kesinlikle kabul ettiği çağdaş Batı medeniyetini örnek almayı bütün ülkeye ve dünyaya resmen ilan ve taahhüt eden ilk yazılı belgedir. Ancak, batı medeniyeti ile temaslar ve değişik alanlara ait tesirler çok daha önce başlamış bulunuyordu (Akyüz, 1995: 5).

Bu gelişmelerle birlikte dâhildeki birçok siyasi hadiseler ve içtimai hareketlilik neticesinde bazı aydınlar Avrupa ve Avrupa kültürüyle temaslar kurarak, eski medeniyete ait edebi unsurlara muhalif tarzda hareket ederek merkezi Londra-Paris olan yeni bir edebi girişim ve faaliyetin öncüsü olmuşlardır. Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal, Batı tarzında bir edebiyatın temsilcileri olmuşlardır. Gazete, roman, öykü, serbest şiir ve tiyatro bu dönemden sonra yeni edebi ürünlerimiz olacaktır. Divan şiiri bütün unsurlarıyla dışlanacak hatta gayri milli ve halktan uzak yüksek zümre edebiyatı olarak adlandırılacaktı. Benzer gelişmeler muasır olarak İran'da da yaşandı. XIX. asırda Türkiye ve İran'da yaşanan siyasi, içtimai ve kültürel gelişmeler müthiş bir benzerlik gösterir. Türkiye'de Tanzimat ve Islahat fermanlarından sonra meydana gelen I. ve II. meşrutiyet modern Türkiye'yi kurarken İran'da da geniş halk desteğiyle ilan edilen meşrutiyet ve meclisin kurulması yeni bir medeniyete geçişin habercisiydi.

Nasıruddin Şah'ın elli yıllık padişahlığı süresince yapılan işlerin ve teşebbüslerin topluca veya tek tek özgürlük düşüncelerinin doğmasında büyük rolü oldu. Abbas Mirza (öl. 1833) ve veziri Ebu'l-Kasım Kâimmakamın (1779-1835) yeni teknik ve sanayinin alınması yolunda buldukları girişimler bir yana bırakılacak olursa, Mirza Takihan'ın (öl. 1852) ordu ve devlet dairelerindeki ıslahatı ve 1852'de kurmuş olduğu Darülfünun, Medrese-i Âli (Yüksekokul) ile yabancı öğretmenlerin getirilmesi ve Avrupa'ya tahsil için öğrenci gönderilmesi bu yolda önemli bir adım sayılır. Nasıruddin Şah'ın 1873, 1877 ve 1889 yıllarında Avrupa'ya yaptığı gezilerin de yenilik hareketlerinde katkısı olduğu söylenebilir. Bundan başka Seyyid Cemaleddin Afganî'nin (1838-1897) 1886-1889 yıllarında İran'a yapmış olduğu seyahatler de kayda değer. Afganî, Panislamizm propagandası yaparak kamuoyunun uyanmasına yardımcı oldu. Çok önceden ülkenin maddi ve manevî bunalımını fark etmişti. Bu durumun endişesi içinde olan bazı aydın ve özgürlük yanlısı kimseler de İran dışında gazete, dergi ve kitap yoluyla halkı aydınlatmaya çalıştılar. İran Dışişleri Bakanlığı'nda görevli olan şehzade Mirza Melkum Han (1833-1908) Londra'da Kanun gazetesini çıkardı (1889). Bu gazetede yazılan uyarıcı makaleler İranlıların düşünce tarzının değişmesinde etkili oldu. Mirza Fethali Âhundzade (1812-1878) eğitici makale ve piyesleriyle, Mirza Aka Han-ı Kirmanî (1854-1896) ise makale ve şiirleriyle İran'da yeni düşüncelerin doğmasını sağladılar. Hacı Mirza Abdurrahim Talibof (1834-1911) kitaplarında sosyal sorunları sade bir anlatımla dile getirdi. Hac Zeynülabidin-i Meraga'î (1839-1910) İstanbul'da bulunduğu sıralarda, o zamanki Türk edebiyatı ve Türk romanlarının tesiri altında kalarak sosyal içerikli romanlar yazdı. Bundan başka Mısır, Hindistan ve İstanbul'da Farsça gazeteler yayınlandı (Kanar, 1999:19-20). Modern eğitim görmüş, batıdaki siyasal düşüncelerin temsilcileri sayılan, yönetim sisteminin değişip parlamento düzeninin kurulmasını isteyen ve düşüncelerinin ilk dayanağı Büyük Fransız Devrimi ideolojisi olan Mirza Melkum Han, Mirza Abdurrahim Talibof ve Seyyid

Hasan-i Takizade gibi aydınlar, bilim adamları ve Molla Kazım-ı Horasanî (öl. 1911), Hacı Mirza Hüseyin-i Tahranî, Hacı Şeyh Zeynülâbidin-i Mazenderanî gibi aydın görüşlü din adamları, tüccarlar ülkenin çeşitli yörelerine dağılarak yönetime muhalif kimselerle birleştiler. Bu hadiseler meşrutiyet inkılabının öncüsü oldu (Kanar, 1999: 25).

Bu dönemin batı etkisinde olan edebiyatı da toplumsal hayatın en belirgin sorunlarını gündeme getirmek, istibdadı, hurafeleri ve hurafeciliği eleştirmek suretiyle, aristokrat edebiyatın üstlendiği rolden farklı bir rol üstlenir. Yeni sorumlulukların ifade edilme zorunluluğu, yeni edebi biçimlerin kullanılmasına, edebiyat sahasına yeni konularla karakterlerin girmesine yol açar. Köklü toplumsal değişimler, kendine geliş ve ulusal kendine dönüşle eşzamanlı olarak, en önemli özelliği siyasi ve kültürel taşlaşmanın bütün görünüşlerini eleştirmek olan yeni bir edebiyat şekillenir. Meşrutiyet yandaşlarıyla bilimin ve kültürün yayılmasına öncülük edenler, topluma egemen olan düzene karşı çıkararak kendi zamanlarının düşünsel ve siyasi hareketi üzerinde derin bir etki bırakırlar. Bu kişiler, Avrupa edebiyatının etkisi altında, modernleşme arayışı ve değişim isteği içinde, eski edebiyatı eleştirmeye ve yeniden gözden geçirmeye başlarlar (Mir Abidînî, 2002: 4). İşte İran’da meşrutiyetin ilan edildiği günlerde henüz çocuk yaşta olan Sadık Hidayet’in yaşamı ve eserleri, meşrutiyetin başarısızlığı uğradığı, adaletin ve özgürlüğün gerçekleşmediği, modernizmin gelenek karşısında yenildiği yıllardaki İran toplumunun bireylerinin içinde bulunduğu durumun en açık özetidir (Mir Abidînî, 2002: 65).

1903 yılında Tahran’da dünyaya gelen Sadık Hidayet, gençliğinde Avrupa’ya giderek, yıllarca Paris’te kaldı. Fransız dili ve edebiyatını tanıyarak gençlik yıllarında birkaç hikâye yazmıştır. Bu eserlerde başıboşluk, sığınağı olmayan düşünür bir genci görmekteyiz. Anlıyoruz ki sıradan insanları mutlu eden şeyler Sadık Hidayet’in ruhuna huzur bahşetmiyor. Bir müddet sonra Hidayet, İran’a geri dönmüştür. 1937 yılında Hindistan’a giderek orada Pehlevi diliyle tanışmıştır. 1951 Azer ayında bir kere daha Paris’e gitmiş ve dört ay süreyle orada kalmıştır. 1952 Fer verdin ayında bir gün Paris’te, evin banyosunun gaz vanasını açarak intihar etmiştir. İran’da bulunduğu zaman İran Milli Bankası’nda ve Güzel Sanatlar Fakültesinde ve Musiki Enstitüsü’nde çalışmıştır (Hakimî, 2012: 219).

Çağdaş İran edebiyatının kurucularından sayılan Sâdık Hidâyet’ten Türkçe’de ilk çeviri Varlık dergisinin 1 Aralık 1957 tarihli sayısında çevirmen adı belirtilmeden yayımlanan ‘Üç Damla Kan’ öyküsüydü. Yirmi yıl sonra ise başka bir öyküsü, bu kez Behçet Necatigil’in çevirisiyle, Türkçeye kazandırıldı; “Sahipsiz Köpek” (Varlık, Aralık 1977). Necatigil’in değerlendirmesiyle; “roman ve hikâyelerinin konularını yoksul halk kesimlerinden alan, gerçekleri sosyal-devrimci bir yaklaşımla ve korku yüklü fantastik bir hava içinde değerlendiren, bir yandan da yalnız adamın varlık nedenlerini araştıran” Sâdık Hidâyet’in Türkçede ilk kitabı ise yine Behçet Necatigil’in unutulmaz bir çeviriyle dilimize kazandırdığı başyapıtı, tek romanı Kôr Baykuş (Bûf-i Kûr, 1936; Varlık, 1977) oldu. Hidâyet’in, Rıza Şah’ın baskı yönetimi yüzünden gittiği ve eski İran tarihinin metinlerini aslından okuyabilmek için Pehlevince öğrendiği Hindistan’da yayımladığı bu kitap, İran’da yasaklanmıştı. André Rousseaux’nun; “yüzyılımız edebiyat tarihinde bir kilometre taşı” diye övdüğü Kôr Baykuş, Fransızca, Rusça, İngilizce, Almanca, Macarca ve Çekçe’den sonra aktarıldığı Türkçe’de, aynı zamanda çağdaş İran edebiyatından ilk roman örneğini oluşturuyordu. Necatigil, 1978’de yazdığı “Türkiye’de Çağdaş İran Edebiyatı, Doğumunun 75. Yılında Sâdık Hidâyet” yazısının sonunda şu dileğini dile getiriyordu: “Ben, Sâdık Hidâyet’i Türkçe’deki iki hikâyesi ve tek romanı Kôr Baykuş’la sevdim” (Necatigil, 2017: 9-14).

Aşağıda ise 1954 ile 2018 tarihleri arasında Türkiye’de Sadık Hidayet ile ilgili yapılan tezler, yazılan kitap ve makaleler ve çeviriler tarihi olarak yayımlanma sırasına göre verilmiştir. Bu çalışma Türkiye’de Sadık Hidayet bibliyografyası denemesi olarak okunabilir.

2. TEZLER

- Rahim Bağdatçı, “Şerh-i Hal u Asar-ı Şadık Hidayet - Sadık Hidayet’in Hal Tercümesi ve Eserleri”, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Filolojisi, Doktora Tezi, 1954. (Tezin dili Farsçadır.)
- Ali Mahdizadeh, “Metin ve Mekân Diyalektiği (Sadık Hidayeti’in Kör Baykuş Romanı)”, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Ömer Yüzücü, “Tezer Özlü ve Sâdık Hidâyet’in Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst., Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.
- Maryam Najafibabanazar, “James Joyce’un Ulysses ve Sadık Hidayet’in Kör Baykuş’undaki Dil ve Mekânlarda Modernist Yabancılaşmanın Edebi Kodlaması”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatı, Doktora Tezi, 2018.

3. KİTAPLAR

- Rahim Bağdatçı, Sâdık-ı Hidâyet ve Eserleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1970.
- Oğuz Demiralp, Kör Okur: Sâdık Hidâyet Üzerine Kör Baykuş Merkezli Okuma Denemesi, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2001.
- Rıza Beraheni, Haşim Hüsrevşahi, Saba Kırer, Yazarın Gölgesi, Sadık Hidayet: Ölüm, Kadın ve Kör Baykuş’un Yeniden Yazılışı, Kavis Kitap, İstanbul, 2011.
- Mehmet Kanar, Hidâyet-nâme, Sadık Hidayet Hakkında Makaleler ve Kimi Eserlerinin Farsçadan Çevirisi, Yapı Kredi Yay., 4. Bs. Şubat 2018.

4. TERCÜMELER

- Se-Katre Hun, (Üç Damla Kan), Mütercimi belli değil, Varlık, 1 Aralık 1957.
- Seg-e Vilgerd, (Sahipsiz Köpek), Trc. Behçet Necatigil, Varlık, Aralık 1977.
- Bûf-i Kûr, Trc. Behçet Necatigil, Kör Baykuş, Varlık Yay., 1. Bs., İstanbul, 1977.
- Yarın-I, Trc. Yusuf Öz, Ayane, Yıl:1, Sayı: 5, Mayıs 1988, s.4.
- Yarın-II, Trc. Yusuf Öz, Ayane, Yıl:1, Sayı: 6, Haziran 1988, s.1-3.
- Kanbur Davut, Trc. Yusuf Öz, Ayane, Yıl:3, Sayı: 32, Ağustos 1990, s.1-3.
- Se-Katre Hun, (Üç Damla Kan), Trc. Mehmet Kanar, Yeni Farsça Hikayelerden Seçmeler, İstanbul Ün., Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları, İstanbul, 1994, s. 72-83.
- Se-Katre Hun, (Üç Damla Kan), Trc. İlyas Bingöl, Varlık, Sayı: 1036, Ocak-1994, s.47-49.
- Ateşperest, Trc. Mehmet Kanar, İlk Gençlik Çağına Dünya Öyküleri, Haz. İshak Reyna, Yapı Kredi Yay., Doğan Kardeş İlk Gençlik Kitaplığı I, İstanbul, 1995, s.361-364.
- Merg, (Ölüm), Trc. Mehmet Kanar, Adam Öykü, Sayı: 10, Mayıs-Haziran-1997, s.75-77.
- Sampinge, Trc. Mehmet Kanar, Adam Öykü, Sayı: 9, Mart-Nisan-1997, s.45-49.

- Daş Âkul, Trc. Mehmet Kanar, Kitap-lık, Sayı: 31, Kış-1998, s.84-91.
- G.G.L.L., Trc. Mehmet Kanar, Kitap-lık, Sayı: 46, Mart-Nisan-2001, s.70-84.
- Hasan-ı Mir Abidînî, Sad Sal-i Dastan Nivîsî Der İran, İran Öykü ve Romanının Yüz Yılı (Trc. Derya Örs), Nüşa Yayınları, Ankara 2002, Cilt I, s. 64-86, 139-143, 155-161.
- Kunde Kor, Kürtçe'ye Trc. Edip Polat, Berfin Yayınları, 1. Bs., 2004.
- Seg-i Vilgerd, (Başiboş Köpek), Edebiyat-ı Muasır-ı İran, (İsmail Hakimî), Trc. Dr. Şadi Aydın, Çağdaş İran Edebiyatı, Anekdot Yayınevi, İskenderiye Kitaplığı, Ankara, 2012, s. 219-227.
- Bume Kor, Kürtçe'ye Trc. Muhsin Özdemir, NA Yayınları, 1. Bs., 2014.
- Kör Baykuş, Trc. Makbule Aras, Kırmızı Yayınları, 1. Bs., 2015.
- Kör Baykuş, Trc. Mehmet Kanar, Ayrıntı Yayınları, 2. Bs., 2016.
- Kör Baykuş, Trc. Ahmet Can, Palto Yayınevi, 2. Bs., 2016.
- Sadık Hidayet Seçme Eserler, Trc. Mehmet Kanar, Ayrıntı Yayınları, 1. Bs., 2016.
- Kör Baykuş (Resimli Özel Baskı), Trc. Behçet Necatigil, Resimleyen: Hemad Javadzade, Yapı Kredi Yayınları, 1. Bs., İstanbul, 2017.
- Kör Baykuş, Trc. Mehmet Ali Özkan, İnsan Kitap, 1. Bs., 2017.
- Kör Baykuş, Trc. Rıza Varol, Ataç Yayınları, 1. Bs., 2017.
- Kör Baykuş, Trc. Aycan Özüpek, Dorlion Yayınları, 1. Bs., 2017.
- Hacı Ağa, Trc. Cihan Kaynar, Palto Yayınevi, 1. Bs., 2017.
- Üç Damla Kan, Trc.: Arif Aytekin, Hece Öykü, Sayı: 84, Aralık 2017.
- Hacı Aga, Trc. Mehmet Kanar, 6. Bs., Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2017.
- Modern İran ve Afgan Öyküleri Antolojisi, Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yay., 3. Bs., İstanbul, 2018.
- Bûf-i Kûr, Trc. Behçet Necatigil, Kör Baykuş, Yapı Kredi Yay., 26. Bs. İstanbul, 2018.
- Zinde Begûr, (Diri Gömülen), Trc. Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yay., 7. Bs., İstanbul, 2018.
- Sayeruşen, (Alacakaranlık), Trc. Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yay., 7. Bs., İst., 2018.
- Seg-e Vilgerd, (Aylak Köpek), Trc. Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yay., 11. Bs., İstanbul, 2018.
- Se-Katre Hun, (Üç Damla Kan), Trc. Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yay., 7. Bs., İstanbul, 2018.
- Fevayid-i Giyahhâri, (Vejetaryenliğin Faydaları), Trc. Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yay., 7. Bs., 2018.
- Teraneha-yi Hayyam, (Hayyam'ın Terâneleri), Trc. Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yay., 10. Bs., İstanbul, 2018.
- Kör Baykuş, Trc. Kenan Karabulut, Pales Yayınları, 2. Bs., 2018.
- Kör Baykuş, Trc. Seval Günbal, Timaş Yayınları, 1. Bs., 2018.

➤ Kör Baykuş, Trc. Baran Zeylan, Nora Kitap, 1. Bs., 2018.

5. MAKALELER

- Vallery-Radot, Pasteur, “Sadık Hidayet”, Yeni İstanbul, Cilt 5, Sayı: 1588, 20 Nisan 1954, s.7.
- Behçet Necatigil, “Türkçe'de Çağdaş İran Edebiyatı, Doğumunun 75. Yılında Sadık Hidayet”, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı: 283, 26 Haziran 1978.
- Behçet Necatigil, “Türkçe'de Çağdaş İran Edebiyatı, Doğumunun 75. Yılında Sadık Hidayet”, Kitap-lık, Sayı: 14, Mart-Nisan 1995 (Milliyet Sanat Dergisi, Sayı: 283, 26 Haziran 1978'den alıntı)
- Mehmet Kanar, Vejetaryenliğin Yararları, Sâdik Hidâyet, Sanat Dünyamız, Yıl: 21, Sayı: 60-61, Güz 1995-Kış 1996, s.131-138.
- Mehmet Kanar, Sadık Hidayet ve Ölüm, Adam Öykü, Sayı: 10, İstanbul, 1997, s. 75-77.
- A. Kâzım Ürün, “Sâdik Hidâyet ve Merg (Ölüm) Adlı Makalesi”, Çerağ, Eylül-1997, s.14-15.
- Derya Örs, “Sâdik Hidâyet'in ‘Üç Damla Kan’ı”, Nüsha, Yıl:1, Sayı:3, 2001, s.201-203.
- Selahattin Özpalabıyıklar, “Sâdik Hidâyet: Garip İranlı”, Hidâyetname, Haz. ve Çev.: Mehmet Kanar, s. 7-21, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
- Bilal Kolbükten, “Franz Kafka ve Sâdik Hidâyet”, Kül, Sayı: 28, Eylül 2002, s.45-47.
- Mehmet Kanar, İran Tiyatrosunda Bir Eser, Sadık Hidayet'in Sâsân Kızı Pervin'i, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü, 2003, Sayı: 2, İstanbul 2003, Dördüncü Bölüm, s.149-176.
- Metin Fındıkçı, Sadık Hidayet Öykülerinde Yalnızlık, Ölüm ve Oda, Öteki-siz, Sayı: 19 (Yıl:4, Sayı:3), Nisan-Mayıs 2004.
- İbrahim Soner Burgucu, Sâdik Hidâyet ve “Hacı Ağa” Romanı, Doğu Edebiyatı (Kültür, Sanat Ve Edebiyat Dergisi), Yıl: 1, Sayı: 1, İlkbahar-Yaz 2007, s.13-15.
- Kerem Kamil Koç, Salgı Salamayan Örümcek, Doğu Edebiyatı (Kültür, Sanat Ve Edebiyat Dergisi), Yıl: 1, Sayı: 1, İlkbahar-Yaz 2007, s.16-17.
- Saime İnal Savi, “Sadık Hidayet” maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ans., Cilt: 35, İstanbul, 2008, s. 394-395.
- Mehmet Kanar, Eserlerinin Işığında Sadık Hidayet, Kitaplık, Sayı: 50, İstanbul, 2011, s. 283-289.
- Reza Hosseini Baghanam, Hülya Yılmaz, Kör Baykuş'un Tanıklığında Görünür Çevirmenler, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 8/10 Fall 2013, p. 133-144, Ankara-Turkey.
- Bozorg-i Alevi, Sadık Hidayet'in Biyografisi, Kör Baykuş, Çev. Behçet Necatigil, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2015, s. 87-95.
- Nükhet Eltut Kalender, Rus Edebi Eserlerinin İran'da Tanınması ve “Kaştanka” ile “Aylak Köpek” Eserlerinin Karşılaştırılması, Doğu Araştırmaları, Sayı: 15, 2016.

- Orhan Oğuz, “Geleneğin Gölgesinde İrade ve Kader Halit Ziya Uşaklıgil’in “Ferhunde Kalfa” İle Sadık Hidayet’in “Abci Hanım” Hikâyeleri Arasında Bir Karşılaştırma”, Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 42, 2017.
- Arif Aytekin, “Sadık Hidayet’in Af Dileme/Tövbe Hikâyesinin Tercümesi ve Edebiyat Sosyolojisi Açısından Kısa Değerlendirilmesi”, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1 Nisan 2018.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, K. (1995), Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- AYDIN, Ş. (2009), Klasik Türk ve Fars Edebiyatı Münasebetlerine Umumi Bir Bakış, Ekev Akademi Dergisi, Yıl: 13, Sayı: 38.
- BANARLI, N.S. (1997), Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Milli Eğitim Bak., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- HAKİMÎ, İ. (2012), Edebiyat-ı Muasır-ı İran, (Trc. Dr. Şadi Aydın), Çağdaş İran Edebiyatı, Anekdot Yayınevi, İskenderiye Kitaplığı, Ankara.
- KANAR, M. (1999), Mehmet Kanar, Çağdaş İran Edebiyatı'nın Doğuşu ve Gelişmesi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MİR ABİDİNÎ, H. (2002), Sad Sal-i Dastan Nivisî Der İran, İran Öykü ve Romanının Yüz Yılı I. Cilt (Trc. Derya Örs), Nüsha Yayınları, Ankara.
- NECATİGİL, B. (2017), Kör Baykuş, Sadık Hidayet, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

**CYCLE TOURISM AS AN ALTERNATIVE WAY OF TOURISM
DEVELOPMENT IN ÇANAKKALE, TURKEY****Assoc. Prof. Dr. Erol DURAN**

Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Tourism,
Department of Accommodation Management, Çanakkale, TURKEY
E-mail: eroldurantr@yahoo.com

Instuctor Figen SEVİNÇ

Bartın University, Vocational School,
Travel-Tourism and Entertainment Services, Bartın/TURKEY
E-mail: fsevinc@bartin.edu.tr

Assoc. Prof. Dr. Serhat HARMAN

Mardin Artuklu University, Faculty of Tourism, Mardin/TURKEY
E-mail: harmanserhat@gmail.com

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 19 July 2018 Accepted: 4 October 2018</p> <p>Keywords: Cycle tourism, cycle tourist, cyclist, cycle tour</p> <p>DOI: 10.26809/joa.2018445552</p>	<p>The number of the cyclists participating tourism activities in the world is gradually increasing. The cycle tourism, having emerged from people's travelling by bike according to their own motives, is becoming more popular, cycle routes are getting enlarged, and projects are developed for cycle tours day by day. Therefore, the elements constituting the cycle tourism have come into prominence and the motivations of the cycle tourists participating bike tours have been studied. Thus, the aim of this study is to find out the importance that cycle tourists give and the level of the interest they show for cycle tours. The central question of the study raised on is; "what is the level of interest and on cycling and how it can be an important touristic attraction for Çanakkale tourism?" For this purpose, in-depth interview technique was used on cyclist groups at different cycle tours in Çanakkale, Turkey. According to the results of the analyses, developing cycling by its philosophy and structural requirements in Çanakkale can be feasible in sustainability perspective.</p>

1. INTRODUCTION

Technological developments, the decrease in the work hours and holidays' becoming a social right have directed people to their personal skills, self- actualization and the activities they take pleasure at their leisure time (Hazar, 2014). There are several internal and external motivations on participation to these activities (Porter and Lawyer, 1968; Sung, 2000). Because people's interest in an activity, the importance they give it and the profit they gain from participating (status, success, pleasure etc.) play an important role for turning towards these activities (Sung, 2000).

People, prefer activities, which relax them in terms of physical, mental and spiritual aspects that are enjoyable, satisfactory, pleasurable, and can always be done in their leisure time. One of these is cycling, which has had a place in people's lives and has been preferred for transportation and sportive aims for a long time. The similar and safe use of bicycle structure, which dates back 1890s (Wilson, 2004), is examined in an extensive scope from physical and rural recreation to sportive and touristic recreation with regard to participation to touristic activities (Hazar, 2014; Garda, 2014) and to special interest tourism to outdoor adventure tourism (Morpeth, 2001; Weber, 2001; Pomfret, 2006). Cycle tours have been organized through both travel agents and digital networks. Therefore, the opportunity is provided for everybody to come together, who wish to be in nature, travel a lot of places in a short time, work out, challenge, experience such feeling as excitement, happiness and risk together; and are interested in adventure with bike.

It has been observed that cycle tourism has turned into a center of interest, cycle routes have been enlarged and the projects for cycling tour have been developed day by day. In spite of the realized studies about cycle tourism, studies on motivation of tourists related to cycling tour are limited. Considering the theoretical gap in the literature, the purpose of this study is to determine the importance that cycle tourists give cycle tours and level of their interest. In addition, this study aims to contribute to the tourism potential of the cycling by its conceptual structure and to investigate the popularity on cycling tourists and local cyclists on development of Çanakkale tourism.

2. LITERATURE REVIEW

Cycle tourism, which has frequently been mentioned in connection with adventure tourism, sports tourism, special interest tourism, nature tourism, rural tourism and sustainable tourism recently, takes place in literature as a type of tourism, of which importance has been appreciated more day by day (Ritchie, 1998; Piket, Eijgelaar & Peeters 2013; Lee and Huang, 2014; Nickerson, Jorgenson, Berry, Kwenye, Kozel & Schutz 2014; Payne and Dror, 2015; Aşan and Akoğlan Kozak, 2015; Kaplan, Manca, Nielsen & Prato 2015; Okonski, 2016; Han, Meng & Kim, 2017). Upon reviewing the definitions on cycle tourism (Sustrans, 1999; Lumsdon, 2000; Bloy, 2001; South Australian Tourism Commission, 2005; Lamont, 2009; Beanland, 2013; Piket et al., 2013) it is seen that a variety of definitions have been made regarding what kind of a tourism type it is by considering the outstanding elements in cycle tourism and the features of cycle tourism. In some of the definitions, while bicycle-based trips and touristic activities are distinguished for special interests such as pleasure, sport, racing, recreational activities, and hobbies; the fields where the activities are organized and the importance of their components are emphasized in some definitions. In generally, cycle tourism attributes to travel between destinations by bicycle for leisure purposes and cycling is an integral part of the tourist experience (European Parliament, 2012). In a broader sense, cycle tourism includes the trips taken along a specific route to explore destinations by bicycle with the purpose of doing sports, adventure seeking, challenge, physical, mental and spiritual relaxation, entertainment, being closer to nature etc. The growth of the use of the bicycle which is a sustainable form of sports, recreation and tourism activities, together with the development of cycle tourism, forms a good basis to develop a sustainable, intelligent, inclusive society (Gantar, Kocis & Pehnec, 2012). Thus, cycle tourism which plays a role to boost rural economies also has a sustainable feature in terms of social and environmental aspect (Carre, 1992; Cushing, 1997; Simonsen, Jorgensen & Robbins 1998; Ritchie and Hall, 1999; Bloy, 2001; Faulks, Ritchie & Fluker 2006; Koch, 2013; Beanland, 2013).

It has become important to determine the market share and the tourist profile of the cycle tourism that has important economic potential is coming into prominence day by day (Ritchie,

1998). Hence, Larson (1995) claimed that 27.5 million adults are cycling for social or recreational purposes in America and this number is increasing even more. Keeling (1999), on the other hand, predicted that cycle tourism, which has already a sizeable market, will display a considerable growth in the following decade. Especially, in the UK, a large part of the predicted increase in trade is considered to be linked to the development of the Sustrans-inspired National Cycle Network (NCN). Sustrans (1999) claimed that cycle tourism provides almost %50 percent of the estimated UK leisure cycling market (£285 million of the £635 million). Besides, cycle holidays contribute £142 million to the amount in question every year. Moreover, the European Parliament (2012) noted that more than 2.2 billion cycle tourism trips and 20 million over-night cycle trips are organized annually in Europe and their share in the economy is expected to be €44 billion. To be in the cycle route and to decide the cycle routes in Europe have become important also with the impact of economic, social and sustainable benefits. Therefore, such institutions as Sustrans, European Cyclists Federation, the European cycle route network, Cycling Embassy decide routes, and arrange organizations and tours for the development of this type of tourism (Davis, n.d; EuroVelo, n.d; Lancaster, n.d; Sustrans, 2015). The cycle tours getting more popular in European countries and the economic contribution of the cycle tourists have ensured that cycle tourism has an undeniable place in the tourism income (Carre, 1992; Cushing, 1997; Bloy, 2001). Therefore, the countries desiring to make investment in this tourism, to create enlarged cycle routes and to be in the cycle route in the international dimension, make attempts for cycle tourism and develop various projects. Even it is observed that some defunct rail lines are rearranged and turned into bicycle roads (Ritchie, 1998; Simonsen et. al. 1998).

The increasing interest for cycle tourism has not just brought about a strong competition between European countries (Koch, 2013), but also expanded worldwide. Because possessing geographical advantages, natural beauties, historical and cultural wealth etc. gives rise to the development of cycle tourism in destinations and makes progress in Asia following America and Europe (Lu, 2010). Turkey, thanks to her location, natural and historical beauties, safe and alternative cycle routes, attracts the attention of tour organizers and cycle tourists. For instance, there are currently 15 EuroVelo long distance cycle routes connecting and uniting the whole European continent, forming the European cycle route network and Turkey has been included to EuroVelo 13 recently also estimated that the network will be complete by 2020. All of these approximately 70.000 km routes can be used by cyclists daily (EuroVelo, n.d). Thus, determining the reasons playing role in cycle tourists' turning towards destinations, cycle tours contributes both to the development of tourism and creating balance between supply and demand for its sustenance. It is possible to claim that the increase of the demand for this tourism type and its development recently have positive affect on importance of the studies related to cycle tourism in Turkey in recent years. Because, the number of the cyclists gradually increasing in Turkey. According to the researchers social/recreational and transportation aims are among the reasons for people's biking increased and (Ardahan and Mert, 2014; Günaydın, 2015), a similar sample of results noted that both physical and psychological benefits are also gained (Koçak, 2016).

According to the common findings obtained in studies, the main motivations of the cycle tourists can be listed as keeping their health, looking for adventure, doing recreational activity, being in new destinations in nature and being away from the crowd etc (Simonsen et. al. 1998; Bloy, 2001; European Parliament, 2012; Gantar et. al. 2012). Additionally, the presence of local, national and international bicycle networks, the activities of their communities, bicycle races, fests, activities and their reaching to masses thanks to social media have contributed to the increase in the number of cycle tourists and their turning towards international trips.

3. METHODOLOGY

This study, examines importance of cycling for tourists and the level of the interest they show for cycle tours. Çanakkale also has opportunities that can be an important touristic attraction such as possessing geographical advantages, natural beauties, historical and cultural wealth for being cycle routes. Moreover it is observed that cycle tourists periodically travel as a couple or in small groups. Therefore, this study was focused on these tourist groups who travel by bike in a group in Çanakkale region. Thus, qualitative data via interview technique was used in this study to gain in-depth knowledge about popularity of cycling in Çanakkale and cultural structure of this touristic attraction. The problem of the study is also “what is the level of interest and importance on cycling and how can be an important touristic attraction for Çanakkale tourism?”

Since social sciences are proved to be a confident field for qualitative research methods, interview technique was preferred to determine the meaning of cycling concept in a cyclists’ life and the potential of cycle tourism as an alternative in terms of Çanakkale tourism. Furthermore, content analysis was used for solving and interpreting the findings. Content analysis is a research method which allows the qualitative data collected in research to be analyzed systematically and reliably so that generalizations can be made from them in relation to the categories of interest to the researcher (Haggarty, 1996, Hamarat, 2017).

The data were collected primarily through recorded interviews in the study and open ended questions were used. The data analysis starts with reading all data reiteratively to achieve impression and obtain a sense of the whole (Hsieh and Shannon, 2005) like a novel. Then, recorded data were listened and written on Microsoft office word program and read word by word to derive codes (Huberman and Miles, 2002) by first highlighting the exact words from the text that appear to capture key thoughts or concepts. Next the text was examined by making notes of first impressions, thoughts and initial analysis. As this process continues, labels for codes were emerged that are reflective of more than one key thought. Then codes were sorted into categories based on how different codes were related and linked. These emergent categories were used to organize and group codes into meaningful clusters (Patton, 2002). Those systematic were also followed for analyzing the technique which was used in this study.

The interviews were semi-structured and the population was consisted of 35 cyclists. The interviewees were selected during the cycling tours by snowball sampling. The questions directed to the interviewees were as follows;

- What is the importance of cycling in your life and mind?
- What is the significance of cycling in your recreational and social attractions?
- In your opinion what is the significance of cycling on recreational and cultural structure of Çanakkale?
- What is the frequency of cycling in your monthly life?
- Do you think that developing and sustaining cycling by its philosophy and structural ingredients would gain touristic and cultural structure of Çanakkale?
- How do you feel during the cycling?
- Do you think that cycling should be a touristic product for Çanakkale?

Content analysis was used in this study and steps of the analysis conducted are summarized as follows. The data gathered was coded by the researcher and there are various ways of coding (Günlü et al., 2009);

- Coding according to previously identified concepts,
- Coding according to the concepts identified through the data being analyzed,
- Coding in a general framework.

The second coding type “coding according to the concepts identified through the data being analyzed” is preferred in this study since there is no previously defined conceptual structure guiding the analysis of the data.

- Axial coding; coding on classifying the data should be supported with another step as connecting the codes under an axial framework.
- Selective coding; phenomenon of the research is identified and the core category is emphasized.
- Setting and describing codes according to main themes.
- Connecting on the findings, conclusion and discussion.

As long as the data are analyzed, one of the most important things in qualitative research is to test the validity and reliability of the research. In order to test the validity of the research, two independent scholars were selected from Çanakkale Onsekiz Mart University and were asked to investigate the original answers from interviewees, and rate the codes. As soon as they coded and calculated the rates separately, codes from independent scholars and from authors were compared, responses were collected and the right percentage was calculated by the authors. After coding, code lists were classified in themes according to the common directions.

4. FINDINGS

The demographic composition of the cyclist profile reflects the nature of the town itself, being a college town with Çanakkale Onsekiz Mart University and housing a significant number of educators, professionals and retirees alike. However gender distribution of cyclists was not well balanced, with 10 per cent female and 90 per cent male. Almost all of the cyclists have a college and higher education degree (90.1 per cent). Just 40 per cent of cyclists are students, and the remaining 60 per cent represents the categories of professionals (20 per cent), educators (12 per cent) and others (28 per cent). Slightly 40 per cent of cyclists reported monthly income of +3,000 TL (+\$1,000) and 45 per cent reported + 5,000 TL (+\$1500). 40 per cent of the cyclists are between 15-29 ages, 30 per cent of them are between 30-49 and 30 per cent are older than 50. Of the cyclists, 60 per cent declared that they were attending cycle tours more than 2 years and just 70 per cent of the cyclists declared that they attend the cycle tours almost every week. Almost all of the cyclists were attending tours with their friends. The frequencies of the codes in themes are emphasized on Table 1.

Table 1. Frequencies of the codes and themes between interviewees

Themes	Codes listed according to themes	Total mentions
Importance of cycling	Very much	21
	Average	10
	Not important	4
Meaning of cycling	Meaning of my life	6
	The most satisfied attraction	12
	Central of my social life	6
	Only an instrument of socialization	11
Significance of cycling in Çanakkale	A disregarded attraction	15
	Unimproved infrastructure	18
	Not massive	12
Tourism potential	Natural routes	13
	Historical routes	15
	Extreme routes	9
	Routes with optional attractions	17
Membership	Yes	4
	No	25
	Hesitant	6

As can be seen in Table 1, interviewees declared that cycling is an important attractive element of their life which means the most satisfied attraction and an important instrument of socialization between other people. Interviewee 11 emphasized that;

“I join cycling tours almost every week. I love cycling because, I can interact the people who have the same treats, life philosophies, enjoyments, etc. This situation makes me so discharged from daily life stress and so happy because of sharing valuable time.”

(From interviewee I.13)

Interviewees indicated that cycling is a disregarded attraction in Çanakkale because of inadequate infrastructure that affects cycling negatively and cause to be only an individual attraction of weekends.

“In my opinion, cycling is very important for developing tourism in a sustainable way with high diversity of alternatives. But infrastructure of the city is not adequate to develop cycling not only a kind of tourism attraction but also a life philosophy for city life and residents. It must be a massive transportation vehicle.

(From interviewee I. 18).

This suggests that Çanakkale has a huge range of attractiveness on cycle tourism with characteristics of its' cycling routes (natural, historical, extreme etc.). According to interviews and the analysis about the interviews, It is almost certain that developing cycling as a touristic phenomenon and as a philosophical item for city life in sustainability perspective can gain positive effects for the city and residents.

5. CONCLUSION

People's preferring bicycle as means of transport in their daily life in developed societies and participating in the touristic activities more and more is an important step for environmental sustenance in addition to physical benefit. Because the new tourist profile of today, while giving importance to spiritual and physical health, and wishing to realize their wants to do sports and be close to nature, also pays attention to be beneficial to their environment and not to harm it.

In addition, the cycle tourists who participate the tours prefer experiencing cultural exchange one by one than adapt to the lifestyle of that region as an exciting holiday. This study examines importance of cycling for tourists and the level of the interest they show for cycle tours in Çanakkale. Thus, represents an attempt to opinions these tourist groups who travel by cycles with cycling groups in Çanakkale region.

The present study's findings contributes to the current literature by demonstrating that the city of Çanakkale has a big variety of cycling tour routes with a big variety of cultural, natural, historical and structural instruments and with a high variety of difficulty levels. This study indicates that cycling should be developed with its structural and philosophical requirements in sustainability perspective to Çanakkale tourism as a cycle tourism destination. There are several limitations in this study. Firstly the sample population of this study may not include cyclists in Çanakkale. The current study is limited by being focused on only one destination during the cycling tours. This was due to time and funding constraints and the difficulty of monitoring or observing the performance of cyclists in Çanakkale. It would be desirable to replicate this study in different settings. For instance, future research might investigate toward extensive group whether importance of cycling for tourists and the level of the interest they show for cycle tours in different destinations.

REFERENCES

- ARDAHAN, F. and Mert, M. (2014). Bisiklet Kullanan Bireylerin Profillerinin Belirlenmesi ve Bireyleri Bisiklet Kullanmaya Motive Eden Faktörlerin Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 6(2): 53-67.
- AŞAN K. and Akoğlan Kozak M. (2015). Postmodern turist deneyimi ve bisiklet turizmi, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 6 (21): 265-288.
- BEALAND, A. (2013). Cycle tourism for sustainable rural development: Understanding and interpreting lessons from Europe, *A Report of a Winston Churchill Traveling Fellowship 2013*, The Winston Churchill Memorial Trust: London
- BLOY, D. (2001). Understanding cycle tourist. Sheffield Hallam University.
- CARRE, J. R. (1992). La situation de la bicyclette en France. In *The Bicycle: Global Perspectives*, Boivin, R. and Provonost, J. (eds.) Pro Bike Conference Proceedings Velo City.
- CUSHING, S. (1997). The tourism potential of the national cycle network routes. Tourism Society Seminar, London, 20 October 1997.
- DAVIS, J. (n.d). *Cycling Embassy of Great Britain*. Retrieved January 9, 2017, from <http://www.cycling-embassy.org.uk>
- EUROPEAN Parliament (2012), *Directorate general for internal policies policy department B: Structural and cohesion policies transport and tourism the European cycle route network Eurovelo*. Retrieved December 20, 2016, from <http://www.europarl.europa.eu/>
- EURO VELO, (n.d.) *The European Cycle Route Network, Organisation* Retrieved January 8, 2017, from <http://www.eurovelo.org>
- FAULKS, P., Ritchie, B.W. and Fluker, M. (2006). Cycle tourism in Australia: An investigation into its size and scope Cooperative Research Centre for Sustainable Tourism.
- GANTAR, A., Kocis, D. and Pehnc, M. (2012). How to develop cycle tourism? Rotar, J. (ed.) Retrieved from http://bicy.it/docs/35/How_to_develop_cycle_tourism_ang.pdf
- GARDA, B. (2014). *Macera Turizmi Pazarlaması Özel İlgi Turizminin Yeni Yüzü*, Çizgi Kitapevi: Konya.
- GÜNAYDIN, L. (2015). Demiryolu Bisikleti: Günümüzde Kullanılmayan Kırklareli-Büyük Mandıra Demiryolu Hattı İçin Öneriler, *EJOVOC Electronic Journal of Vocational Colleges*. 5 (4): 86-93.
- GÜNLÜ, E., Pınar, I, Yağcı, K., (2009), Preserving Cultural Heritage and Possible Impacts on Regional Development: Case of İzmir, *International Journal of Emerging and Transition Economies*, 2 (2): 213-229.
- HAGGARTY, L. (1996), What is ... Content Analysis? *Medical Teacher*, 18 (2): 99-101.
- HAN, H., Meng, B. and Kim, W. (2017). Emerging bicycle tourism and the theory of planned behavior, *Journal of Sustainable Tourism*, 25 (2): 292-309.
- HAMARAT, B. (2017). *SPSS ve MİNİTAB Uygulamalı İstatistik*. Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale.
- HAZAR, A. (2014). *Rekreasyon ve Animasyon*, Detay Yayıncılık: Ankara.

- HSIEH, H. F., Shannon, E. S. (2005), Three Approaches to Qualitative Content Analysis, *Qualitative Health Research*, 15 (9): 1277-1288.
- HUBERMAN, A., Miles, B. M. (2002). *The Qualitative Researcher's Companion*, Sage Publications Inc. Thousand Oaks: California.
- KAPLAN, S., Manca, F., Nielsen, T. A. S. and Prato, C. G., (2015). Intentions to use bike-sharing for holiday cycling: an application of the theory of planned behavior. *Tourism Management*. 47: 34-46.
- KEELING, A. (1999). The National Cycle Network: Boosting UK Cycle Tourism, In. Sustrans 1999 Cycle tourism information pack.
- KOCH, K. (2013). Bicycle tourism in Hungary. *Abstract - Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 7: 67-72.
- KOÇAK, F. (2016). Türkiye’de bisiklet kullanımı: Bisiklet kullanma nedenleri ve elde edilen faydalar. *Journal of Human Sciences*, 13 (3): 5760-5771.
- LAMONT, M. (2009). Reinventing the wheel: a definitional discussion of bicycle tourism. *Journal of Sport And Tourism*, 14 (1): 5-23.
- LANCESTER, E. (n.d.) *European Cyclist's Federation What we do, Cycling Tourism*. Retrieved December 20, 2016, from <https://ecf.com>
- LEE, C. F. and Huang, H. I. (2014). The attractiveness of taiwan as a bicycle tourism destination: a supply-side approach, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 19(3): 273-299.
- LARSON, J. (1995). The bicycle market. *American Demographics* 17(3): 42-48.
- LU, D. (2010). *Cycling tourism in China*. Retrieved from http://www.dovenbike.com/Doven_CyclingInChina.pdf
- LUMSDON, L. (2000). Transport and tourism: cycle tourism - a model for sustainable development?. *Journal of Sustainable Tourism*. 8(5): 361-377.
- MORPETH, N. (2001). *The renaissance of cycle tourism. special interest tourism*, Brisbane : J. Wiley & Sons Australia.
- NICKERSON, N. P., Jorgenson, J. D.; Berry, M., Kwenye, J., Kozel, D. and Schutz, J. (2014). Bicycle tourism: providing economic development opportunities for Montana. *Institute for Tourism and Recreation Research Publications*. Retrieved from http://scholarworks.umt.edu/itrr_pubs/322.
- OKONSKI, M. M. (2016). *Bike touring infrastructure: an architectural proposal for sustainable bicycle tourism*. University of Washington. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1773/36399>
- PATTON, M., Q. (2002), *Qualitative Research and Evaluation Methods*, Thousand Oaks CA:Sge.
- PAYNE, K. C. and Dror, M. (2015). Multi-day bicycle tour route generation. *Journal of Quantitative Analysis in Sports*, 11(2): 85-96.
- PIKET, P., Eijgelaar, E. and Peeters, P. (2013) European cycle tourism: A tool for sustainable regional rural development. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, p. 115-119.

- POMFRET, G. (2006). Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for research. *Tourism Management*. 27 (1): 113-123.
- PORTER, L. W., and Lawler, E. E. (1968). *Managerial Attitudes and Performance*. Homewood, IL: Irwin-Dorsey.
- RITCHIE, B. W. (1998) Bicycle tourism in the South Island of New Zealand: planning and management issues, *Tourism Management* 19(6): 567–582.
- RITCHIE, B. W. and Hall, C. M. (1999). Bicycle tourism and regional development: A New Zealand case study. *Anatolia: An international journal of tourism and hospitality research* 10(2): 89-112.
- SIMONSEN, P. S., Jorgensen, B. and Robbins, D. (1998) *Cycling tourism, report 13/98*, Bornholm: Research Centre of Bornholm.
- SOUTH Australian Tourism Commission (2005). *Cycle tourism strategy 2005-2009*. Retrieved January 11, 2017, from http://www.tourism.sa.gov.au/tourism/plan/cycle_tourism_strategy.pdf
- SUNG, H. H. (2000). An analysis of the adventure travel market: from conceptual development to market segmentation, PhD, Purdue University.
- SUSTRANS, (2015). *Sustrans' Annual Review 2014–15*. Retrieved January 5, 2017, from <http://www.sustrans.org.uk>
- SUSTRANS, (1999). *Cycle tourism information pack*. Retrieved January 7, 2017, from <http://www.sustrans.org.uk>
- WEBER, K. (2001). Outdoor adventure tourism a review of research approaches. *Annals of Tourism Research*, 28 (2): 360-377.
- WILSON, D. G. (2004). *Bicycling science*, The MIT Press: Cambridge. Retrieved from <http://www.cycling-embassy.org.uk>

KÜLTÜR EĞİTİMİ OLARAK TÜRK-ALMAN GÖÇMEN YAZINI*
TURKISH-GERMAN IMMIGRANT LITERATUR AS A CULTURE
EDUCATION

Prof. Dr. Hikmet ASUTAY

Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü,
Edirne /TÜRKİYE, E-mail: hikmetasutay@yahoo.de

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş: 4 Ekim 2018 Kabul: 30 Ekim 2018</p>	<p><i>Bu çalışmada, Türk-Alman Göçmen Yazınının Almanca ile ilgili eğitim ya da filoloji bölümlerindeki yazın, ülkebilim, metin incelemeleri vb. yazın ve kültür odaklı derslerde kullanılabilirliği irdelenmeye çalışılacaktır. Almanya'ya özgü elli yıllık bir süreci içeren ve orada üç kuşaktır var olan insanlarımızı da yakından ilgilendirdiği için ayrı bir anlamı olan Türk-Alman göçmen yazını, son dönem Alman yazını açısından da önemsenmekte ve Alman yazınının bir parçası olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla gerek Alman yazını, gerekse Alman ülkebilim veya kültürbilim ile ilgili derslerde ister istemez ders malzemesi olarak da karşımıza çıkmakta, hatta ayrı bir ders olarak da okutulabilmektedir. Var olan bu durumdan yola çıkarak Türk Alman göçmen yazınına üniversitelerin adı geçen bölümleri bağlamında eğitim açısından değerlendirilmesi konu olarak ele alınacak, eğitim programı açısından nasıl bir yol izlenebileceği konusunda görüşler değerlendirilerek, Türk-Alman göçmen yazınının eğitimi konusu dillendirilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda göçmen yazını sanatçılarına da göndermeler yaparak, ilgili sanatçıların metinleri bağlamında belli başlı ders izlenç önerileri de yazınbilim ve yazın eğitimi açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çalışma boyunca Türk-Alman yazınbilim verilerinden ve bu alanda yapılan son dönem araştırmalarından yararlanmaya çalışılacaktır.</i></p>
<p>Anahtar Kelimeler: Göçmen Edebiyatı, Türk-Alman Yazını, Yazın / edebiyat dersi, yazın / edebiyat eğitimi</p>	
<p>DOI: 10.26809/joa.2018445553</p>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 4 October 2018 Accepted: 30 October 2018</p>	<p><i>In this study, the utility of Turkish-German Immigrants Literature in literature and culture-oriented course such as literature, country-science, text analysis and so on in philology department related with German will be analyzed. The Turkish-German Immigrant Literature which contains spesific fifty-year period to Germany and has a different meaning as concern closely our people who have been there since three generations, is considered important in terms of recent German literature and is accepted as been part of German literature. Therefore, this subject emerges inevitably in German literature, as well as in courses related</i></p>

* Bu çalışma, 4-6 Eylül 2018 tarihlerinde Roma/İtalya'da gerçekleştirilen VI. International Multidisciplinary Congres of Eurasia'da (IMCOFE) sunulmuş aynı isimli bildirin gözden geçirilmiş halidir.

<p>Keywords: <i>Immigrants Literature, Turkish-German Literature, literature-Course, literature education.</i></p>	<p><i>with German country-science or Culture-science as a course Material even it can be taught as a separate course. Based on this situation, it will be discussed that the evaluation of Turkish-German immigrants literature in terms of education in the context of aforesaid department of university, opinions about strategy in terms of education program will be evaluated, Education of Turkish-German Immigrants Literature will be tried to be expressed. In this context by making references to the artist of Immigrant Literature, the principal course Schedule-recommendations will be evaluated in terms of literature and education of literature, in concept of the work of related artist. During the study it will be tried to take advantage of the recent research in this area and the data of Turkish-German literature.</i></p>
<p>DOI: 10.26809/joa.2018445553</p>	

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında hemen her alanda bir küreselleşme kavramından söz edilmektedir. Bu bağlamda eğitim dünyasında da küreselleşme yaşandığı apaçık ortadadır. Eğitimdeki küreselleşmeden anlaşılması gereken unsurlar ise evrensel değerler ışığında toplumların kendi kültürel özelliklerini, dil, kültür, yazın gibi bir takım kültürel ürünlerini öteki kültürlerle paylaşmasıdır. Ötekini eğitim öğretim aracılığıyla anlaması ve tanınması, ayrıca eğitim öğretim alanında bilgi ve deneyimlerden karşılıklı olarak yararlanılması esastır. Bu çalışmada kültür eğitimi kavramından hareketle yazın dünyasından belli bir dönem, belli bir yazın grubu olarak Türk-Alman yazınından derslerde yararlanılması konusu ele alınacaktır. Bu bağlamda kültür eğitimi kavramı irdelenecek, ardından çalışmanın konusu olan Türk-Alman yazınına değinilerek neden kültür eğitimi açısından ele alındığı belirtilecektir. Daha sonra Almanca bölümlerinde yer alan yazın derslerinde konu veya materyal olarak Türk Alman yazını konusu tartışmaya açılacaktır.

2. KÜLTÜR KAVRAMI

Kültür eğitimi kavramına geçmeden önce genel anlamda “kültür” kavramı tanımına yer vermekte yarar vardır: Bilindiği üzere kültür kavramının pek çok tanımı yapılabilir. Sözlük anlamıyla kültür¹; „tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” olarak tanımlanır. İkinci anlam olarak da „bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü“dür denir (TDK 2015). Ya da genel olarak insan dendiğinde, belli bir süreç ya da tarih içerisinde yaratılan birikimlerin bütünüdür denebilir. Parekh’e göre kültür; „bir grup insanın bireysel ve toplu yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları inançlar ve adetler sistemidir” (Parekh 2002: 15). Dar anlamda ise kültür², “yazılı, sözlü, işitsel ve görsel vb. sanatlar ile bu sanat alanlarında üretilen ürünlerin ya da eserlerin tamamı” olarak ifade edilir (bpb.de 2015). İşte bu tanımlardan hareketle Türk-Alman yazını tanımı, Almanya’da yaşamış ve yaşayan, Türkçe veya Almanca yazan sanatçılarımızın oluşturduğu yazın bütünü ile bu yazın aracılığıyla dile getirilen ve metinleştirilen Almanya’daki Türk kültürüdür denebilir. Göçmen yazını da denen Türk-Alman yazınında ele alınan Almanya imgesi, göçmenlerin gözüyle aktarılan farklı bir Almanya imgesidir. Söz konusu bu yazının derslerdeki işlevi ise, okur ya da öğrencilere bu farklı Almanya imgesinin ulaşmasını ve kendilerinin anlaşılmasını sağlamaktır denebilir.

2.1. Türk-Alman Alt Kültürü

İkinci dünya savaşı sonrası Almanya’da yeniden yapılanma süreci içerisinde altmışlı yıllarda ortaya çıkan işgücü gereksinimi nedeniyle yurtdışından geçici olarak yabancı işçi alımı gündeme gelmiştir. Türk işçileri özelinde bakılacak olursa 1961 yılında imzalanan anlaşma³ ile

ilk kez Türk işçiler Almanya'ya göç etmeye başlamıştır. Böylelikle başta geçici olarak düşünülen ancak zamanla yerleşik düzene geçen ve bugün dört milyona yakın sayılarıyla en büyük azınlığı oluşturan Türk-Alman kültürünün oluşumuna tanık olunmuştur. Önemli bir ekonomik ve toplumsal güç haline gelen bu toplumsal oluşum, beraberinde yabancı düşmanlığı, işsizlik, düzenli-düzensiz göç sorunları ve uyum politikaları gibi Almanya'nın güncel ülke içi sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

Altmışlı yıllarda göç eden ilk kuşak, yabancı olanla karşılaşan ilk gurbetçilerimizdir ve yabancı ile olan ilk deneyimleri yaşamışlardır. Bu sorunların başında da dil ya da dilsizlik sorunu gelmektedir. Almanca bilmeyen, derdini bir şekilde çeşitli yollarla anlatmaya çalışan, dili, kültürü, gelenekleri yani yaşam tarzı ve dünyası çok farklı insanlarla bir arada olmanın zorluklarını yaşamışlardır.

Birinci kuşak göçmenlerimiz zaman içerisinde yurda kesin dönüşü sürekli olarak ertelerken, diğer yandan ise Türkiye'deki eş ve çocuklarını da yanlarına aldirmaya başlamış, geçici olarak kaldıkları yurt binalarından, Alman toplumu içindeki toplumsal konutlara geçmeye başlamışlardır. Bu gelişimle birlikte çocuklar nedeniyle ortaya çıkan eğitim, sağlık ve çocuklardaki dil sorunları ile karşılaşmışlardır. Çocuklar ise iki dilli ve iki kültürlü olarak büyümüş, fakat hangi kültüre ait oldukları konusunda yaşadıkları çelişkiler nedeniyle kimlik kaygısı yaşamaya başlamışlardır. Bu çocuklarla birlikte göç sürecinin ikinci kuşağı oluşmuştur. İkinci kuşağın belirgin özelliği olan kimlik arayışı ve iki kültür arasılık sorunu böylelikle göçmen yazınında ikinci kuşağın belli başlı konusu olmuştur.

Türk-Alman kültüründe üçüncü kuşak ise yukarıda sözünü ettiğimiz ikinci kuşak insanlarımızın çocuklarıdır. Bu kuşak, kendi ebeveynlerine göre ait olduğu yeri ve içinde yaşadığı Alman toplumunun kültürünü iyi bilen, kendini bu toplum içindeki konumuna göre daha iyi tanımlayabilen, kendilerini “Avrupalı Türkler” olarak tanımlayan, hâkim olarak Alman kültürüne sahip kuşaktır. Göçmen yazını bağlamında bu kuşak tamamen Almanca yazmaktadır ve daha çok Alman okurlara seslenmektedir. Akif Pirinçci, Selim Özdoğan gibi bazı yazarlar ise evrensel düzeyde dünya yazını bağlamında sözü edilen yazarlar arasına girmeyi başarmışlardır, denebilir. Üçüncü kuşakla beraber Türkiye açısından farklı bir sorun ortaya çıkmıştır: o da bu insanların anavatanlarına olan yabancılaşmalarıdır. Türkiye onlar için artık ebeveynlerinin memleketi, ancak kendileri için yabancı bir ülkedir. Bunun da ötesinde Türkiye onlar için bir tatil ülkesidir. Hatta bu kuşak içerisinde bazı gençlik grupları Türkiye'ye ülkebilim, kültür turları bile düzenlemektedir.

3. KÜLTÜR EĞİTİMİ KAVRAMI

Yukarıda sözü edilen Avrupa'daki göçler nedeniyle “kültürlerarasılık”, “çokkültürlülük”, “kültürler arası diyalog” gibi kavramlar ortaya çıkmış ve tüm bunlar eğitim bilimlerinde de gerek dil eğitimi, gerekse diğer alan eğitimlerinde kullanılır olmuştur. Bu kavramlardan biri de “Kültür Eğitimi”dir. Altmışlı yıllarda ilk kez Avrupa'da kullanılan bu kavram, “çeşitli tarihsel, toplumsal önyargılardan arındırmak, kalıplı düşünceleri yıkmada bir araç” olarak tanımlanmıştır (Bkz. Zacharias 2013). Toplumsal bağlamda kültür eğitimi, belli bir grup veya toplumun yaşam tarzı, biçimi ürettikleri, ortaya koydukları ve gelecek nesillere aktardığı ya da aktaracağı birikimleri anlamak ve tanımak olarak da tanımlanabilir. Kültür eğitiminin başlıca amaçları; toplumların birbirini tanıması ve tanıdıkça birbirlerini anlamasıdır. Böylelikle birbirleri hakkında oluşmuş ya da oluşabilecek birtakım önyargıları kırmak, birbirlerini doğru tanıyarak kendi kimlik ve kültürel özelliklerine, yaşam tarzı, gelenek ve göreneklerine saygı duymayı, hoşgörülü olmayı öğretmektir. Bu anlamda kültür eğitimi başlığı altında ayrıca siyaset ve kültür eğitimi, kültür politikası, kültür felsefesi, kültürlerarasılık gibi alt başlıklara yer verilmiştir. Çalışmamız kapsamında üzerinde durduğumuz konu, bir kültür dalı olan yazın eğitimi konusudur. Yazın eğitimi aracılığı ile öteki kültürün yazın alanındaki

kültürünü tanımak ve dolayısıyla öteki kültürü anlamak, söz konusu yazın eğitiminin de genel geçer aracıdır, denebilir.

Kültür eğitimi kavramı altında anlamamız gereken kültürlerarası yazın eğitimi bağlamında her iki kültürün yazın dünyalarını tanımak, kültürlerarası diyalog konusuna hizmet edecektir. Özelde Türk Alman yazını, Türk ve Alman kültürünün ortak bir ürünüdür ve bu nedenle her iki okura da hitap etmektedir. Bu özelliğiyle Türk Alman yazını ya da göçmen yazını, kültür eğitiminde bir araçtır denebilir.

3.1. Kültür Eğitiminin Konusu Olarak Göçmen Yazını

Yukarıda değinildiği gibi kültür eğitimi konusu olarak Türk Alman yazını dediğimizde; elli yıllık gurbetçilerin üç kuşak boyu hikâyelerini içeren, “konuk işçi yazını”, “gurbetçi yazını” ya da “dış göç yazını” (Bkz.: Karakuş / Kuruyazıcı 2001) anlaşılmaktadır. Bu anlamda kültür eğitiminin amacı, Türk-Alman göçmen edebiyatı aracılığıyla Almanya’daki Türkleri anlamak ve tanımdır.

Yapısı ve içeriği gereği iki dilli ve iki kültürlü olan Türk-Alman göçmen yazını hem Türk, hem Alman okuru ilgilendirmekte ve onlara hitap etmektedir. Ders programlarına bakıldığında ise Almanya’da gerek orta öğretim, gerek üniversitelerin Germanistik bölümlerinde göçmen yazını eserlerine yer verildiği görülmektedir⁴. Germanistik araştırmalarında da araştırma konusu olarak Türk-Alman yazını, Türk-Alman filmleri veya Türk-Alman ilişkileri gibi çalışmalara da yer verildiği görülmektedir (Bkz.: Topçu 2009: 701-734).

Kültür tekniği olan edebiyatın kültür eğitiminde araç olarak kullanılması rastlantı değildir. Üstelik Türk-Alman göçmen yazını, yapısı gereği kültür eğitimi konusuna son derece uygun bir yazın türüdür, denebilir. Bu yazın türü aracılığıyla hem Almanya ve günümüz Alman toplumu, hem de Almanya’daki Türk toplumu hakkında kültürel-toplumsal pek çok veriye ulaşılabilmektedir. Sonuz olarak kurgulanan öykü. Orada yaşayan insanlarımızın yaşantıları, kültürleri ve kendi dünyalarıdır. Diğer yönüyle Türk-Alman yazını, Alman okurlara da birlikte yaşadıkları Türk azınlığın kendi dünyalarını ve kültürlerini aktarmaktadır.

Elli yıllık bir birikime sahip olan Türk-Alman yazını başlıca üç döneme ayrılmaktadır: Bunlar birinci, ikinci ve üçüncü kuşaktır. Birinci kuşak; altmışlı yıllarda Almanya’ya giden ilk gurbetçilerimizin hikâyelerini anlatır. Bu süreç bir bakıma yabancı olanla ilk karşılaşmadır. Dil, kültür, gelenek ve benzeri pek çok bakımdan ilklerin dönemi olan bu kuşağın hikâyesi, Yüksel Pazarkaya, Bekir Yıldız, Fakir Baykurt gibi yazarların eserlerinde çokça dile getirilmiştir. İkinci kuşak ise, birinci kuşağın orada doğmuş ya da Türkiye’de doğup Almanya’ya yanlarına aldıkları çocuklarıdır. Bu çocuklar her iki kültürü ve dili öğrenerek büyümüşlerdir. Ancak birinci kuşak insanlarımızdan, daha farklı bir sorunla karşılaşır, daha doğrusu bir ömür boyu bu çelişkiyi içinde taşırlar: o da kimlik bunalımıdır. Bu anlamda ne Alman, ne de Türk toplumuna ait hissederler kendilerini; iki arada bir yerde olmanın hiçbir yere tam olarak ait olmamanın yarattığı bir kimlik bunalımı ve yabancılaşma duygusu söz konusu olmuştur. İşte Türk-Alman göçmen yazınının ikinci kuşak sanatçıları, tam da bu duyguları eserlerinde konu edinmiş ve metinleştirmişlerdir. *Renan Demirkan, Zehra Çırak, Metin Fakioğlu, Zafer Şenocak, Leyla Taşdelen, Feridun Zaimoğlu, Tunç Denizler, Hatice Akyün, Nuray Lale, Menekşe Toprak, Yade Kara* bunlardan bazılarıdır.

Türk-Alman göçmen yazınında üçüncü kuşak olarak adlandırılan dönem ise, üçüncü kuşak olarak orada doğup büyüyen ve Türkiye’den çocuk yaşlarda gidenlerle birlikte Alman kültürünü ve dilini tam anlamıyla içselleştirmiş ve orada kendilerini Avrupalı Türkler olarak tanımlayan ancak kendi alt-kültür özelliklerine de sahip çıkmış olan çoğu Alman uyruklu veya çifte vatandaş Türk azınlığıdır. Bu dönem sanatçıları ise eserlerinde çoğunlukla Almanya’da

güncel olan yabancı düşmanlığı, göçmen sorunları, Türk-Alman ilişkileri, uyum politikaları gibi konuları ele almaktadırlar. Kimi sanatçılar ise tüm bu sorunlardan bağımsız olarak daha genel veya değişik konuları da ele alabilmektedirler. Akif Pirinççi, Selim Özdoğan, İmran Ayata, Osman Engin, Kerim Pamuk gibi bazı genç yazarlar bunlardan yalnızca birkaç tanesidir. Pek çoğunun ilk bir iki kitabı yayımlanmış olup çoğu çok genç sanatçıdır. Burada örnekleri verilen üçüncü kuşak yazarlar ise son dönemde adını duyurmuş sanatçılarımızdandır.

Yazın dünyasının dışında Fatih Akın örneğinde olduğu gibi çeşitli görsel sanatlar alanlarında da sanatçılar yetişmekte, kendi kimliklerini sanat eserlerine yansıtabilmektedirler. Sanat alanlarında oluşan bu çok çeşitlilik sayesinde Türk-Alman göçmen yazınında biçim, içerik ve tür zenginliğinin arttığı, repertuarın genişlediği görülmektedir. Bu yapısıyla son dönem Türk-Alman yazını, genel olarak Alman yazınının da önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir.

4. DERS KONUSU OLARAK GÖÇMEN YAZINI

Ülkemizdeki ve Almanya’da Almanca ile ilgili lisans programlarında göçmen yazını başlı başına bir ders olarak ele alınabildiği gibi, yirminci yüzyıl ile ilgili bir konu olarak da öğretim programlarında yerini almıştır, denebilir. Örneğin, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği programında lisans aşamasında ikinci sınıflarda okutulan “Alman Edebiyatı II” dersi içinde kısmen değinilmekte, üçüncü sınıfta okutulan “Edebi Metin İnceleme ve Öğretimi I-II” dersleri içersinde de Türk-Alman yazını eserlerine yer verilmektedir. Yine “Roman İnceleme”, “Kısa Öykü İnceleme” ya da “Şiir İncelemeleri” gibi derslerde Türk-Alman yazını metinleri incelenmektedir. Lisansüstü programlarımızda da, yüksek lisans dersleri arasında “Alman Yazınında Türk Kökenli Yazarlar” adıyla göçmen yazını ders olarak mevcuttur. Doktora programımızda da “Türk-Alman Göçmen Yazını” adıyla ders yer almaktadır. Ülkemizdeki diğer Almanca Öğretmenliği ya da Alman Dili ve Edebiyatı bölümlerinde de benzer biçimlerde Türk-Alman yazını konu eden dersler bulunmaktadır. Lisansüstü aşamada ise yüksek lisans ve doktora tezleri olarak çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Bkz. YÖK Tez Merkezi). Çeviri ya da Almanca Mütercim-Tercümanlık bölümlerinde ise çeviribilim bağlamında Türk-Alman yazını eserlerine yer verildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırma alanı olarak da zengin malzeme içeriği ile cazip araştırma alanları arasında Türk-Alman yazınının yer aldığı söylenebilir.

5. SONUÇ

Almanya'daki Türk-Alman yazını için göç sonrası dönem tanımlamasının yapıldığı günümüzde, altmışlı yıllardaki ekonomik göçün aslında sona erdiği görülür. Bu nedenle göç sonrası dönem tanımının haklı gerekçesi de ortaya çıkmaktadır. Ne var ki, göç olgusu geçmiş dönemlerdeki anlamıyla olmasa da bugün için çeşitlenmiş olarak devam etmektedir. Nitekim göç kavramı başlayıp biten değil, devam eden bir süreç özelliği taşımaktadır. Ancak günümüzde düzensiz göç, mülteciler, iltica, sığınma gibi kavramlar malesef daha çok anılır olmuştur. Tüm bu zorunlu veya düzensiz göçün temelinde de dünya ve özellikle orta doğudaki savaş etkeninin rol oynadığı görülür.

Görülmesi gereken bir başka gerçek şudur: Giderek çeşitlenen göç olgusuyla beslenmiş ve halen beslenmekte olan yazın türlerinden Türk-Alman yazını, göçler aracılığıyla belki de küreselleşen dünyanın yazınsal veya daha geniş bir ifadeyle sanatsal ifadesini bizlere sunmaktadır. Bugün için haklı olarak son dönemlerde gündeme gelen kültür eğitimi bağlamında Türk-Alman yazını, Almanya’da Türk azınlığa ulaşmada ve onların Alman toplumuna ulaşmasında sanatsal ve yazınsal bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumlar arası iletişimde yazın dünyasına biçilen yeni rol olarak da değerlendirilebilir. Türk-Alman kültürü özelinde göçmen yazını, her iki kültürün ortak bir konusu olarak sanat, edebiyat ve bilim alanlarında ürünlerini vermiş ve vermeye devam etmektedir (Bkz. Şen 2011). Almanya’ya

göçün ellinci altmışıncı yılına yaklaşırken, eğitim alanında göçmen yazını ile eğitim ve araştırma alanlarında yararlanmanın, kültür eğitiminde önemli bir araç olduğunu ve olmaya devam edebileceğini söyleyebiliriz. Bu eğitim anlayışı aynı zamanda göçler sonucu oluşan çok kültürlü toplumlarda kültürler arası eğitim anlayışının da gereğidir, diye değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Grup, Matthias / Christian Pickmann (2002) “Texte, Themen und Strukturen, Deutschbuch für die Oberstufe, Cornelsen Verlag.

Karakuş, Mahmut / Nilüfer Kuruyazıcı (2001) “Gurbeti Vatan Edenler” T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları

Nürnberg, H. / Grabert / A. Mulot “Geschichte der Deutschen Literatur”(2005)

Parekh, Bhikhu., (2002) *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, (çev. Bilge Tanrıseven) Phoenix Yay., Ankara.

Şen, Faruk (2011), *50. Yılında Göç*; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara

Topçu, Hayrunisa (2009) “Avrupa ve Amerika’da Türk Edebiyatı” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic: Volume 4 / 1-1 Winter 706-732.*

Türk Dil Kurumu (2015) Genel Sözlük:

Zacharias, Wolfgang (2001) *Kulturpädagogik: Kulturelle Jugendbildung Eine Einführung* (4. Baskı 2013) Leske + Budrich Yay.

Elektronik Kaynakça

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54edac8884c7d7.49885711 (25.02.2015)

[www.Bpb.de](http://www.bpb.de) (Bundeszentrale für politische Bildung); <http://www.bpb.de/gesellschaft/kultur/kulturelle-bildung/59910/was-ist-kulturelle-bildung> (25.02.2015)

Wikipedia (2015): <http://de.wikipedia.org/wiki/Kultur> (25.02.2015)

NOTLAR

¹ Aynı kaynaktaki kültür sözcüğünün Fransızcası olan “culture” sözcüğüne yer verilmiştir. Wikipedi sitesinde ise Latince kökeni olan “cultura” tarım ya da toprakta yetiştirmek gibi anlamları vardır ve daha geniş anlamda ise insanoğlunun yaptığı, ettiği her şeydir (wikipedia)

² Alman Siyaset Eğitimi Merkezi (bpb.de) uzantılı internet adresinde yer alan sitesinde bu tanıma yer verilmiştir. Alman siyaset eğitimi merkezi, bpb kısaltması ile anılacaktır.

³ Almanya’ya göç süreci 1961’de Almanya ile yapılan ikili anlaşma ile başlar (Kuruyazıcı 2001: 4)

⁴ Deutsche Literaturgeschichte olarak geçen Alman edebiyat tarihi kitaplarının neredeyse tamamında “Migrantenliteratur” başlığı altında yer verildiği görülmektedir, ayrıca bkz. H. Nürnberg, Grabert, Mulot “Geschichte der Deutschen Literatur”(2005) ve ayrıca orta öğretimde kullanılan “Texte, Themen und Strukturen, Deutschbuch für die Oberstufe”Matthias Grup, Christian Pickmann (2002) ders kitapları buna örnektir.

MATEMATİK ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN 3D YAZICILARLA ÜRETİMİ VE EĞİTİMCİYE SAĞLADIĞI KATKILAR*

CONTRIBUTION TO MATHEMATICS TEACHING MATERIALS PRODUCTION AND EDUCATION WITH 3D WRITERS

Öğr. Gör. Dr. Mehtap YILMAZ

Balıkesir Üniversitesi, Edremit Meslek Yüksekokulu
Bilgisayar Programcılığı, Balıkesir/TÜRKİYE
E-mail: mehtap.yilmaz@balikesir.edu.tr

Öğr. Gör. Mehmet ALGİL

Balıkesir Üniversitesi, Edremit Meslek Yüksekokulu
Mekatronik, Balıkesir/TÜRKİYE
E-mail: mehmetalgil@balikesir.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş: 9 Ekim 2018 Kabul: 30 Ekim 2018</p>	<p>Matematiğin en önemli amacı, insanda doğuştan var olan düşünme yeteneğini ve problem çözebilme yeteneğini geliştirebilmektir. Matematik soyut kavramlardan oluştuğu için, dünyanın her yerinde zor olarak kabul edilmektedir. Matematik eğitimi, soyut yapıdan kaynaklanan bu zorlukları gidermeyi, kavramları somutlaştırarak sistemleri anlayabilmeyi ve matematiği günlük hayatta kullanılabilir hale getirmeyi amaçlar. Kavramları somutlaştırmanın ilk adımı olan görselleştirme için, materyaller tasarlanıp kullanılır. Böylelikle duyu organları uyarılır ve etkili bir öğrenme sağlanmış olur. Günümüzde bilgisayar teknolojilerinin gelişmesiyle materyaller, uygun bilgisayar programlarında 3 boyutlu olarak tasarlanıp, 3D yazıcılarla üretilmektedir. Bu makalenin giriş kısmında matematik öğretiminde materyal kullanımının öneminden ve 3 boyutlu modelleme ve yazıcı teknolojisinden bahsedilmiştir. Gelişme kısmında matematik eğitiminde kullanılacak bir öğretim materyalinin tasarlanıp üretilme aşamaları anlatılmıştır. Sonuç kısmında ise bir matematik eğitimcisinin öğretimde kullanacağı materyalleri kendisinin tasarlayıp üretebileceği fikri ve bunun eğitime sağlayacağı kolaylık ve katkılar üzerinde durulmuştur.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Matematik, öğretim materyali, 3D modelleme, 3D yazıcı, tangram.</p>	
<p>DOI: 10.26809/joa.2018445554</p>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 9 October 2018 Accepted: 30 October 2018</p>	<p>The most important goal of mathematics is to be able to develop innate intellectual abilities and problem solving abilities. Since mathematics is made up of abstract concepts, it is accepted as difficult all over the world. Mathematics education aims to solve these difficulties stemming from abstract structure, understand the systems by embodying concepts, and make mathematics available in everyday life.</p>

* Bu çalışma, 4-6 Eylül 2018 tarihlerinde Roma/İtalya'da gerçekleştirilen VI. International Multidisciplinary Congress of Eurasia'da (IMCOFE) sunulmuş aynı isimli bildirin gözden geçirilmiş halidir.

Keywords: Mathematics, teaching material, 3D modeling, 3D printer, tangram.	<i>Materials are designed and used for visualization, which is the first step in embodying concepts. In this way, sensory organs are stimulated and effective learning is ensured. Today, with the development of computer technologies, materials can be designed in 3D in suitable computer programs and produced with 3D printers. In the introduction to this article, the importance of material usage in mathematics teaching and 3-D modeling and printer technology are mentioned. In the development part, the stages of designing and producing an instructional material to be used in mathematics education are explained. In the conclusion, the idea that a mathematics educator can design and produce the materials he will use in his teaching, and the ease and contributions that it will provide to the educator are emphasized.</i>
DOI: 10.26809/joa.2018445554	

1. GİRİŞ

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü'nde matematik, “aritmetik, cebir, geometri gibi sayı ve ölçü temeline dayanarak niceliklerin özelliklerini inceleyen bilimlerin ortak adı, riyaziye” olarak tanımlanmıştır. Burton'a (1990) göre matematik birbirleri ile ilişkili bir özellikler bütünüdür ve basitten karmaşığa doğru yapılanmıştır (Burton, 1990). R.Kurant ve A.Robbins'in kitabında ise “Bu şekilde bir soruya tek anlamlı, tek değerli cevap vermek mümkün değildir” sonucuna varılmıştır (Kurant ve Robbins, 1967). Araştırmacı yazar Lütfi Göker'in kitabında ise matematiğin tanımıyla ilgili 25 değişik ifade vardır ve bunların hiç birisinin soruya tam cevap olmadığı belirtilmiştir (Göker, 1997). Matematik, insan tarafından zihinsel olarak yaratılan bir sistemdir. Bu sistem, yapılardan ve ilişkilerden oluşur. Matematiksel bağıntılar, yapılar arasındaki ilişkilerdir ve yapıları birbirine bağlar (Baykul, 1995).

Matematik soyuttur. Bu nedenle dünyanın her yerinde “zor” olarak kabul edilir. Bunun en temel nedeni, matematiğin sezgisel olarak mı, yoksa somutlaştırarak mı daha kolay öğrenildiği ile ilgilidir. Cebirsel Geometrinin öncülerinden Henri Poincare (1854-1912), matematikle ilgili çalışanlarda iki temel zihniyetten bahseder (Poincaré, 1989):

...Bazıları her şeyden önce mantıkla meşgul olur; eserlerini okurken, onların, hiçbir şeyi tesadüfe bırakmaksızın tahkim edilmiş mevzie doğru yakınlaşmaya çalışan bir Vauban yöntemiyle, ancak adım adım ilerlemiş olduklarına inanacağımız gelir (Vauban, (Poincare kitabından, s:3). Ötekiler sezginin gösterdiği yoldan gider ve ilk hamlede birtakım kazançlar sağlarlar, fakat bunlar, cesur süvari öncülerinin başarıları gibi, çok defa kararsızdır. Matematikçileri bu iki metottan birini kabule götüren şey, ele aldıkları konu değildir» Çok defa birincilerin analizci olduğu söylenir, ötekilere geometrici denirse de bu hal bir kısmının geometri yaparken analizci; öbürlerinin sâf analizle meşgul olurken geometrici kalmalarına mâni değildir. Onları sezici veya mantıkçı yapan, zekâlarının tabiatıdır, yeni bir konuyu ele alınca bu tabiatın sıyrılamazlar...

Matematik, soyut bir bilim olmakla beraber, temel konusu sayılar ve çevremizde gördüğümüz şekillerdir. Matematiğin soyut içeriği çoğu zaman karmaşık, anlaşılmaz olarak algılanmasına neden olmaktadır. Buna karşın diğer bilimlerle ilişkisi ve tarihini incelediğimizde daha anlaşılır bir hal aldığını görebiliriz.

Yakın zamana kadar matematik bilmenin sınıf ortamında, öğretmen sorduğunda doğru kavram veya kuralı hatırlamak ve kullanmak demek olduğu, matematiğin kesin ve doğru cevaba yönelik olduğu, öğretmenin tanımladığı bir şekilde öğrenildiği düşünülmekteydi (De Hoyos, Gray, Simpson, 2002). Matematiğe karşı duyulan bu olumsuz tutumların sebeplerinden biri de, bireyin problem çözme yeteneği konusundaki kendine duyduğu güven ile yakından ilgilidir. Bu nedenle matematik derslerinde problem çözme oldukça önemlidir (Yıldızlar, 2001). Öğrencilerde problem çözme becerisini geliştirmek matematik eğitiminin önemli amaçlarından

birisidir (Reusser ve Stebler, 1997). Öğretimde dış temsiller, yetişkinler tarafından hazırlanır. İç temsiller, dış temsil amacıyla hazırlanan bu materyallerle ve sınıf içindeki sosyal etkileşim sonucunda, çocuğun kendisi tarafından oluşturulur. Dış temsiller yetişkin gözüyle hazırlandığından çocuk için anlamlı olmayabilir ve bu durumda çocuğun iç temsilleri doğru oluşturması zor veya imkânsız olabilir. Öğretimin başarılı olabilmesi için, Bruner'e göre çocuk hem bir öğrenci hem bir bilgi kuramcısı olarak göz önüne alınmalıdır. Öğretmenin görevi onun bilgiyi sezgisel olarak edinmesi için ortam hazırlamak ve onu takip etmektir (Nelissen ve Tomic, 1998).

Günümüzün hızla değişen ve gelişen dünyasında, bireylerin bilgiyi tek bir kaynaktan almaları ve ezberlemeleri beklenmemekte, aksine bilgiye ulaşma yollarını bilen, bunları kullanabilen ve karşılaştığı sorunlar karşısında, bilgiyi kullanarak çözüm yöntemlerini oluşturabilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bireylerin bu özellikleri kazanmalarında, öğretmenlerin etkin ve etkileşimli öğrenme ortamlarını tasarlamalarında, öğretim teknolojileri ilkelerine uygun olarak hazırlanmış öğretim materyallerinin kullanımı büyük önem taşımaktadır (Şahin ve Yıldırım 1999). Öğretim yöntem ve teknikleriyle çok iyi kombine edilmiş görsel materyal kullanımı algılamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırır, unutmayı azaltır ve hatırlamayı sağlar. Ayrıca yanına gidilmesi ya da sınıfa taşınması mümkün olmayan olay, olgu ve varlıkları sınıfa taşır (Yaşar, 2004). Öğretim materyalleri, birden fazla duyusuna hitap ederek etkili ve kalıcı öğrenme ortamları sağlar. Örneğin, görsel materyaller özellikle diğer uyarıcılar ile desteklenirse (ses, hareket vb.) son derece etkili olabilir (Doğanay, Zaman ve Alım, 2001).

Matematik öğretiminde bilgisayarların katkısı da oldukça önemlidir. Bilgisayarlar, matematik öğretiminde temelde iki önemli amaca hizmet etmek üzere kullanılabilir. Bunlardan birincisi güdülenmeyi (motivasyonu) arttırma, İkincisi ise problem çözme becerilerini geliştirmedir (Aksu, 1985). Eğitim alanında yeni teknolojileri kullanmak geleneksel yöntemle oranla daha fazla duyu organına hitap etmeyi de beraberinde getirmektedir. Bilgisayar ve benzeri teknoloji ürünleri öğrenme materyallerinin görselleştirilmesini, görselleştirilme ise; öğrencilerin derse karşı ilgilerini arttırmakla birlikte öğretimi kolaylaştırıp, zevkli hale getirerek öğrenmenin hızlanmasını ve daha kalıcı olmasını sağlamaktadır. Tüm bunların yanı sıra; bilgi miktarının, öğrenci sayısının ve eğitime olan talebin hızla artması, bireysel farklılıklar ve yeteneklerin gitgide önem kazanması, öğretmen sayısındaki yetersizlik gibi sebeplerle eğitimde bilgisayar kullanımının bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (Tosun, 2006). Piaget (1971)'e göre fiziksel bilgiler gözleme veya deneye dayalı soyutlamalarla oluşturulurken, mantıksal-matematiksel bilgiler düşünmeye dayalı soyutlamalarla yapılandırılabilir. Ancak küçük yaşta çocuklar için bu iki bilgi türü birbirinden çok da bağımsız değildir ve sayı kavram gibi pek çok soyut matematik kavramının anlaşılmasında fiziksel bilgi önemli bir rol oynar. Örneğin, "iki" kavram çocukların zihninde önce "iki elma" veya "iki kalem" gibi somut nesnelere arasındaki benzerliğe dayalı bir kavram iken ileri dönemlerde bu kavram fiziksel bilgidен bağımsız olarak algılanabilir (Bozkurt ve Akalın, 2010).

1.1. 3 Boyutlu Üretim, 3 Boyutlu Yazıcılar ve 3 Boyutlu Yazdırma

3 boyutlu üretim, masaüstü imalat ya da İngilizce "additive manufacturing" katkısız üretim olarak da bilinen bir üretim yöntemidir. Hızlı prototipleme olarak bilinen bu teknolojide 3 boyutlu bilgisayar tasarımı gerçek bir objeye dönüştürülür. 3 boyutlu sayısal model STL formatına dönüştürülür ve 3D yazıcıya gönderilir. 3D yazıcı katman katman inşa ederek gerçek objeyi oluşturur (<https://kedkem.com/urunler/3-boyutlu-yazicilar/3-boyutlu-yazicilar-hakkinda-genis-bilgi-10538.htm>). Oluşturulan objeye, o ürünün *prototipi* denir. Günümüzde üç boyutlu yazıcı teknolojisi mücevher, aksesuar, ayakkabı tasarımında, endüstriyel ve mimari tasarımlarda, inşaat mühendisliğinde, yapı işlerinde, otomotiv sanayisinde, hava-uzay, dışçılık

ve tıp sektöründe, eğitimde, coğrafi bilgi sistemlerinde ve farklı alanlardaki bilimsel çalışmalarda birçok ülkede yaygın olarak kullanılıyor. Bir süredir sanayi sektöründe kullanılan bu yazıcıların küçük ve geliştirilmiş masa üstü modelleri, yakın gelecekte evlere de girecek, üç boyutlu yazıcılar evlere girdiğinde, ihtiyaç duyulan ürün bireysel olarak da üretilebilecektir (<http://img.eba.gov.tr/683>).

2. YÖNTEM

Çalışmada, makalenin amacına yönelik literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması kapsamında, matematik kavramlarını somutlaştırmanın önemi ve matematik derslerinde materyal kullanımı, 3D modelleme ve 3D yazıcı konularını içeren dokümanlar incelenmiştir.

Çalışma, bireysel materyal geliştirme ve üretme çalışmasıdır. Bunun için üretimi yapılacak materyal olarak, 7 geometrik parçayı bir araya getirerek çeşitli şekiller ortaya çıkaran bir zeka oyunu olan Şekil-1 deki *tangram* seçilmiştir. 3D modelleme programı olan Solidworks programında tasarımı yapılan tangram parçaları, cura programı kullanılarak 3D yazıcıya aktarılmış ve nişasta bazlı plastik kullanılarak üretimi yapılmıştır.

3. TANGRAM PARÇALARININ ÜRETİM AŞAMASI

Tangram, plastik, kağıt, ahşap gibi malzemelerden yapılmış geometrik parçaları bir araya getirerek çeşitli figürler yapmaya yönelik bir zeka oyunudur. Üretimi yapılacak olan **kare tangramda** 2 adet eşit boyda büyük üçgen, 1 adet kare, 2 adet küçük üçgen, 1 adet paralelkenar ve 1 adet orta boy üçgen olmak üzere toplam 7 geometrik şekil vardır (Bkz: Şekil-1)

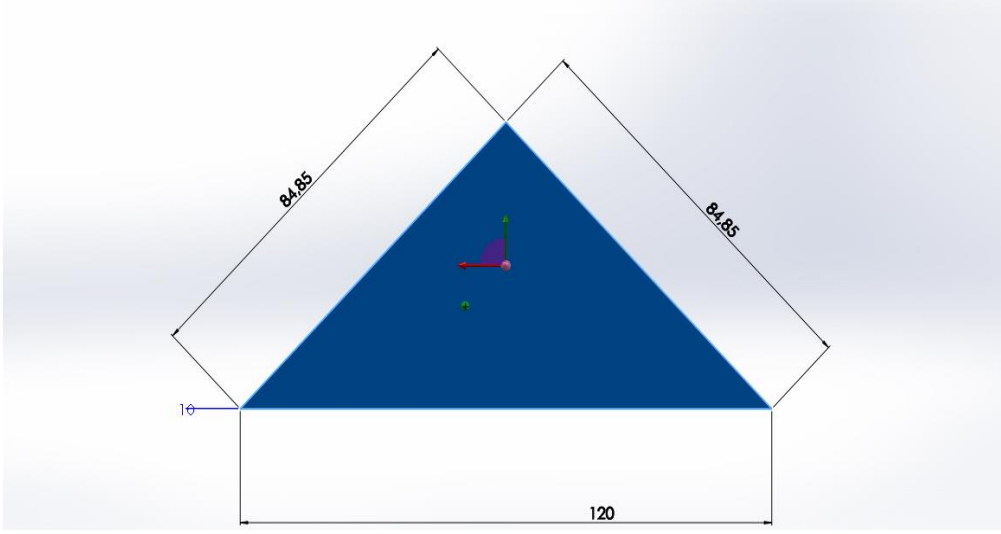
Şekil 1. 7 Parçalı Tangram

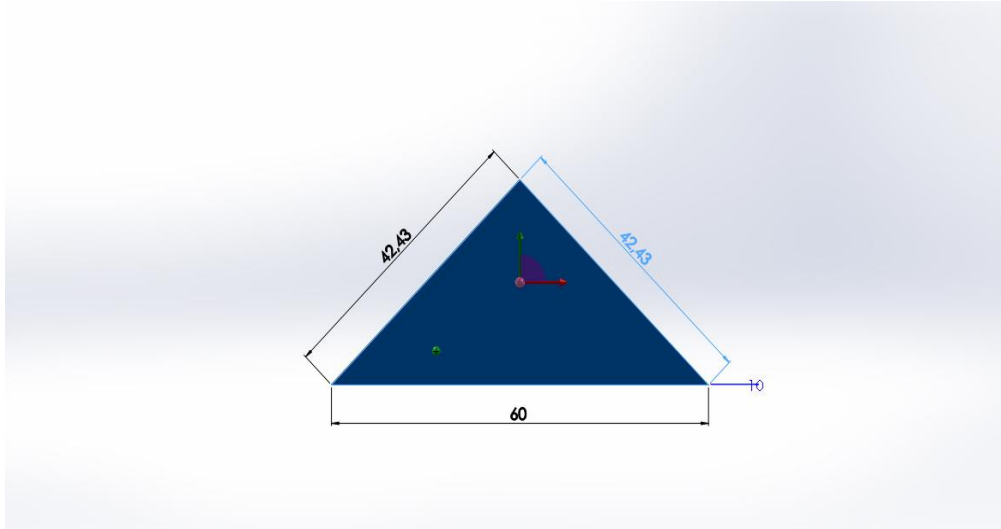
Tangram bireylerde dikkat eksikliği, görsel zeka, geleceği planlama ve mantık muhakeme (problem çözebilme) gibi yeteneklerin gelişimini sağlar. Tangramda amaç, tüm parçaları kullanarak, zihnimizi çalıştırarak parçaların konumunu, yönünü ayarlayıp şekli oluşturmaktır. İnsan şekilleri, hayvan figürleri, binalar, ev aletleri, taşıt gibi pek çok şekil yapılabilir. Klasik kare 7 parçalı tangramın yanı sıra 4 parçalı **T Tangram**, 9 parçalı **Kalp Tangram**, ve yine 9 parçalı **Yumurta Tangram** gibi çeşitleri de mevcuttur.

Bireysel olarak üretimi yapılacak olan tangram parçaları, 3D modelleme programı olan Solidwork'de ayrı ayrı tasarlanmıştır.

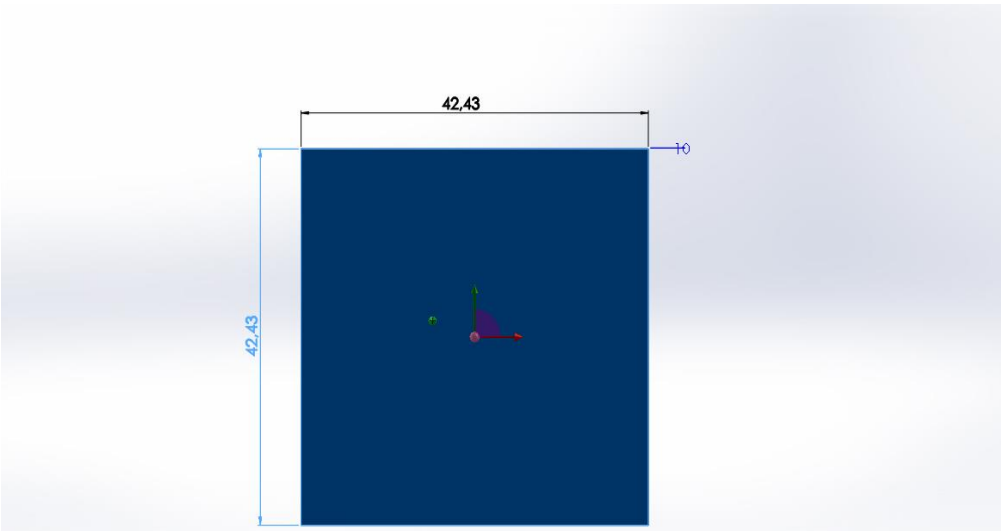
Şekil 2. Tasarlanan büyük boy üçgen şekli

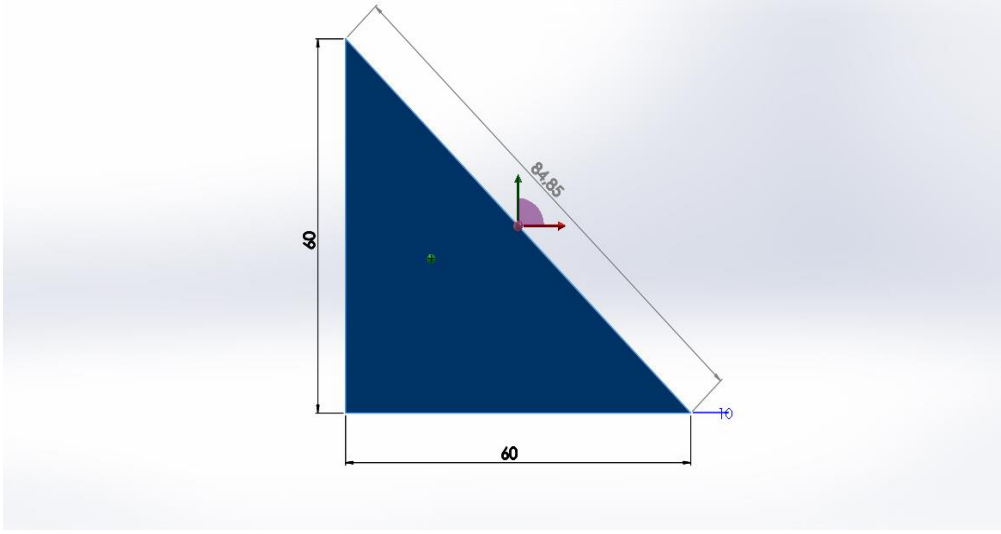
Şekil 3. Tasarlanan küçük boy üçgen şekli

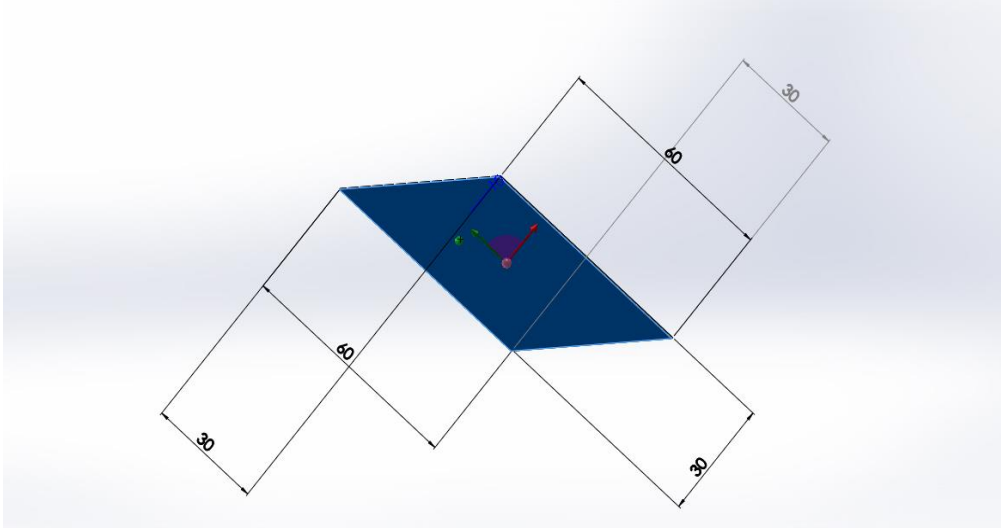
Şekil 4. Tasarlanan kare şekli

Şekil 5. Tasarlanan orta boy üçgen şekli

Şekil 6. Tasarlanan paralelkenar şekli

Tasarlanan tangram parçaları, 3D yazıcıların okuyabilecekleri G kodlarına dönüştürülmüştür. Dönüştürülen bu kod, hafıza kartları yardımı ile 3D yazıcıya aktarılmıştır. 3D yazıcılar birçok farklı materyali basma özelliğine sahiptir. Bunlar plastikten alaşım metallere, yine alaşım ahşaptan PLA denen nişasta bazlı plastiğe kadar geniş bir spektrumu kapsamaktadır. Bu uygulamada, ders materyali üretildiği için sağlığa zararı olmayan PLA denen nişasta bazlı plastik tercih edilmiştir. Böylelikle hem üretilen parçalar daha hafif olmuş, hem de daha ucuza imal edilmiştir. 3D yazıcılar üretilen materyallerin doluluk oranları, et kalınlıkları gibi özellikleri ile oynama imkânı vermektedir. Bu çalışmada üretilen tangram için %40 doluluk oranı tercih edilmiştir. Aşağıdaki resimler üretilen tangram parçalarıdır.

Resim 1. Üretilen tangram parçaları

Resim 2. Üretilen büyük ve orta boy üçgen parçaları

Resim 3. Üretilen küçük boy üçgen parçası

Resim 4. Üretilen paralelkenar parçası

Resim 5. Üretilen kare parçası

Aşağıdaki resimler, üretilen tangram parçalarından elde edilen şekillerin resim örnekleridir.

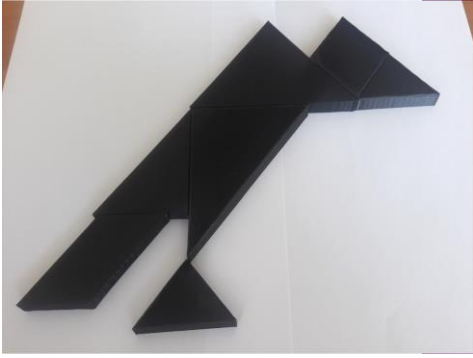
Resim 6. Balık şekli

Resim 7. Sıradağ şekli

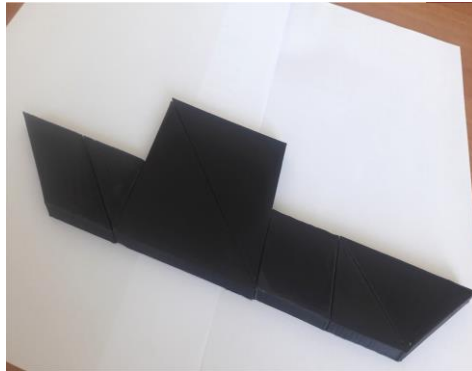
Resim 8. Kuş şekli

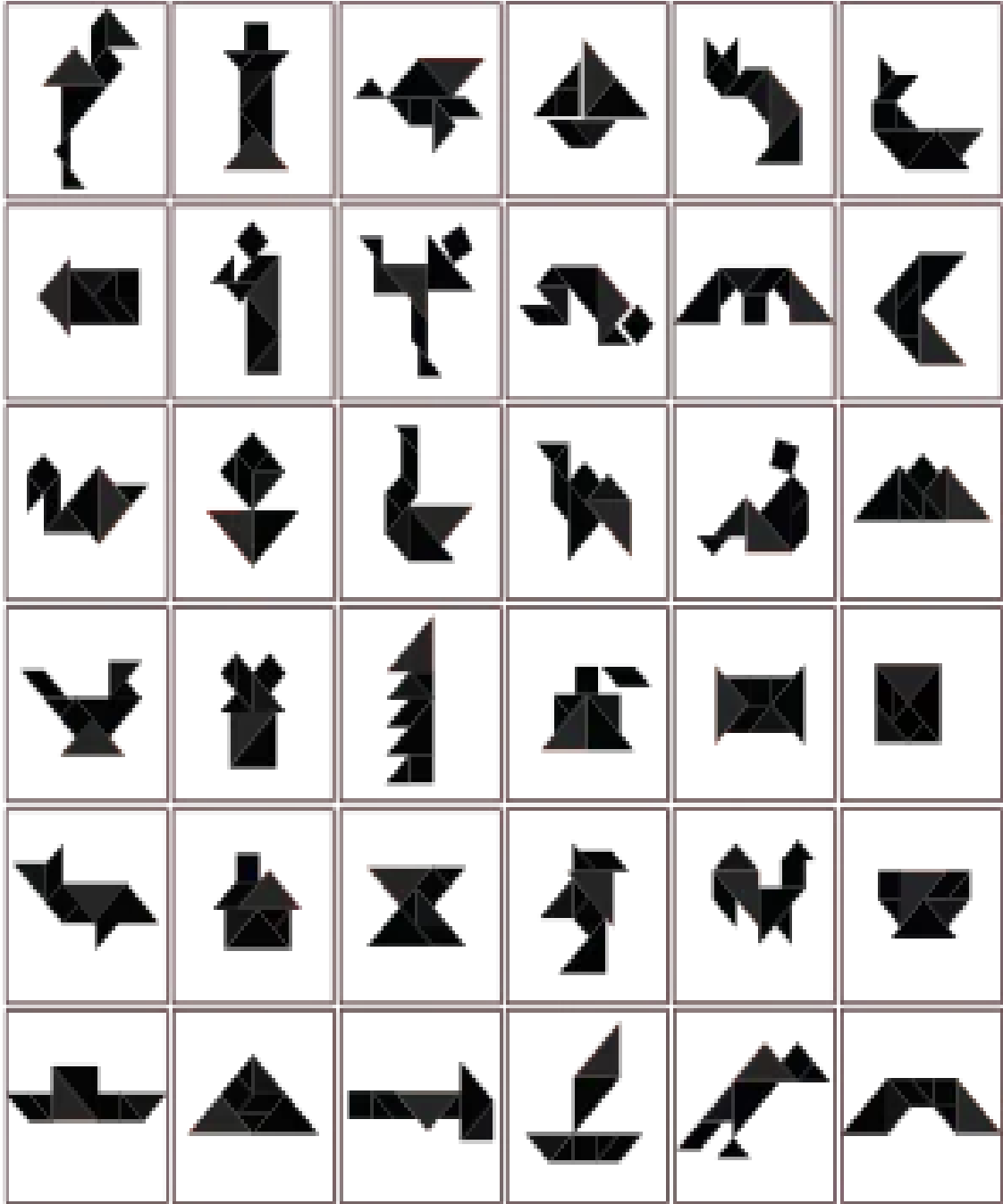
Resim 9. At şekli

Resim 10. Gemi şekli

Şekil 8. Tangram parçalarıyla üretilebilecek şekillerden bazıları

Kaynak. <https://turansahin92.wordpress.com/2017/01/24/matematikte-tangram-nedirwhat-is-tangram/>

4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, bir matematik eğitimcisinin derste kullanacağı materyalleri kendisinin üretebileceği düşüncesinden yola çıkmıştır. Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde, masaüstü 3 boyutlu yazıcı teknolojisi de gelişmektedir. Üstelik düşük maliyetli yazıcılar da üretilmekte, bu da bireysel kullanımlara olanak verir. Teknolojinin hızlı gelişimi, bilgiye çabuk ulaşmanın yanı sıra, ulaşılan bilgiyi de üretime dönüştürme imkanı sağlamaktadır. Materyallerin bireysel olarak tasarlanıp üretiliyor olması, eğitimcilere büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Geleneksel öğretim metotlarından çıkılıp, öğrencilerin ve eğitimcinin hayal gücünü destekleyip, gelişmesine yardımcı olmaktadır. Yapararak, yaşayarak öğrenme metodu

öğrencinin ilgisini çekmekte, öğretilen konunun kalıcılığını sağlamakta, matematik hakkındaki olumsuz fikirleri ortadan kaldırmaktadır.

Matematik derslerinin sevdirmesinde dikkat ve odaklanma çok önemlidir. Bunun yanı sıra geometri derslerinde, şekillere değişik açılardan bakabilmek, görsel ve zihinsel zekayı aynı anda kullanarak, düşünce gücünün gelişmesini sağlar. Geometri, matematiğin sadece sayılarla değil şekillerle de var olduğunun en önemli kanıtıdır. Çalışmamızda üretimi yapılan tangram, geometride öteleme, yansıma, dönme gibi konuların öğrenilmesine katkıda bulunur.

KAYNAKÇA

- AKSU M., 1985, Eğitim ve Bilim, eğitimvebilim.ted.org.tr.
- BAYKUL Y. , 1995 , İlköğretimde Matematik Öğretimi, Ankara. Pe-Gem, s:27.
- BOZKURT A., AKALIN S., Ağustos 2010, Matematik Öğretiminde Materyal Geliştirmenin ve Kullanımının Yeri, Önemi ve Bu Konuda Öğretmenin Rolü, Dumlupınar üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:27, sayfa:47-56.
- BURTON L., 1990, What could teacher education be \ike for prospective teachers of early childhood mathematicswith particular referenee to the environmenL "Transforming children's mathematics education" Steffe, L.; Wood, T.(Ed.), Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale,N.J.
- DE HOYOS M., GRAY, E., SIMPSON, A., 2002 July, Students assumptions during problem solving. Paper presented at the 2nd International Conference on the Teaching of Mathematics. Crete, Greece.
- DOĞANAY, H.,- ZAMAN, S.,-ALIM, M., 2001, Ortaöğretim Coğrafya Öğretiminde Klasik Ders Materyali ve Coğrafya Öğretmenlerinin Bunlardan Yararlanma Sıklığı. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, Konya.
- GÖKER L., 1997, Matematik Tarihi ve Türk İslam Matematikçilerinin Yeri, İstanbul . M.E.B. Yayınları.
- KURANT, R., ROBBINS, A., 1967, Matematik Nedir?, Moskova.
- POINCARÖ H., 1989 , Bilimin Değeri, İstanbul . Çeviren:Fethi Yücel, MEB.
- REUSSER, K., STEBLER, R., 1997, Every word problem has a solution: The social rationality of mathematical modeling in schools. Learning and Instruction, 7(4), 309-327.
- ŞAHİN, Y.T. ve YILDIRIM, S. (1999). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TOMİC, W., NELİSSEN J. (1998). Representations in mathematics education. Hearken. ERIC Document Reproduction Service No. ED 428950
- TOSUN, N., 2006, Bilgisayar Destekli ve Bilgisayar Temelli Öğretim Yöntemlerinin, Öğrencilerin Bilgisayar Dersi Başarısı ve Bilgisayar Kullanım Tutumlarına Etkisi: "Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği". Yayımlanmamış Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği Anabilim Dalı, Edirne.
- YAŞAR, O., 2004, İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı ile Coğrafya konularının Eğitim ve Öğretimi. Milli Eğitim Dergisi, Sayı:163, Ankara.
- YILDIZLAR, M. ,2001, Matematik Problemlerini Çözebilme Yöntemleri, Ankara, Eylül Kitap ve Yayınevi,
- YILMAZ F., ARAR M.E., 3D Baskı ile Hızlı Prototip ve Son Ürün Üretimi, 2013 - acikerisim.fsm.edu.tr

İnternet Kaynakları:

<http://img.eba.gov.tr/683>

<https://kedkem.com/urunler/3-boyutlu-yazicilar/3-boyutlu-yazicilar-hakkinda-genis-bilgi-10538.htm>

<https://turansahin92.wordpress.com/2017/01/24/matematikte-tangram-nedirwhat-is-tangram/>

A SURVEY ABOUT UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTION OF POST-TRUTH ON SOCIAL MEDIA*

Asst. Prof. Bahattin YALÇINKAYA

Marmara University, Istanbul/TURKEY,

E-mail: yalcinkaya@marmara.edu.tr

Lect. Ayşegül Hülçen DÖNMEZ

Istinye University, Istanbul/TURKEY,

E-mail: adonmez@istinye.edu.tr

Furkan AYDIN

Marmara University, Istanbul/TURKEY,

E-mail: furkanaydin@marun.edu.tr

Nida KAYALI

Marmara University, Istanbul/TURKEY,

E-mail: nidakayali@marun.edu.tr

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 12 October 2018 Accepted: 30 October 2018</p> <p>Keywords: Post-truth, social media, fake news</p> <p>DOI: 10.26809/joa.2018445555</p>	<p>The purpose of this paper is to survey university students' perception of post – truth on social media. The post-truth, which has been selected as the 'Word of the Year' by Oxford World Dictionaries in 2016, is a new technological era today. This new era especially effects students who have a habit of access information via social media. This survey is aimed to illustrate how university students evaluate the fake news appeared on social media and to reveal solutions about the possible negative effects of this era.</p> <p>The method involved in this survey is data collection from students, who represent the majority of social media users, with 5 Likert type scale questionnaires. Data has been collected from two-year degree, undergraduate, post graduate and doctoral university students who continue their studies in public and foundation universities in Turkey. There is not an existed scale to evaluate perception of post truth on social media. The existed scales are related to evaluate the technology addiction in psychology field. A standard scale has not been used and it is not aimed to develop a scale in this study.</p>

1. INTRODUCTION

The report We Are Social (Digital in 2018), which contains data on the use of all digital platforms in the world, was announced in January 2018 in cooperation with major organizations such as Hootsuite, Statista, Global Webindex, Smilarweb and Alexa. The report is announced in January every year, constitutes the previous year's data (Digital report,2018).

* This study is the revised version of the paper presented at the VI. International Multidisciplinary Congress of Eurasia (IMCOFE) held in Rome, Italy on 4-6 September 2018.

According to the report, 4 billion of the world's 7.5 billion population are internet users and 3.1 billion of them use social media actively. Facebook ranks first on social media platforms by monthly user accounts, while YouTube, Instagram and Twitter follow it respectively. Analyzing the age groups of Facebook users, the report shows that the age groups using this social media platform are 18-24 and 25-34 years old. While there are 250 million women and 361 million male users in the 18-24 age group, there are 371 million female and 260 million male users in the 25-34 age group. 25-44 age group includes 160 million female and 201 million male users; 45-54 age group includes 99 million female and 100 million male users; 13-17 age group includes 80 million female and 96 million male users; 55-64 age group includes 59 million female and 64 million male and over 65 age group includes 39 million female and 37 million male users. When we examine the Instagram user profile by age and gender, it is also observed that the most Instagram users are at age ranges between 18-24 and 25-34 age groups.

In Turkey, which is located in the West Asia section of the report, 54 million of the 81 million population are internet users and 51 million are seen as active social media users. The average time spent on the internet is 7 hours a day and the time spent on social media platforms is approximately 3 hours on average. 84% of the users use it every day, 12% of them use at least once a week, 2% at least once a month and 2% use it monthly.

Another data presented by the report is that YouTube, Facebook, Instagram and Twitter are the most frequently used social media platforms in Turkey. In Turkey, 28 million out of the 51 million user population are between 18-24 and 25-34 age ranges and the most internet usage is in the 25-34 age group with 9.3 million men and 5.6 million women users. 18-24 age group with 8.3 million males and 5.1 million females follows it. The fact that active social media users were collected especially in the 18-35 age group showed that we should work with the users in this age range especially in terms of providing more effective and reliable results.

The Post-truth selected the word of the year in by the Oxford Dictionaries in 2016 has launched a new era in the technological sense.

The aim of this study is to measure how this new era affects young people and university students who have made a habit of accessing information via social media and to reveal the post-truth perceptions of students.

2. POST TRUTH CONCEPT

Post-truth selected as the word of the year in 2016 is defined as 'relating to or denoting circumstances in which objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief (Oxford Dictionaries, 2016).

Although the existence of the word dates back to the beginning of the 1990s, it has been observed that the usage of the word in the year 2016 increased by 2000 % (Steinmetz, 2016).

"It's not surprising that our choice reflects a year dominated by highly-charged political and social discourse," said Casper Grathwohl, president of Oxford Dictionaries. "Fueled by the rise of social media as a news source and a growing distrust of facts offered up by the establishment, post-truth as a concept has been finding its linguistic footing for some time." And, he suggests, it may become a defining word of our time.

The word that was not even in the Oxford Dictionaries until November 2016 has been the word of the year just days after Trump's election in 2016. The fact that the word post-truth has taken place in the dictionary only for the last few years does not mean that it is a very new concept. There are examples of proving it has already existed. One example for it is Nayirah al-Sabah's testimony about Iraqi forces left Kuwaiti babies to die which made public to support the United States to involve in the Gulf War. Other examples are Andrew Wakefield's article

on the connection between vaccination and autism and in the 2001 Enron's managers' false statements hiding the company's status during the company's bankruptcy that resulted with the loss of election by Governor of California, Gray Davis. These examples show that the concept of post-truth has actually existed in the last 30 years, although it is not included in the dictionary (Mejia et al.,2018).

Especially in recent years, we have witnessed the rise of populism and populist leaders in politics and the reactions of these two profiles to the established politicians and the institutions supporting them. This new populism is also supported by post-truth politicians by using social media as a spokesperson for false news and alternative facts (Speed and Mannion, 2017).

It is not surprising that the post-truth concept was chosen as the word of the year, especially after the 2016 presidential election. The presidential election of 2016 was a process in which a candidate, Trump, was dominant in the news media with his speeches. Considering Trump's discourses, it is understood that post-truth concept only could explain how a racist, misogynistic, neo-nationalist member of the economic elite could win a presidential (Montgomery, 2017).

PolitiFact, that controls the reality of politicians' discourse, shows that 70% of Trump's allegations in the election campaign are not real, and that is a huge proportion (Konnikova, 2017).

Similarly, we have witnessed many unfounded claims in the UK's Brexit campaigns, similar to the US presidential election such as:

- The United Kingdom sends 350 million pound a week to the European Union,
- Immigration number to the United Kingdom exceeds 330,000
- Turkey will join to the European Union with 75 million population (Joyce, 2017).

These claims, which are used without a firm foundation, are effective in influencing and directing the belief of the public in the post-truth era. So how?

At Harvard University, psychologist Daniel Gilbert argues that people believe opinions as fast and automatically as the objects they see.

Gilbert also argues that our brains perceived the lie in two-stages. In the first stage, the brain automatically accepts what it hears or reads. To understand something, we must first accept it. In the second stage, it accepts or rejects them. This second phase requires effort. According to Gilbert, the human brain may not be able to refuse the information it accepts even though involuntarily for a short time, because of lack of energy, time and evidence.

Psychologist Maria Konnikova also states that when our brain is constantly exposed to false or potentially misleading expressions, it gives up and no longer reviews everything and accepts them how they are stated (Konnikova, 2017).

Moreover, the researches reveal that the repeated discourses are accepted correctly. Many times, we start to accept the statements we hear again and again after a while even if they are not real. Researchers argue that repeated false statements are more likely to be considered accurate. Repeating a lying statement or situation does not make it right, but it makes us think it is right (Jacobs, 2017).

A study related to the effect of imaginary reality revealed that a repetitive statement was perceived more accurately than a later expression. This study by Fazio et al. reveals that the people start to believe that the Atlantic Ocean is the largest ocean of the world even though they

know that the Pacific is the largest after the repeated statement that says the opposite (Fazio *et al.*, 2015).

While judging whether the information is right or not is one of the most important tasks of people, as Gustave Le Bon points out in 1895, there is only one strong influence affecting such right judgments, which is repetition (Unkelbach and Rom, 2017).

What happened in Trump's election campaigns or during the Brexit referendum was the semi-real or totally unrealistic discourses were constantly repeated and affected the personal beliefs and emotions, destroyed their willingness of evaluating of the truth and their beliefs replaced with the reality.

3. SOCIAL MEDIA AND MEDIA LITERACY

The human civilization, which has existed for 5500 years in the geographic area, is now moving towards the postmodern civilization especially with the Big Data Age. Virtual reality is one of the most important outcomes of this era. Although the history of virtual reality extends for less than a human generation, such as 20 years, the growth of social media networks is unpredictable. Considering the fact that economies, business world and terrorism consider social media as the largest information transporter and warehouse provider, this growth rate in an unrestricted area causes social media to be considered as a social, national and even global threat. Social thinkers and experts are trying to motivate individuals to use the social media with the STOP-THINK- GET CONNECTED steps to protect them from the harmful effects of social media networks. While organizations are developing strategies from the negative impacts of social media networks, countries are also trying to take measures such as closing social media networks completely or for a certain period or educating individuals to use the positive aspects of social media networks. Many popular social media networks such as Facebook, Twitter, LinkedIn can be opened as an anonymous account with an anonymous email address. Although making activation of these accounts with phone numbers many of them seems confidential as these phone numbers are registered, most e-mail services do not implement this activation process. There are very few mail services that make phone activation mandatory, and as a result, anonymous accounts are becoming quite widespread (Rahman and Adnan, 2016).

In this age, which is defined as the beyond-reality age and where the facts and evidence are replaced by personal beliefs and emotions, things that people accept as news have begun to be replaced by faith and emotion-centered marketing (Rochlin, 2017).

The social media accounts, which have been opened anonymously, have an important and effective role in the rapid dissemination of the news, which are unrealistic and not based on evidence, and are only created by manipulating the beliefs and feelings of the people.

We can see the speed of spreading of unreal news on social media not only in the political platform, but also in many areas including health.

As Castells (2005:471) says, internet users in the new media have also become producers of the media. The fact that internet users become information producers at the same time through the social media applications raises the result of uncontrolled and unethical production of information (Castells, 2005).

Many researches reveal that very few of the users who use the Internet as a means of information are questioning whether the source of this information is reliable or not. Social media applications are becoming an environment where health-related worrying news stories or patient stories are spreading rapidly (Ünal and Taylan, 2017).

Keyes (2017) stated that the internet is a powerful tool for the rapid dissemination of a large amount of information by evaluating rumors, news, misleading advertisements as well as

a weak tool as all this information is not accurate. In this weak Internet environment, where the spread of false news and false information has become a problem, the number of information verification platforms is rapidly increasing (Keyes, 2017).

The Truth Share, the International Verification Network, and Google's verification service are some of them. According to a study done by Duke Reporters Lab 2017, journalists and researchers work intensively with 114 verification platforms in 47 countries in the fight against false news. The research indicates that these validation platforms are particularly active during the 2016 American elections, and that these platforms are particularly active in America (Stencel, 2017).

12 out of 19 claims had been analyzed as false, 3 as unknowns, 3 as mix and only 1 as true by Teyit.org verification platform in Turkey. 7 claims had been spread via only social media, 5 via internet news web pages, 4 via both social media and WhatsApp groups, 2 via internet web pages and 1 via only WhatsApp groups. The total ratio reaches to 63% of the content spread over social media and WhatsApp shows that this area has an important share in health issues (Ünal and Taylan, 2017).

Digital media literacy, responsibilities of social media users and librarians are the other important issues that must be taken into account in the context of post-truth. There are a lot of researches about the media literacy ability of students who use the social media at the most and also constitutes our research's sample and how this ability can be improved.

There is a thin line between evaluating a news story is false or evaluating all news as false just because they do not fit our own worldview and providing media literacy education to students, it would be more effective to provide a genuine journalism education, which is far from prejudice.

Media literacy, starting from the definitions made in different sources, accessing the messages in written, printed, visual, audio and electronic media; to have the necessary knowledge to understand and evaluate media messages; to be able to evaluate the accuracy of the information from different sources and to be aware of the impact of the media on the thoughts, behaviors and values of people and society.

Libraries and information and records managers who aim to serve the community by meeting the information needs of individuals and aiming to inform users in different aspects of life should also lead the way in media literacy (Önal, 2007).

As the amount of available information to students increases, the importance of the librarians for providing information to the students as well as guiding them to evaluate about the information they need is increasing (Benjes-Small, C. et al. ,2013).

The University of Indiana's librarians in Richmond have developed a library guide (LibGuide) with detailed pictures to identify false news and reports and questions to be asked when reviewing a web page. Librarians are of vital importance to guide everyone of all ages to become critical and reflective news consumers (Banks, 2017).

4. METHOD OF THE STUDY

This study has been carried on between 27th of April 2018 and 8th of July. The purpose of this study to reveal university students' perception of post – truth on social media.

The method involved in this survey is data collection from students, who represent the majority of social media users, with 5 Likert type scale questionnaires. Data has been collected from two-year degree, undergraduate, post graduate and doctoral university students who continue their studies in public and foundation universities in Turkey. There is not an existed

scale to evaluate perception of post truth on social media. The existed scales are related to evaluate the technology addiction in psychology field. A standard scale has not been used and it is not aimed to develop a scale in this study.

5. RESULTS

Data has been collected from 542 students studying at various universities of Turkey. Oldest participant is 47 and the youngest one is 17 years old. 65% of participants is female and 35% is male students

Table 1. Gender of participants

	N	%
Female	350	64,7
Male	191	35,3
Total	541	100

The type of the programs collected data are associate degree, bachelor's degree, master's degree and doctorate degree. The numbers of the participants studying on these programs are 228, 263, 38 and 8 respectively.

299 students of our participants have been studying in state universities while 238 have been in foundation universities.

Table 2. Type of University

	N	%
State	299	55,17
Foundation	238	43,91
Unanswered	5	0,92
Total	542	100

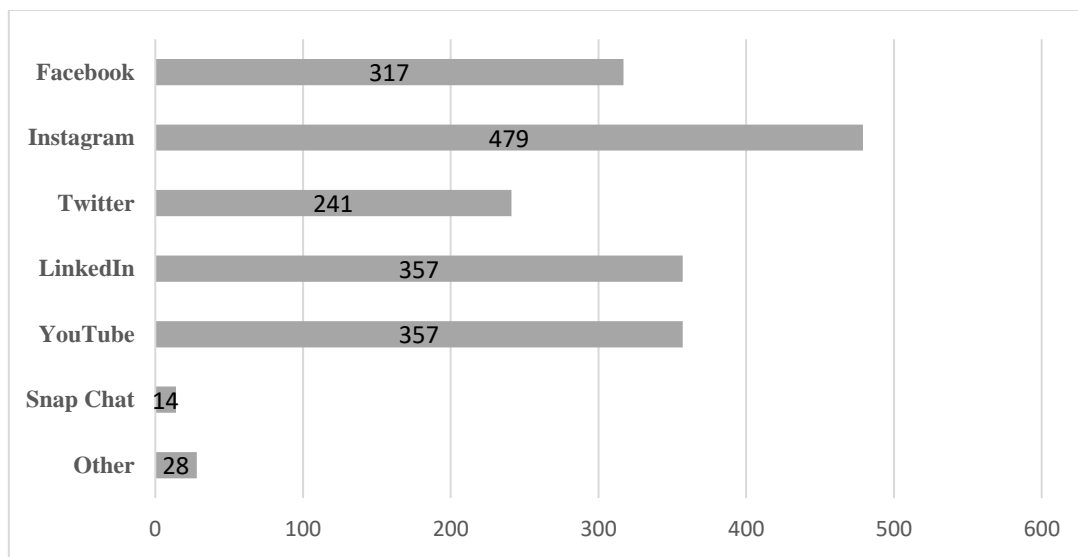
94% of participants have a social media account. The data related to post-truth on social media has been collected from this 94% participants.

Table 3. Survey Question: 'Do you have an account on social media sites?'

	N	%
Yes	512	94,46
No	30	5,54
Total	542	100

The study shows that the most popular social media accounts are Instagram, YouTube, Facebook and Twitter respectively among university students.

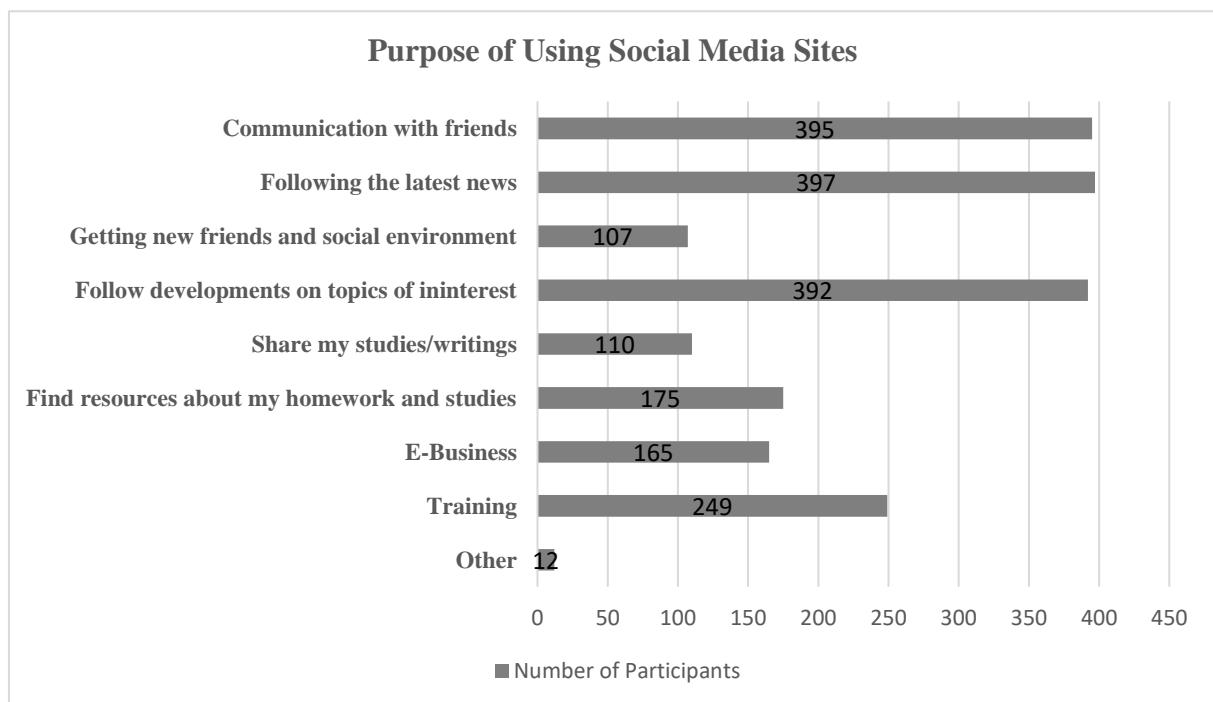
Chart 1. Survey Question: Which Social Media Site/Sites Do You Use?

414 students stated that they have been a member of any social media account for more than 3 years. 45% of the participants spend between 1-3 hours and 29% of them spend between 3-6 hours on social media.

The top three reason for using social media as follow ‘following the latest news; communication with friends; follow developments on topics of interest respectively.

Chart 2. Survey Question: For what purposes do you use social media sites?

A Likert-type questionnaire has been used for the following statements and participants have been selected the nearest option for each statement.

First question as stated on Table 4 below shows that 34% of students disagree and 16% of them strongly disagree with the statement of ‘people express themselves better on social media’ while 22% of students neither agree or disagree with the statement and 21.6% of them agree with it.

Table 4. Question 1: 'People express themselves better in social media'

	N	%	x	SD
1. Strongly disagree	80	15,9		
2. Disagree	172	34,1		
3. Neutral/Neither agree nor disagree	112	22,2	2,68	1,15
4. Agree	109	21,6		
5. Strongly agree	31	6,2		
Total	504	100		

%44 of students disagree and 19% strongly disagree with the statement of 'the information people write about themselves on social media is correct.' 28% of the students neither agree nor disagree with the statement whereas only 5% of them agree and %1,6 strongly disagree.

43% of students disagree and 34% of them strongly disagree with the statement of 'People are not different on social media to how they are in real life' 15% of them are neutral while only 4,3% agree and 1,2% strongly disagree with this statement.

Research question 4 stated on Table 5 below that 'The reality in social media is different from the reality in which we live.' 36% of students agree and 27% of them strongly agree with this statement whereas 10% disagree, 12% strongly disagree and %14 of them are neutral.

Table 5. Question 4: The reality in social media is different from the reality in which we live

	N	%	x	SD
1. Strongly disagree	62	12,3		
2. Disagree	51	10,1		
3. Neutral/Neither agree nor disagree	73	14,5	3,55	1,31
4. Agree	181	36		
5. Strongly agree	136	27		
Total	503	100		

To answer Research question 5 students indicated that 'The spread of information on social media is faster'. 50% of students strongly agree and nearly 28% of them agree with this statement while only 5% of students disagree and 13% of them strongly disagree.

Research question 6 stated on Table 6 below shows that 40% of students strongly agree and %32 of students agree to the statement of being hesitant to use the knowledge without being sure of the truth of the information received from social media.

Table 6. Question 6: 'I am hesitant to use that knowledge without being sure of the truth of the information I receive from social media.'

	N	%	x	SD
1. Strongly disagree	51	10,2		
2. Disagree	27	5,4		
3. Neutral/Neither agree nor disagree	59	11,8	3,86	1,28
4. Agree	161	32,3		
5. Strongly agree	200	40,2		
Total	498	100		

Research question 7 asked whether they verify from another source before making a decision about the information they have from social media. 37% of students strongly agree and 34% of them agree with this statement while 11% of students strongly disagree and 4,5% disagree with it.

22% of students strongly agrees and 40% of them agree with the statement of consulting someone they trust before they decide about the information they get from social media

In the research question 9, 28% of students strongly agree and 38% of students agree with the statement of 'I can distinguish the difference between 'information' and 'rumor' on social media whereas 10% of them strongly disagree and 7% disagree with this statement.

For the last question 14% of students strongly agree and 28% agree with the statement that 'I believe in the trustworthiness of the information shared by people I know very well on social media' whereas nearly 17% of them disagree and 12% of them strongly disagree with this statement.

6. CONCLUSION

This study demonstrates that major number of the students do not trust the information online and they are aware of the post-truth information and how fast it can spread online. They believe that people do not give correct information about themselves on social media.

The rate of belief on the difference between the reality on social media and the reality that we live is reasonably high according to the research findings. Students also believe that the spread of information online is faster.

According to our research, we can conclude that students' perception about post-truth is high as the awareness of fake and incorrect information online is high.

The research shows that the students tend to confirm the information they receive online. They intend to consult with someone they trust in their knowledge before deciding on information they receive online.

As we can see from the survey students are aware of the fake information and post-truth online and they verify this information with people they trust. However, to meet the needs of students to control the accuracy of online information, impartial practices and institutions that control the accuracy of online information should be reproduced. Verification platforms such as Teyit.org could be increased on specific areas such as health, politics and academic.

Additionally, as we have seen in the example of The University of Indiana library, applications like Lib Guide can be reproduced in libraries.

REFERENCES

- BANKS, M. (2016). Fighting Fake News[online], American Libraries, <https://americanlibrariesmagazine.org/2016/12/27/fighting-fake-news/> [Date Accessed:11July2018].
- BENJES-SMALL, C., et al. (2013). 'Teaching Web Evaluation: A Cognitive Development Approach', Communications In Information Literacy, 7(1), 39-49.
- CASTELLS, M. (2005). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Birinci Cilt, Ağ Toplumun Yükselişi, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ISBN:9789756176160.
- DAHL M.,2017, Your Brain Gives Up When Discerning Truth From Lies Gets Too Hard[online],The Cut, <https://www.thecut.com/2017/01/how-the-brain-responds-to-hearing-lies.html>. [Date Accessed: 09 July 2018].
- Fake News: Home, Indiana University East, Lib Guide [online] <http://iue.libguides.com/c.php?g=595482&p=4119773>, [Access Date: 11 July 2018]
- FAZIO, L. K. et al. (2015) 'Knowledge does not protect against illusory truth', Journal of Experimental Psychology: General. doi: 10.1037/xge0000098.
- GILBERT, D. T., 1991, How mental systems believe. American Psychologist, 46(2), 107–119. doi:10.1037/0003-066X.46.2.107
- Global Digital Report 2018 [online], <https://digitalreport.wearesocial.com/> [Access Date: 11 july 2018]
- HOWARD H. et al., 2018, Academic Libraries on Social Media: Finding the Students and the Information They Want, Information Technology & Libraries, 37(1), 8-18.doi:10.6017/italv37i1.10160
- JACOBS, T., 2017, The Persuasive Power Of Repeated Falsehoods,[online], Pasific Standart, <https://psmag.com/news/the-persuasive-power-of-repeated-falsehoods>, [Access Date: 09 July 2018]
- JOYCE, G., 2017, Brexit Data: Post-Truth Politics and the EU Referendum [online], Brand Watch, <https://www.brandwatch.com/blog/react-brexit-post-truth/> [Access Date: 13 April 2018]
- KEYES, R., 2017, Hakikat Sonrası :Çağ Günümüz Dünyasında Yalancılık Ve Aldatma, Delidolu Yayınları,İzmir, ISBN: 9786052349021
- KONNIKOVA, M., 2017, Trump's Lies vs. Your Brain,[online] <https://www.politico.com/magazine/story/2017/01/donald-trump-lies-liar-effect-brain-214658> [Date Accessed: 09 July 2018]
- MEJIA, R.et.al., 2018, 'White lies: A racial history of the (post) truth', Communication and Critical/ Cultural Studies, 15(2), 109-126, doi: 10.1080/14791420.2018.1456668.
- MONTGOMERY, M., 2017, 'Post-truth politics?', Journal of Language and Politics,16(4), 619–639 doi: 10.1075/jlp.17023.mon.
- ÖNAL, H. İ., 2007, Medya Okuryazarlığı: KütüphanelerdeYeniÇalışma Alanı, TürkKütüphaneciliği. 21(3), (335-359).
- Post-truth, Oxford Dictionaries, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/post-truth> [Date Accessed: 12 April 2018]

- SPEED, E., MANNION, R.,2017, The Rise of Post-truth Populism in Pluralist Liberal Democracies: Challenges for Health Policy, *Int J Health Policy Management*, 6(5), 249-251. doi:10.15171/ijhpm.2017.19
- STEINMETZ, K., 2016, Oxford's Word of the Year for 2016 Is 'Post-Truth', [online] ,Time <http://time.com/4572592/oxford-word-of-the-year-2016-post-truth/> [Access Date: 12 April 2018]
- STENCEL, M., 2017, International fact-checking gains ground, Duke census finds,[online], <https://reporterslab.org/international-fact-checking-gains-ground/> Date Accessed: 09 July 2018)
- RAHMAN, M. K. and ADNAN, M. A.,2016, 'Dynamic Weight on Static Trust for trustworthy social media networks', in 2016,14th Annual Conference on Privacy, Security and Trust, PST 2016. doi: 10.1109/PST.2016.7906938.
- ROCHLIN, N., 2017, 'Fake news: belief in post-truth', *Library Hi Tech.*, 35(3), 386-392, doi: 10.1108/LHT-03-2017-0062.
- UNKELBACH, C. and ROM, S. C., 2017, 'A referential theory of the repetition-induced truth effect', 110-126. doi: 10.1016/j.cognition.2016.12.016.
- ÜNAL, R., TAYLAN, A.,2017, Sağlık iletişiminde yalanhaber yanlış enformasyon sorunu ve doğrulama platformlari, *Atatürk İletişim Dergisi*, (14)1-100.

SASANI KÜLTÜRÜ VE İSLAM'IN ÇATIŞMA ALANI: İRAN

THE LAND OF CONFLICT BETWEEN SASSANID CULTURE AND ISLAM: IRAN

Doç. Dr. Şadi AYDIN

Mevlana Üniversitesi, Mevlana Sosyal Araştırmalar Merkezi
Konya/TÜRKİYE, E-mail: tayyaraydin@yahoo.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Makale Geçmişi: Geliş: 29 Ağustos 2018 Kabul: 9 Eylül 2018</p>	<p>Bugün İran'ın Ortadoğu'da güçlü bir biçimde bulunması ve özellikle Irak ve Suriye'de ısrar etmesi basit bir hadise değildir. Sasani jeopolitiği bugün Şii/İran jeopolitiğine dönüşmüştür. Sasanilerin başkenti meşhur Medayin şehri bugün Bağdat civarında olmakla birlikte ehl-i beyt imamlarının da birçoğunun Irak'ta bulunması bu coğrafyayı İran için daha da önemli bir hale getirmektedir. Tarih boyunca siyasi bir coğrafya olan Irak ve Ortadoğu toprakları bugün de siyasi oyunların sahnesidir. Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534'te Bağdat'ı fethetmesiyle birlikte Irak Osmanlı hâkimiyeti altına girdi. Bu zaman dilimi içinde kendi iç karışıklıklarıyla uğraşan ve genel itibarıyla aradaki birkaç küçük istisnai dönem dışında İslam sonrasında Türk hanedanlar tarafından idare edilen İran, Bağdat'ı yeniden ele geçirebilmek için bazı küçük girişimlerden başka bir çabaya malik olamamıştır. İran'ın, tarih boyunca kuzeyde Turanlılar/Türkler ile çokça kavgaları olmuştur. Batıda Rumlarla mücadelede bulunmuş, hususen VII. asırda bu mücadeleler sonucunda yorgun düşmüş, neticede, görmezden geldiği ve kıymet vermediği Arap/İslam fetihleri sonucunda 450 yıllık Sasani imparatorluğu hak ile yeksan olmuştur. Elbette, maddi varlığını bu fetihler neticesinde kaybeden İran, Sasani/Fars ruhunu bir şekilde canlı tutmayı başarmış ve bugün o ruh eski Sasani coğrafyasını uyandırmaya çalışmaktadır.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Fars Kültürü, İran Tarihi, Sasaniler, İslam, Şiilik.</p>	
<p>DOI: 10.26809/joa.2018445556</p>	

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article History: Received: 29 August 2018 Accepted: 30 September 2018</p>	<p>The emergence of Iran as a powerful state in the Middle East and especially its relations with Iraq and Syria is not so usual politics. The Sassanid geopolitics has now been transformed into Shiite/Iranian geopolitics. The existence of popular Sassanid capital of Median near Baghdad and the presence of many Ahl al-Bayt imams in Iraq make this region of crucial importance for Iran. Throughout history, Iraq and the Middle East has been a politically vital region and today also it is at the centre-stage of political developments. After the conquest of Baghdad by Suleiman the Magnificent in 1534, Iraq came under control of the Ottoman Empire. Except at the time of some internal instability and few exceptions, Iran was not able to retake control of Baghdad as its regional political ambitions were kept in check by the Turkish powerbase. Iran has a long history of fighting wars with Turans/Turks in the north. In the west, Persians continuously clashed with the Romans. The relentless violent conflicts with the Romans, especially in the 7th century, exhausted the Persians which eventually resulted into the conquest of 450</p>
<p>Keywords: Persian Culture, Iranian History, Sassanids, Islam, Shiism.</p>	

DOI:

10.26809/joa.2018445556

years old Sassanid Empire by comparatively less powerful and unexpected Arabian-Islamic forces. However, even after losing monetary wealth and much of its riches due to these wars, Iran somehow has been able to keep the Sassanid/Persian legacy alive and now it is trying to reclaim the old Sassanid geography.

1. GİRİŞ

Bugünkü Türkiye'nin İran ile ilişkileri oldukça eskidir ve şimdiki yaşam coğrafyasının çok daha ötesinde İran-Turan hududundadır. Karşılıklı etkileşimin her nedense hep İslam sonrası olduğu kanısı hâkimdir, hâlbuki bu doğru bir tespit değildir. Birkaç bin yıllık bir ilişki ve etkileşimden bahsetmek mümkündür ancak bunun delil ve vesikalarla ortaya konması kolay değildir. Zira bugün her iki taraftan bakıldığında siyasi birtakım anlayışlar belki de anlamsız korkular her iki ülkenin bilim insanlarının zikredilen konularda cesur araştırmalar yapmasına engel olmaktadır. İran'da Türkoloji araştırmalarının tarihi henüz yenidir, Türkiye'de İran araştırmaları tarihi daha eski olmasına rağmen oldukça sınırlıdır. Mesela; Türkiye'de İslam öncesi İran tarihi ile ilgili telif ve tercümelemlerin bulunmayışı çok ilginçtir. Bu gibi durumlar her iki taraf için de bir nokta-ı zaaf teşkil etmektedir. Kısacası binlerce yıl birbirlerine komşu coğrafyada yaşamış, akraba toplulukları kendi bünyesinde bulundurmuş, birbirlerinin topraklarında devletler kurmuş, birbirlerinin dillerini konuşmuş, bu dillerde eserler vermiş hatta bu dil ve edebiyatların yaygınlaşmasına önyak olmuş iki milletin bugünkü nesilleri birbirlerinin geçmiş ve yakın tarih, coğrafya, edebiyat ve sanat hadiselerinden habersiz yaşamaktadırlar. Bu makalede İran'ın İslam öncesi Sasani kültüründen bazı kesitler sunulmakla birlikte İran'ın İslamlaşma süreci ve bu süreçte yaşanan bazı kültürel çatışmalar ele alınarak bunların İran jeopolitiğindeki yeri değerlendirilecektir. Bu konudaki Türkçe ve Farsça araştırma ve kaynakların yetersizliği çalışmamızı kaynakça bakımından sınırlandırdığı gibi daha derin analiz ve tahlillerin de önünü almaktadır. Mevcut çalışmalar özenle gözden geçirilerek oluşturulan bu derleme makale umuyoruz ki sahanın boşluğunu tespitinde fayda sağlar ve araştırmacıları güncelliğini sürekli koruyan bu konuda çalışmaya sevkeder.

2. SASANİLERDE DİN VE DİN ADAMLARI

Sasanilerin idari teşkilatında dikkati çeken noktalardan biri, vezirlik kurumu ile dini kurumların birbirleriyle çok yakın bağlantısının bulunması ve hatta iç içe olmasıdır. Bazen dini kurumun vezirlikten önde geldiği bazen de vezirlik kurumunun yerine geçtiği görülmektedir.

Sasaniler devrindeki din adamları “mag” olmalarıyla şöhret sahibi idiler. Bunlar ateşkedelerde dini ibadetleri yapıyorlardı. Her bölgede din adamlarının başkanlığında “Magopak” bulunuyordu. Tüm ülkedeki din adamlarının genel başkanlığını yapan şahsa ise “Magopatan-ı Magopak” veya “Mubedan-ı Mubed” deniliyordu. Bu şahıs aynı zamanda Zerdüşî din adamlarının başkanı idi. Kadı'l-Kudat'tan önde idiler. Özellikle IV. ve V. yüzyıllarda şahtan sonra devletin en üst makamına sahiptiler. Adli işler de din adamlarının elindeydi (Ahmedov, 2001: 17-18).

İran denilen coğrafi bölgeye yerleşen Farslar, kurdukları devlet ve hanedanlıklarda her zaman dini bir uygulamada bulunmuş ve bunu istekleri doğrultusunda kullanmışlardır. Bazen din perdesi altında şiddetli baskı uygulanmış bazen de hafifletilmiş, hoşgörülü anlayış biçimi sergilenmiştir. Sasanilerin kabilelerini imparatorluk seviyesine kadar taşımalarında dinin etkisi görülmektedir. Bunu Sasan ve Erdeşir sülalesinin din adamları ve uyguladıkları dini politikadan görmekteyiz.

Sasani Dönemi'nin din anlayışı ile ilgili Bernard Lewis şöyle demektedir: “Pers krallık kuramı temelinde diniydi. Partlar'ın aksine Sasaniler bir tür devlet kilisesi yaratmışlardı. Bu

kurum kraliyet iktidarını kutsuyor, sosyal ve politik yaşamda aktif rol alıyordu. Bunu çok iyi düzenlenmiş ve başında bir tür başrahibin bulunduğu bir hiyerarşi uyguluyordu. Başrahip sadece dini değil dünyevi otoriteydi. Toprakları ve ayrıcalıkları vardı. Ruhban sınıfın yüksek düzeylerinde olanlar aynı zamanda aristokrasidindiler ve böylece bir tür *noblesse de robe* (cübbe soyluluğu) oluşturuyorlardı.” İran coğrafi bölgesinde din-siyaset ilişkileri eski ve yeni asırlar boyunca sürekli-çaplı bir yapıya sahiptir. İslam'dan önceki İran coğrafi bölgesi, din-siyaset ilişkilerinde sıcak bir görünüm arz etmekte, din, sultanın ya koruyucusu olarak mevcut statükoyu desteklemiş ya da mevcut statükoya karşı yapılan devrim unsuru olmuştur.

Dolayısıyla İran coğrafi bölgesinin dini hareketlerin merkezi halinde olan bir coğrafya olduğu anlaşılmakta ve bu nedenle genel anlamıyla bir dini baskı söz konusu olmuştur. Sasani Dönemi'nde eski tarihi dinlerden olan Zerdüştlük İran coğrafyasında yaşayan Farsların dini olmuş, zorba yönetimin koruyucusu olarak da kurumlaşmıştır.

Farsların İslam'dan önce kurdukları son devlet olan Sasanilerin resmi dini Zerdüştlük olmuştur. Yeni din devletin resmî dini olunca yaygınlaşmaya başlamıştır. Yaygınlaşma sürdükçe Zerdüştlüğün hiyerarşik biçimde örgütlenerek bir devlet kurumu niteliği kazanmıştır (Ahmedov, 2001: 19-20). Dr. Ali Şeriatî, Sasani döneminde mubedler, Zerdüşti din adamları ne yaparlardı, sorusuna yanıt olarak; “Onlar da din vasıtasıyla insanlar arasındaki ayrımı, sınıfların birbirine kapalı ve ayrı oluşunu yasallaştırmak, haklı göstermek, gerekçe bulmak için çalışıyorlardı” ifadesini kullanmaktadır.

Araştırmacılarından bazıları bunu “dinsel hoşgörüsüzlük” olarak nitelendirmektedirler. Rafael Blaga bu konuda şöyle söylemektedir: “Dinsel açıdan incelediğinde İran'ın tarihi, dinsel hoşgörüsüzlük tarihi olmuştur. Bu dinsel hoşgörüsüzlüğün temelinde, devletin çeşitli dinlere karşı münasebette taraf tutması, birini benimseyerek resmî edışı ve dolayısıyla öteki inançları da gayri resmî inançlar olarak yok etmeğe girişmesi yatmaktadır. Bu dinsel hoşgörüsüzlük geleneği (m.ö. 464-331) İrani Akameniş devletinin Zerdüşt dinini devletin resmî dini yapması ile başlamıştır. İrani Partlar (Eşkaniler) Zerdüşt dininin yeniden canlanmasında rol oynamışlarsa da esasen İrani Sasani Devleti'nin kuruluşu ile (m. 226) İran tarihinde ilk kez olarak diğer inançlara, Musevilik, Budizm, Hıristiyanlık ve Maniciliğe sistematik baskılar yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde devlet ve din arasında güçlü bağlar kurulmuş, tam dinsel bir hiyerarşi icat edilmiş, din adamları ve örgütlenmeleri, ülke ve devletin bütünü dini ve din dışı işlerine karışmaya başlamışlardır.”

Özellikle, Sasani zamanında Zerdüşt din adamları büyük kudret ve nüfuza, sınırsız yetkilere sahip idiler, onların zamanlarında devlet kademelerinde önemli mevkilere sahip olması *devlet içinde devlete sahip olduklarını* göstermektedir (Ahmedov, 2001: 20-21). Sasaniler, toplumda dini kurumlaştırmaya, onu ülkenin her tarafına yaymaya çalışmış ve bu dini anlayış biçimlerini halk üzerinde egemenliklerini meşrulaştırmak için kullanmışlardır. Bernard Lewis bu konuyu şöyle açıklamaktadır: “Part hanedanı, Sasani hanedanının kurucusu ve Zerdüşt inancını yeniden diriltten Erdeşir (m. 226-240) tarafından devrildi. Zerdüştlük artık İran'da devlet dini ve egemenliğin, toplumun ve hükümetin bir parçası olmuştu. Bu nedenle, tarihte devlet baskısıyla din sınıfı ve hiyerarşik din adamlığı oluşturan ve karşıt inançların saptanması ve bastırılmasıyla ilgilenen ilk devlet dini sayılabilir. Sasanilerin bu uygulamaları bu bakımdan hem Part seleflerinin hem de imparatorluk Roma'nın geniş hoşgörüsüyle önemli bir çelişki oluşturmaktadır.”

Sasani Devleti'nde, ruhanilerin hem yönetim hem halk üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bir bakıma, devleti yönetenler din adamları olmuştur dersek yanılmayız. İster idari isterse sosyal tabakalara baktığımızda, ruhaniler her zaman ilk sırada görülmektedir. Bu da onların ülkede önemli bir mevkie sahip olduğunu göstermektedir.

İslam'dan önceki Sasani Dönemi'nin din anlayışını Dr. Şeriatî şöyle açıklamaktadır: “Sasani Dönemi'nde din doğrudan doğruya toplumda hâkim durumda idi. Sasani hükümdar ve şehzadeleri Mecusî din adamları ve tapınaklara bağımlı idiler.” Din adamlarının başkanı olarak addedilen “Mubedler Mubedi” dindar toplumun liderliğinde bulunuyor ve Şah tarafından atanıyordu. Fakat kendisinin Şah'ın iradesinde ciddi nüfuzu vardı ve bazen gerekli olduğunda Şah'ı azledebiliyor, yerine aynı sülaleden başka birisini Şah yapabiliyordu.

Böylece din adamlarının ülke yönetiminde çokça yetkilere sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Nitekim dini yetkileri elinde bulunduran, “Mubedler'in başkanı yani Mubedler Mubedi” ünvanıyla başkentte ülkenin birinci şahsı idi ve sınırsız derecede yetki sahibi idi, kaydedildiği gibi Sasani şahlarından yüksek idi. Hatta öyle bir nüfuz sahibi oldular ki onlara göre; eğer bir şey hakkında din adamlarının açıklaması yok ise bu meşru ve doğru değildir” (Ahmedov, 2001: 22-23).

3. İSLAM'IN İRAN'A GELİŞİ

İslam orduları, İslam dini Arabistan'da yayıldıktan sonra komşu ülkelere yapılan davetler ve akabinde gelen fetih hareketleri çerçevesinde, Sasani Devleti'nin sınırları içerisindeki topraklara hücum etmişlerdir. Sasani topraklarına yapılan fetih hareketleri birkaç aşamada gerçekleştirilmiştir.

İlk başlarda küçük çapta savaşlar meydana gelmişse de Sasanilerin yenilmesine ve tarihten silinmesine neden olan savaşlar, m. 634 yılından sonradır. Halid b. Velid komutasındaki küçük ve bölge halkından toplanmış bir kuvvet ile Hire üzerine yürümüş ve zafer elde etmişti. Bu kesin başarı, Arapları yeni teşebbüslere sevk etmiştir. Böylece Sasani-Arap savaşları başlamış oldu. Tarihe *Köprü* savaşı diye geçen bir harp vuku bulur ki bu savaşta Araplar yenilgiye uğrayarak duraklarlar. Köprü savaşından sonra *Beveyb*'de Sasani orduları yenilgiye uğrarlar.

Sasani hükümdarı III. Yazdigird kumandası altındaki Sasani kuvvetleri Araplara karşı bir taarruz için kısa bir zamanda teşkilatlandılar. İslam ordularının komutanlığında Sad b. Ebi Vakkas bulunmaktadır. Sasani ordusunun komutanlığını ise Rüstem yapmaktadır. Hicrî 15-16/m. 637 yılında meydana gelen ve *Kadisiye* savaşı olarak tarihe geçen bu savaşta Sasani ordusu ağır bir şekilde yenilgiye uğrar. Müslümanlar Sasanilerin başkenti Medain'i ve arkasından bütün Irak'ı alırlar.

Kadisiye Savaşı'ndan sonra Sasani ordusunu bir daha toparlanamayacak duruma düşüren hicrî 20/miladî 642 yılında yapılan *Nihavend* savaşıdır. Bu savaş ehemmiyetli ve şiddetli olduğu için buna “Fethu'l-Fütuh” ismi verilmiştir.

400 yıldan fazla geçmişe sahip olan Sasani İmparatorluğu kısa zamanda Araplara yenilmiştir. Bundan sonra Sasani hâkimiyetine dâhil olan bölgeler İslamlaşma sürecine girmişlerdir (Ahmedov, 2001: 56-58).

Arapların komşu olduğu Sasani Devleti'nin merkezi Bağdat'ın biraz güneyinde, Dicle'nin doğusunda ve batısında kurulan, büyük bir şehir olan Medayin idi.

Sasani/Fars ve Arap ilişkileri İslam'dan çok öncelere dayanmaktadır. Bu ilişkileri birkaç kısma ayırabiliriz. Birincisi, doğal komşuluktur, Sasani İmparatorluğu ve Arabistan tarihi olarak sınırdışıdır. İkincisi, siyasi ilişkidir. Sasaniler, Güney Arabistan'da hâkimiyet sürmüşlerdir. Üçüncüsü, Güney Arabistan'daki siyasi hâkimiyete bağlı olan sosyal-ticari ilişkilerdir. Sasani Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar devam eden süre zarfında Sasaniler/Farslar ve Arabistan Arapları bazen barış bazen de savaş halinde yaşamışlardır.

Yemen'deki Fars-Arap ilişkilerinden bahseden Taberi, Sasani şahları tarafından Yemen'e atanan valileri ve önemli olayları zikretmektedir. Güney Arabistan/Yemen İslam devrine kadar Sasanilerin bir eyaleti olarak kalmıştır (Ahmedov, 2001: 51-53).

Sasaniler, Farsların eski çağlardan, İslam'a kadar oluşturdukları devletlerin, kültürlerin, inançların toplandığı bir merkezdir. İslam'ın ortaya çıkmasından birkaç yıl sonra Sasani toprakları fethedilmiştir. Araplarla, daha önceden var olan komşuluk ilişkileri bu defa Müslüman olan Arapların hâkimiyeti altında yeni bir döneme girmiştir.

Sasani/Farsların İslamlaşma süreci uzun sürmekle birlikte birçok problemin de ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Bu problemlerin başında Farsların Şiîliğe olan taraftarlıklarıdır (Ahmedov, 2001: 1-2).

4. İRANLILARIN ŞİİLİĞİ

Farsların Şiîliği kabul etmelerinin nedenlerini siyasi, ekonomik, dini, psikolojik vs. şekilde açıklamak mümkündür. Siyasi bir nedenle kabul edilen Şiîliğin sebebi araştırmacılara göre şöyledir; “Şiîlik, siyasi bir temele dayanmakla beraber bu temel daha ziyade Arapların on yıl gibi kısa bir müddette Sasani İmparatorluğunu çökertmesi ve koca İran ülkesinin tamamıyla Arap hâkimiyeti altına girmesinden duyulan his üzerine kurulmuştur.” Böylece Şiîliğin siyasi bir tepki hareketi olması savunulmaktadır. Diğer önemli bir husus ta Arapların Arap dilini, kültürünü ve dinlerini Sasani topraklarına getirmeleri, fakat Farsların kültürü ortadan kalkmamış ve ölmemiş, aksine Araplar üzerinde etkili olmuşlardır.

Şiîliğin, İran coğrafi bölgesi ve Farslar arasında yayılmasını bu konu üzerinde araştırma yapan Y. Nesiryan şunları belirtmektedir: “Şia'nın İran'da yayılmasının muhtelif sebepleri vardır ki, hepsi sebep yönünden beraber değildir. Hz. Ömer eliyle İran milleti ve memleketine giren İslam kültürleri şunlardan ibaretti: Tevhit, müsavat ve beraberlik. Toplum arasındaki imtiyazı kaldırmak ve insani sıfatları geliştirmek, bencillik ruhunu ortadan kaldırmak ve her insan ferdinin namusunu, canını ve malını korumaktır. Müslümanların halifesinin o devirde İran'la muharebesinin sebebi, İslam'ı ve tevhidi geliştirmekten başka bir şey değildir. Onun kastı kendi saltanatını geliştirmek ve dünya malını elde etmek değildir. Hz. Ömer devrinde yapılan fetihler sonucu Sasani Devleti'nin yıkılmasını ve bu nedenle devletlerinin yok olmasının suçlusu olarak Hz. Ömer gösterilmektedir. Böylece milli bir tepki ortaya çıkar ki, bu Fars milli duygularının ne kadar güçlü olduğunun göstergesidir.”

Farsların Hz. Ömer hakkındaki olumsuz düşüncelerini E. Browne siyasi bir sebebe bağlamaktadır. Ona göre; “Farsların, Ömer b. El-Hattab'a düşman olmalarının sebebi; onun Ali ve Fatıma'nın haklarını gasbetmiş olması değil, tersine İran'ı fethetmesi ve Sasani hâkimiyetine son vermiş olmasıdır” (Ahmedov, 2001: 72-73).

Bu konuda Bediüzzaman Said-i Nursî şöyle demektedir; “Şia-i hilafet, ağraz-ı siyaset içine girdiği için garazdan tecavüzden kurtulamıyorlar, itizar hakkını kaybediyorlar. Hatta “La-li-hubb-i Ali bel-li-buğz-i Ömer” cümlesine mâsadak olarak Hazret-i Ömer'in eliyle İran milliyeti ceriha aldığı için intikamlarını hubb-u Ali suretinde gösterdikleri gibi Amr İbnü'l-As'ın Hz. Ali'ye karşı hurucu ve Ömer İbn-i Sâd'ın Hz. Hüseyin'e karşı feci muharebesi, Ömer ismine karşı şiddetli bir gayz ve adaveti Şialara vermiş” (İttihad, 1995: 17-18).

İranlılara göre; son Sasani padişahının kızı Şehrbanu diğer İranlı esirlerle birlikte Hz. Ömer'in huzuruna getirilmiştir. Hz. Ömer, diğer esirler gibi onun da pazarda satılmasını istemiş fakat Hz. Ali buna mani' olarak; soyluların ve padişah ailesinin baş açık pazarlarda dolaştırılmasının edebe aykırı olduğunu söylemiştir. Neticede taksimat yapılmıştır ve Şehrbanu Hz. Hüseyin'e verilmiştir. Böylece Hz. Ali hanedanı ile Sasani ailesi birleşmiş ve bu vesileyle Sasani ailesi peygamberle akraba olmuştur. O halde Sasani kanı taşıyan bu aile İran ülkesine meşru olarak hükmedebilirdi. İranlıların inancına göre; İmam Zeynelabidin bu evlilikten

doğmuş ve tabiatıyla diğer imamlar da bu nesepten yürümüştür. Bu durum, “İranlıları, Sasani Hanedanı soyundan olmayan idare edemez” inancına muvafık gelmekle birlikte İran’a daha sonraları hükmetmek isteyen başka hanedanlar mutlak surette nesebini Sasani’ye dayandırma gayretinde bulunmuştur (İranşehr, 1320: 43).

Farslar arasında İslam’ın süratle yayılmasını sağlayan sebeplerden diğeri, bu mağlup halkın, milli ve siyasi şuurudur. Onların bu yeni dinin sancağı altında toplanmalarını sağlayan bu şuur, Hz. Ali’nin oğlu Hüseyin’in, Sasani Hanedanı’nın son padişahı olan Yezdigird’in kızı Şehrbanu ile evlenmesi sebebiyle teşekkül etmiştir. Zira Farslar, Hz. Hüseyin’in çocuklarını eski meliklerinin varisleri sayıyorlardı. Bu milli şuur, bir yönden Hz. Ali ile Farsların ilişkilerini, diğer yönden de Şia mezhebinin İran’da meydana çıkmasının sebebini açıklamaktadır (Ahmedov, 2001: 77).

Bu ruhun telkinleri dolayısıyla ki İranlılar millî gururlarından ötürü Makedonyalı İskender’i Dara’nın soyundan saymakla birlikte Şîi imamlarını da Sasanilerin son padişahı Yezdigird’in kızı Şehrbanu’nun çocukları olarak tanırlar. Bu ruh, kendilerine hükmeden her padişahın soyunu mutlaka Sasanilere ulaştırmaya zorladı. İşte bu ruhun kuvvet ve bereketi sayesinde ki İran milleti İslam dinini kabul ettikten ve manevi esaret altında birkaç yüzyıl geçirdikten sonra İslam’ı kendi ahlak ve ruh anlayışı ile benimsedi böylece yüksek bir İran İslam’ı düşüncesine sahip oldu (İranşehr, 1320: 9).

İskender İran’ı istila edince müdafadan aciz kalan İranlılar utançlarını saklayabilmek ve izzetlerine inen darbeleri gizleyebilmek için bazı efsaneler uydurmak suretiyle İskender’i İran padişahı Daryuş’un neslinden saydılar. Öyleki Firdevsî de Şehname’inde onu Dara’nın evladı olarak naklederken şöyle der; Dara, Filip’i mağlub edince kızını istedi ve kendisiyle İran’a getirdi fakat birkaç gün sonra geri gönderdi. İşte aslında İskender bu kızdı doğmuştur (İranşehr, 1320: 23-24).

Arap kılıcı İranlıları İslam’ı kabule zorlayınca ve Sasanilerin son padişahı III. Yezdigird ölünce İranlılar eski saltanatlarını ve geleneklerini yaşatmak noktasında ümitsizliğe düştüler. İranlıların çoğu yeni dini kabul ettiler ve Zerdüştiliği terk ettiler. Zerdüştlükten vazgeçmek istemeyenler bütün zorluklarına rağmen dağlara ve ovalara sığınmakla beraber bazıları da Hindistan’a kaçtılar (İranşehr, 1320: 29).

Şîilik, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) yaşadığı sürece söz konusu olmamıştır. Aynı durum ilk iki halife dönemi için de geçerlidir. Hasan Onat bu konuda; “Şîilik fikri hicri I. asrın ilk çeyreğinde özellikle kölemen denilen kişiler -Arap kökenli olmayanlar- arasında Mehdiye, Visaya ve Ric’a fikirleri şeklinde yayılmaya başlamıştır. Hicri II. asırda ise, bu fikirler Hz. Ali’ye (r.a.) bağlandı ve bunun ardından eski Sasani kültürüyle birleşerek Şia denilen bir grup karşımıza çıktı” demektedir. Ancak üçüncü halife Hz. Osman (r.a.) döneminde Yahudi Abdullah b. Sebe’nin art niyet taşıyarak İslamiyet’i kabul etmesi Şîilik davasının başlangıcı olmuştur.

Şîi kaynaklarına göre, Abdullah b. Sebe Yahudi imiş, Müslüman olmuş, Hz. Ali’yi (r.a.) savunmuş, onun imam olduğunu söyleyen ilk kişi olmuş, onun imam olmasını kabul etmeyenleri kâfir olarak görmüş ve ilk üç halifeye açıkça küfretmeye başlamıştır (Hasan, 2002: 52). Şia’nın doğuşu hakkında görüş serdetmek durumunda kalan araştırmacıların büyük bir kısmı onun Hz. Osman devrindeki fitne hareketleriyle birlikte tarih sahnesine çıktığını ileri sürmüşlerdir. Büyük müsteşrik Wellhausen de bu görüşte olanların arasındadır. Bunlara göre, fitne hadisesinde ön planda olduğu ileri sürülen Abdullah b. Sebe’ye uyanlar Şia’nın çekirdeğini oluşturmaktadırlar. (Onat, 1989: 124)

Şia mezhebi, İslam’da ilk siyasi harekettir veya Şia mezhebi, eski Sasani kültür ve uygarlığının İslam’a karşı bir tür ayaklanmasıdır (Hasan, 2002: 57).

Bir kısım kimseler, Şiîliğin kaynağını Hıristiyan ve Yahudilik gibi semavi dinlerde aramışlardır. Philip K. Hitti, Şia ile Hıristiyanlık arasında benzerlik bulur. Bu benzerlik şu zaviyedendir; Hz. Ali ve çocuklarının masum imamlığı Roma Katolik Kilisesi'nin Sen Peter ve onun yerini alanlara karşı gösterdiği bağlılık arasındadır.

Mısırlı tarihçi Ahmed Emin'in Şia üzerindeki farklı kaynakların etkilerini anlatan şu cümleleri mühimdir; "Yahudi, Hıristiyan ve Mecusi gibi unsurların İslamiyet'e girmeleri ile Şia yeni bir mahiyet almıştır. İslamiyet'i kabul eden bütün bu milletler, her biri Şia'yı kendi dininin boyasıyla boyamıştır. Yahudi Şia'yı Yahudi boyasıyla, Hıristiyan kendi boyasıyla, diğerleri de ayrı bir boyayla boyamışlardır. Bunlardan İslamiyet'e girenlerin en çoğu Farslar olduğu için onların Şiîliğe tesiri daha çok olmuştur."

İbn Hazm (456/1064), Şiî fırkalardan Keysaniye'yi anlatırken Yahudilerin yolunda gittiklerini söyler. Şiî inançlı Nevbahtî (310/922), Sebeiyye fırkasını anlatırken çok açık bir şekilde "Rafiziliğin aslı Yahudilikten alınmıştır" der. Bağdadî (429/1037) ise Yahudilerdeki tenasüh inancına işaretle İslam fırkalarından aynı inancı savunanları sayar. Sebeiyye fırkasını anlatırken de şöyle der: "Sonra Küfelilere Tevrat'ta her nebinin bir vasisi bulunduğunu, Ali'nin Muhammed (a.s.)'in vasisi, Hz. Muhammed (a.s.)'in, nebilerin en hayırlısı oluşu gibi Ali'nin de vasilerin en hayırlısı olduğu hususlarının bulunduğunu Abdullah b. Sebe söyledi (Bedir, 1995: 58-60)."

Şiîler, ehl-i beyti ve özellikle Hz. Ali'yi (r.a.) savunmalarının nedenlerinin kanıtlanması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu nedenle de temel kaynak olan Kuran-ı Kerim'e yöneldiler. Ancak savundukları fikirlerle ilgili hiçbir ayet-i kerime bulamadıkları için Kuran'ın tahrif edildiğiyle ilgili rivayetler uydurmaya ve Kuran'da eksiklik olduğunu iddia etmeye başlamışlardır. Bu konuda birkaç kitap yazmışlardır ki; Şiî Allame Hüseyin b. Muhammed Takî'n-Nuri et-Tebrisi'nin "Faslu'l-Hitab fi İsbati Tahrifi Kitabi Rabbi'l-Erbab"ı bunlardan birisidir.

Daha doğrusu, Şia'nın iddiasına göre, Kuran'ı yazmak için Hz. Osman'ın (r.a.) görevlendirdiği grup kötü niyetle bazı süreleri gizlemiştir. Şia bu eksik süreleri ortaya çıkardığını iddia etmektedir. Bu eksik süreler ise Hz. Ali'yi (r.a.) öven ayetleri ihtiva etmektedir.

İlk defa, Şia arasında dolaşan bu sürelerden birisini Garcin De Tassy ve Mirza Kazım Beg "Journal Asiatique" dergisinde yayınlamışlardır. Günümüzde de Hindistan'daki Banlibo kütüphanesinde mezhepsel yorumları ihtiva eden sonradan ilave edilmiş ayetleri içeren bir Kur'an nüshası bulunmuştur. Şiîlerin Kur'an'a ilave ettikleri süreleri, Glair Tisdall "The Moslem World" adlı kitabında İngilizce olarak yayınlamıştır. Şia âlimleri arasında bu görüşleri reddedenler de bulunmaktadır (Hasan, 2002: 59-60). Ehl-i sünnet ile Şia arasındaki temel ayrılık gerçekte ve başlangıçta ne itikadî ne de fikhîdir; aksine siyasiyedir. Şayet zamanla Şia siyasi anlayışını itikadî bir temele oturtma yönüne gitmemiş olsaydı büyük ihtimalle, siyasi ayrılıklar iki kesim arasındaki farklılığı derinleştirmeyecek, olsa olsa siyasi alanda birbirlerini yanlışlayan düzeyde kalacaktı. Ancak Şia'nın yönetimle ilgili anlayışlarını, geliştirdikleri nazariyeler çerçevesinde önce itikadî zemine oturtması, sonra da dinin merkezine yerleşmesi ayrılığın itikadî ve fikhî alana kaymasına yol açmıştır (Üzüm, 1998: 182).

İmamet konusunda dikkat edilmesi gereken konu imametın siyasi bir takım özelliklere haiz olmasıdır. İmamet'in Hz. Ali'den sonra onun soyundan geleceği, din ve dünya işlerinde söz sahibi olacağı görüşü muhtemelen İslam'dan önceki Fars/Sasani kültürünün uzantılarıdır. Örneğin Sasani Devleti'nin kurucusu olan Erdeşir'in dedesi Sasan'ın Anahita ateşgedesinde dini bir başkan olduğu, ondan sonra da Erdeşir'in din işleriyle ilgilendiği ve sonradan isyan başlatarak siyasi gücünün zirvesine ulaştığı görülmektedir. Böylece din ve devlet işlerini bir arada yürüten Sasani devlet geleneğinin, Şiî düşüncesindeki imamet dolayısıyla hilafeti de içine

alan bir kurumun varlığı söz konusudur. Diğer taraftan Sasani Devleti'nde hiyerarşik olarak süregelen şahlık kurumu da babadan oğula geçmektedir. Şîî düşüncesinde de imamet babadan oğula geçmektedir. Şîî düşünce sisteminin temeli olan bu gibi anlayış ve uygulamaların, Fars/Sasani karışımı olmasının nedeni bir kültür mücadelesinin sonucudur (Ahmedov, 2001: 83-84).

5. İRANLILARIN KİN VE İNTİKAM HİSSİ

Farslar her ne kadar İslam'ı kabul etseler de, kendi kültür zenginliklerini yaşatacak derecede güçlü bir bilince sahip olmuşlardır. Bu nedenle İslami düşüncüyü kendi kültürleri içerisinde yoğurarak Şia'yı benimsediler, onu kendi varlıklarının ve yaşamlarının bir parçası haline getirdiler. Gerçek şu ki, biz Şia'nın krallık ve bunun miras yoluyla devri konusunda Fars düşüncesinin etkisi altında kaldığına inanıyoruz. Şia mezhebi ile Fars yönetim sistemi arasındaki benzerlik gayet açıktır.

Şîî kelimciler ve tarihçilerin, son Sasani kralının kızının Hz. Hüseyin ile evlendiğini (bütün imamlar onun soyundan gelmişler) bir gerçek kabul ettikleri göz önünde bulundurulursa, Hz. Ali'nin İranlı bağlılarının hilafet ve imamete karşı tavırlarının değerlendirilmesi kolaylaşacaktır. Bazı Şîî fırkaların Hz. Ali'nin ulûhiyetine inandıkları gerçeği de, imamların peygambere haleflik konusunda kutsal hakları şeklindeki anlayışın Arabistan'a Fars/Sasani kanalıyla sızdığı teorisini desteklemektedir (Ahmedov, 2001: 83-86).

İran'da İslam'ın başlangıcından itibaren, İran topraklarının ikinci halife zamanında istila edilmesi onların gönlünde kin ve intikam fikrini çoğalttı. Bu kin ve intikam hissi ara ara ortaya çıkmakla birlikte Şia fırkasının tesisi ile iyice zahir oldu. Şîîlik bahsi, itikadî, nazari ve nakli ihtilafların yanında siyasi bir mesele idi. İranlılar memleketlerinin bir avuç çölde yaşayan çıplak Arap tarafından istila edilmesini kabul edememekle beraber, onları affedemediler ve hadiseyi asla unutmadılar. İran İslam olmasından sonra İranlıların peygamber evlatları ve Hz. Ali'ye olan muhabbetleri bilinen sebeplerin dışında elbette siyasidir. Yoksa bütün Arap kabileleri ve İslam'ın öncüleri İranlılar için aynıdır ve önceden herhangi bir ilişkileri bulunmamaktadır (İranşehr, 1320: 41).

Şîîliğin Farslar arasında yayılmasının sebebini Barthold şu şekilde belirtmektedir: “Bu hadise, feodal kuruluşun ve büyük toprak mülkiyetinin ortadan kalkması ile alakadardır. Halifelik ve ehl-i sünnet ile mücadele de, hakikatte, altında toprak meselesinin saklandığı bir şekilden ibaretti. Böyle hallerde, Avrupa'da da olduğu gibi hükümdarlar halka istinat edip, topraksız çiftçileri “Arapların müttefiki sayılan büyük arazi sahiplerine karşı ayaklandırdılar.”

Beni Ümeyye'de Arap asabiyeti öyle idi ki, cemaatin imamı ve kadı seçiminde bu şahsın Arap olmasına dikkat ediliyordu. Muazzam Sasani İmparatorluğunu kaybeden Fars/İranlıların, Beni Ümeyye'nin tasallutu altına girmemeleri tabii bir şeydi. Kendilerini Arap'tan daha küçük kabul etmiyorlardı. Bunun için Beni Ümeyye devletinin başlangıcında gizlice ve açıkça onlarla muharebeye başladılar (Ahmedov, 2001: 75).

İranlılar içlerinde Arap istilasını hiçbir zaman hazmedemediler ve daima kin ve intikam hislerini içlerine atarak sürekli kıyam ve huruca hazır idiler. Hilafetin Muaviye'ye geçmesi ve Hz. Ali'nin şehit edilmesi, Kербela Hadisesi, Hz. Hüseyin, ailesi ve arkadaşlarının öldürülmesi sadece Şîîlerin ve İranlıların değil bütün Müslümanların gönlünü dağidar etti. Bu olaylar İranlıların Emevilere karşı olan kin ve nefretlerini artırdı ve onların saltanatının ortadan kalkması için her türlü ittifaka hazır oldular (İranşehr, 1320: 46).

Emevilerin ortadan kalkmasında İranlıların bir asırdır besledikleri intikam hissi etkili oldu. Bir asır boyunca bu duyguyu içlerinde beslediler ve sebeplerin amade olması için gayret gösterdiler (İranşehr, 1320: 50).

Mısırlı yazar Ahmed Emin şöyle der; “Şiîliğin altında ruhların tenasühü kanaati, Allah'ın cisimleştirilmesi ve hulul fikri görülür. Bunlar İslam öncesi Brahmanlar, felsefeciler ve Mecusilerce bilinen hususlardı. Farslardan bazıları Şiîlik perdesine bürünerek Emevi devleti ile savaştılar. Hâlbuki onların içinde Araplıktan ve Arap devletinden tiksinden başka bir şey yoktu. Bu hususta Makrizi şöyle söyler; Bilmiş ol ki birçok grupların İslam inancını bırakmalarının sebebi şudur: Farsların devletleri geniş, bütün milletlerden zengin ve kendilerini hürler ve efendiler diye anarak kendilerini çok büyük, başkalarını da kendilerinin köleleri sayarlardı. Onlar Araplar tarafından devletlerinin yıkıldığını gördüler. Hâlbuki İranlıların nazarında Araplar dereceleri çok aşağı bir millettir. Devletlerinin Araplar tarafından yıkılması kaygılarını artırdı. Çeşitli zamanlarda savaşarak İslamiyet'e olan kin ve düşmanlıklarını gösterdiler. Bu yenilgilerden sonra hileye başvurmayı faydalı buldular. Onlardan bazıları İslamiyet'i kabul etmiş gibi göründü. Peygamber ailesine sevgi ve Hz. Ali'nin uğradığı mazlumluğu büyük göstererek Şiîlere kendilerini sevdirdiler. Bundan sonra Şiîlerle çeşitli yollara saparak Şiîleri de doğru yoldan çıkardılar” (Ecer, 1983: 140).

Abbasi halifeleri dönemi İslam'ın altın devridir ve İran ruhunun uyanmasını dönemidir (İranşehr, 1320: 51). Ebu Müslim Horasanî, Sinbad-ı Mecus, Yahya Bermekî'nin Abbasi halifesi tarafından öldürülmesi İranlılarda yeniden intikam hissini uyandırdı. (İranşehr, 1320: 55-57) Hülaguhan'ın sarayında mühim bir yeri olan Şiî Hâce Nasuriddin-i Tusî, Hülagu Han'ı Bağdat'ı muhasaraya teşvik etti ve hicrî 656 yılında Hülagu Bağdat'a girdi ve Abbasileri ortadan kaldırdı (İranşehr, 1320: 64-65).

Moğollar, XIII. asrın sonuna kadar İslam'a yabancı kaldılar ve idarelerindeki toplumların büyük çoğunluğunun dini olan İslamiyet'le hesaplaşmak söz konusu olduğunda önceki Sünni hâkimiyetlerinden yakınmak zorunda kalmış olan kimselere, yani Şiîler'e güvenmek temayülündeydiler. Birkaç yıl sonra, İran Moğol hükümdarlarından Olcaytu, bizzat kendi arzusu ile Şiî olacaktır. Şiîliğin Moğol hâkimiyetinden faydalanmış olabilmesinde şüpheye mahal yoktur. Aynı şekilde, Bağdat Abbasi hilafetinin yıkılması da Şiîliğe yarar sağlamıştır (Cahen, 1982: 308). Moğolların Bağdat'ta sünni halifeyi yok edip, halifenin politik gücünü pasifize etmeleri Şiîlik için bir avantaj doğurmuştu. Moğol ve İlhanlı dönemlerinde İran Müslümanlarının çoğu Sünni'dir; Bağdat, İsfahan ve Şiraz Sünniliğin kalesi konumundadır. Bu dönemlerde On İki İmam Şiîliği (İsnâaşeriyye), Nasıruddin Tusî (ö. 672/1274) ve öğrencisi Allame Hillî (ö. 726/1326) zamanında kurumsallaşmaya başlamıştır. (Kaplan, 2008: 188-189)

Şiî hareketinin tarih boyunca gelişiminde İranlıların büyük rolleri olmuştur. Özellikle XVI. yüzyıl ve sonraki yıllarda Şia İran'ın resmi mezhebi haline gelmiş, İran yayılma siyasetinde Şiîliği bir araç ve silah olarak kullanmıştır. Şiîlik ve İranlılık iç içe girmiştir” (Ecer, 1983: 141). Safevilerin aslı XIV. yüzyılda Erdebil'de şeyh Safiyüddin Erdebilî (ö. 1334)'nin kurucusu olduğu Erdebil Tekkesi'ne dayanmakta olup; ilk şeyhleri döneminde Sünni-Şafii çizgide olan tekke, Şeyh Cüneyd (ö. 1460) döneminde politikleşme ve Şiîleşme sürecine girmiştir (Kaplan, 2008: 200).

İran halkına Şiîliğin kabul ettirilmesi, kaynakların tetkikinden anlaşıldığı üzere büyük oranda zor kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Şah İsmail yirmi dört senelik saltanatı boyunca kan dökücülüğü ve merhametsizliği ile tanınmıştır. Bilhassa Sünnilere karşı takındığı zalimane tavır, onun en belirgin vasıflarından biri olmuştur. Tebriz'i aldıktan sonra ezan şeklini değiştirmiş “Eşhedü enne Aliyyen veliyyullah” şeklinde okunmasını emretmiş, buna muhalefet edenlerin yok edileceğini ilan etmişti. Sünni âlimlerin ilk üç halifeye lânet etmesi istenmiş, bunlardan direnenler öldürülmüştür. Sünni ulemanın ve evliyanın türbeleri yıkılmış, hatta kabirlerinden kemikleri çıkartılarak yakılmıştır. Âlimler öldürülmekle kalmamış, Sünni mezhebin kaynakları olduğu gerekçesiyle kitapları da yakılmıştır. Camiler pis ve bakımsız bırakılmıştır.

Sünni âlimlerden Kadı Mir Hüseyin Yezdî 1504 tarihinde, Horasan Şeyhülislami Ahmed b. Yahya b. Muhammed b. Sadüddin Taftazanî ise 1510 tarihinde öldürülmüşlerdir. Şah İsmail 1504 tarihinde Kazerun'u aldığıında Sünni ulemanın hepsini kılıçtan geçirdi. II. Bayezid tarafından 1504 tarihinde kendisine gönderilen elçinin huzurunda, Sünni bir âlimi öldürttü. 1505 tarihinde Kazvin'e gidip orada Halid b. Velid soyundan gelenleri imha etti. İçinde çok sayıda Şiî barındıran Bağdat'ı hiçbir mukavemetle karşılaşmadan teslim aldığıında, Ebu Hanife ve Abdulkadir Gilanî'ninkiler başta olmak üzere Sünnilerden birçok mühim şahsiyetin türbelerini tahrip etti ve şehir ahalisinin birçoğunu da öldürttü. Buna mukabil Musa el-Kazım'ın kabri üzerine büyük bir türbe yaptırdı.

Safevilerin zulmünden Sünni tarikatlar da nasibini almıştır. Mustafa Kamil eş-Şeybî'nin iddia ettiği gibi; sadece Nakşiler değil, diğer tarikatlar da büyük zulme uğramışlardır. Şeybî'nin iddiasına göre; Alevî tarikatlara, özellikle de Şiîlere düşman oldukları için sadece Nakşiler zulüm görmüşlerdir. Nakşibendiye'den Molla Camî'nin türbesinin yağmalanması ve Nakşilerin zikir şekli olan "zıkr-i hafi"nin yasaklanması da bu yüzdendir. J. Rypka'nın kaydettiğine göre; İran'da bütün tarikatlar Safevi baskısı altında yok olup gittiler. Mesela; Mevleviler büyük baskı altındaydılar. Mevlânâ'nın Mesnevi'sini bir evde bulundurmamak büyük bir tehlike arz etmekteydi. Bununla da kalınmadı, Mevleviler, I. Tahmasb (1524-70) tarafından İran'dan sürüldü. Sünni tarikatları bu şekilde sindiren devletin, öte yandan Şiîliğe sıcak bakan bazı tarikatları da himaye ettiği görülüyor (Öngören, 1995: 87-88). Şah İsmail döneminde başlayan Şiîleştirme politikaları ardılları tarafından sürdürülmüştür. Safeviler, kendi bölgelerinde olmadığı için İran dışından "ulema ithali" yoluna gitmişlerdir. İran'ın Şiîleşmesi o dönemde Irak, Bahreyn, Bilâd-ı Şam ve özellikle de Cebel-i Âmil'den getirilen Şiî Arap âlimlerin eliyle olmuştur. (Kaplân, 2008: 194)

Arap kavmi kılıç ve diniyle İran, Mezopotamya, Suriye, Mısır, Trablus, Tunus, Cezayir, Fas ve Endülüs vb. yerleri fethetti ve bu istilânın üzerinden şimdi yaklaşık bin yıl geçti ve bu milletlerin büyük çoğunluğu sadece eski dinlerini değil bunun yanında Müslüman olmakla beraber dillerini, milli unsurlarını kaybederek Araplaştılar. Fakat İran, İslam dinini kabul edip onu terakki ettirmesiyle beraber her ne kadar birkaç asır Arap nüfuzu istilası altında yaşadıysa da yeniden dil, yaşam biçimi, gelenek ve göreneklerini siyasi istiklaliyle birlikte muhafaza etmiştir (İranşehr, 1320: 84-85).

İran, İslamlaşmada milli karakterini daima koruyabilmiş ve diğer fethedilen ülkelere nazaran İslamlaşma orada daha ziyade milli bir din şeklinde olmuştur.

Sasanilerin, İslam'ı kendi düşünce ve yaşayışlarına uygun bir hale getirerek kabul ettikleri konusunda Allame İkbâl şöyle demektedir; "Arap fethinin getirdiği siyasal devrim, Ari ve Sami ögeleri arasındaki karşılıklı etkinin başlangıcını belirtmekle birlikte, görürüz ki, İranlılar yaşayışlarının büyük ölçüde Samileşmesine izin vermelerine rağmen sessizce İslamiyet'i kendi Ari düşünce tarzlarına uydurmaya başladılar. Batıda da ağır başlı Yunan düşüncesi başka bir Sami dinini, Hıristiyanlığı yorumlamıştı. Her iki örnekteki yorumlamanın sonuçları ise şaşırtıcı bir benzerlik gösterirler. Her iki örnekte de yorumlayan zihnin amacı, ferde dışarıdan zorla kabul ettirilen mutlak kanunun aşırı sertliğini yumuşatmaktır, kısacası zahiri olanı batınıleştirme gayretidir" (Ahmedov, 2001: 62).

Şiîliğin günümüze kadar canlı ve dinamik kalmasının birçok nedenleri bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni, Şia taraftarlarının özel günler oluşturarak bu mezhebi canlı bir şekilde yaşatmalarıdır. Özellikle yas merasimlerinin yapılması, imamlara ağlayarak ve onların matemini tutarak, kabirlerini kutsal mekânlar haline getirerek bunun gerçekleşmesini sağlamışlardır. Şia'nın üçüncü imamı Hz. Hüseyin'in Kербela'da, Emevi halifesi Yezid'in orduları tarafından şehit edilmesini anımsatan ve her yıl bu olayı aksettirerek yapılan *taziye* buna bir örnektir. İslam'dan önceki İran destan ve efsanelerinde taziyenin izine rastlanmaktadır.

Mesela; “Siyavuş’un ölümü, Adinos ve eski Asur takviminde temmuz ayını, Tanrı için ağlama, yas tutma günü, eski Mezopotamya Anadolu ve Mısır kültüründe yer almaktadır. Hz. İsa için bu gibi taziyenin yapıldığı ve Şiî geleneğindeki taziyenin bundan etkilendiği de araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Ahmedov, 2001: 86-87).

6. SONUÇ

İranlılar, Sasani kültür ve medeniyetinin sahibidirler. Onlar, İslam’ı kabul ettikten sonra, hem İslam kültüründen etkilenmişler hem de İslam kültürünü değişik yönlerden etkilemişlerdir. Şiîlik zamanla, farklı kültürlerin etkisine girmiştir. Bu nedenle Şiîlik bazen samimi bir şekilde kabul edilse de bazen de siyasi amaçlarla benimsenmiştir.

Sasanilerin ilk Şiî hareketlerde rolleri bulunmaktadır. Muhtar es-Sakafi hareketine katılan mevalinin çoğunun Fars olmaları bunu doğrulamaktadır. Ayrıca aşırı Şiîlik üzerinde de Sasani kültürünün etkisi görülmektedir. Özellikle, şahıslara insanüstü özellikler atfetmek, Sasani şahlarının ilah gibi nitelendirilmeleri, tenasüh gibi fikirler gulat anlayışına doğrudan etki etmişlerdir. Sasani kültürünün, Şiîliğin inanç esaslarından imamet anlayışının teşekkülünde de önemli rol oynamıştır. Nitekim Sasanilerde hâkimiyetin babadan oğula geçtiği geleneğinin imamet anlayışının teşekkülünde aynı şekilde devam etmiş olması da bunu göstermektedir.

Şia’daki imamların karizması ve masumiyetleri de Sasani kültürünün bir anlamda Şiîlik adı altında devam etmesidir. Çünkü Sasanilerde şah karizmatik liderdir. Tanrının soyundan gelmektedirler yani masumdurlar. Şiîlikte imamlara yas tutma, taziye anlayışının da Fars kültürünün etkisiyle Şiîliğe geçmiştir. Her ne kadar Sasani devleti tarihe kavuşmuş ise de, onların oluşturduğu kültür, Şiîlik adı altında varlığına devam etmiştir.

İslam düşüncesinde etkili ve önemli farklılaşmalardan birisi olan Şiîlik, farklı inançları ve kültürleri bünyesinde barındırmaktadır. Şiîliği ayakta tutan ve bugüne kadar yaşatan temel faktörler, onun inanç esaslarını besleyen Sasani kültürüdür (Ahmedov, 2001: 92-93). Son zamanlarda İran’ın uluslararası ilişkilerde sergilemiş olduğu tavır Sasani jeopolitiğini ihya üzerine şekillenmektedir. İran İslam devriminin ve Şiîliğin bu süreçte geldiği yeri ve son durumunu anlayabilmek için İran-Suriye ilişkilerine bakmakta fayda vardır. Caferi (İsnaaşeri) ulemanın Nusayrilere yakın zamanlara kadar pek sıcak bakmadıkları bilinmektedir. Ancak İran’ın Suriye ile yakın ilişkisi vardır. İran-Suriye ilişkisi, Suriye’deki çalkantılarla birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. İran, açıkça Suriye’de Esed rejimini desteklemekle kalmamış, şimdiye kadar Filistin konusunda çok etkin olan Lübnan’da Hizbullah’ı da Esed güçlerinin yanında savaşmaya yönlendirmiştir. Suriye, Lübnan’daki Şiîler açısından da çok önemlidir. Suriye’de rejimin düşmesi, hem İran’ın Ortadoğu’daki etkin rolünü, hem de özellikle Lübnan üzerindeki etkisini yitirmesi anlamına gelecektir. İran-Suriye ilişkisinin Irak’la da doğrudan ilgisi vardır. Bu son gelişmeler, İran’ın gittikçe Şiîliği daha fazla ön plana çıkarttığı şeklinde yorumlanabilir. (Onat, 2013: 244) Irak, Suriye ve Lübnan’ın dışında Bahreyn, Yemen, Suudi Arabistan, Afganistan, Pakistan ve Azerbaycan gibi coğrafyalarda Şiîlik mezhebi temelli bir siyaset anlayışıyla Sasani jeopolitiğini kendisine hedef olarak belirlemiş bir İran var karşımızda. Ancak ne yazık ki Türkiye’de Sasanilerle ilgili yapılmış herhangi bir ilmi çalışma bulunmamaktadır. Sasanilerden de öte binlerce yıldır coğrafi ve siyasi komşumuz olan İran’ın en meşhur eseri olan Firdevsî-i Tusî’nin mühim eseri olan Şehnâme maalesef günümüz Türkçesine tam olarak tercüme edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- AHMEDOV, Şahin (2001), Sasani Kültürü'nün Şia'nın Teşekkülündeki Rolü, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- BEDİR, Ahmet (1995), İsnâaşeriye Şiası ve Hadis Usulü, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- CAHEN, Claude (1982), "Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Şiilik Problemi", Çeviren: Sabri Hizmetli, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı 5, s. 307-319.
- ECER, Ahmet Vehbi (1983), "Şia ve Doğuşu", Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 1, s. 131-141.
- HASAN, Münir (2002), Âlûsî'nin Şia'ya Karşı Reddiyesi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İRANŞEHR, Kazımzâde (1320 h.ş.), Tecelliyat-ı Ruh-i İrani, Bungah-ı Bazargani Pervin, Tahran.
- İTTİHAD İلمي Araştırma Heyeti (1995), Risale-i Nur'da Alevilik ve İmamet Meselesi, İttihad Yayıncılık, İstanbul.
- KAPLAN, Doğan (2008), "Şiiliğin İran Topraklarında Egemenliği: Safeviler Öncesi Arka Plan ve Safevi Dönemi Şiileştirme Politikaları", Marife, Yıl 8, Sayı 3, K1Ş, s. 183-203.
- ONAT, Hasan (1989), "Şiilik ve Günümüz Şiiliğinde Bazı yeni Yaklaşımlar", İslami Araştırmalar, Cilt 3, Sayı 3, s. 122-138.
- ONAT, Hasan (2013), "İran İslam Devrimi ve Şiilik", Mezhep Araştırmaları, VI/2, Güz, s. 223-256.
- ÖNGÖREN, Reşat (1995), "Sünni Bir Tarikattan Şîî Bir Devlete: Safeviye Tarikatı ve İran Safevi Devleti", Bilgi ve Hikmet, Sayı 11, s. 82-93.
- ÜZÜM, İlyas (1998), "Sünnî-Şîî Yakınlaşması: Dâr'ut-Takrîb Tecrübesi", İslâm Araştırmaları Dergisi, Sayı 2, s. 171-185.